Masarykova univerzita
Filozofická fakulta
Ústav slavistiky

Filologicko-areálová studia

Bc. Lucie Jasanská

Účast českých vojáků na mírových misích v Jugoslávii

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Václav Štěpánek, Ph.D.

2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....

Lucie Jasanská

Na tomto místě bych chtěla poděkovat doc. PhDr. Václavu Štěpánkovi, PhD., za vstřícnost, cenné rady a čas, který mi věnoval při vedení práce. Dále děkuji pracovníkům Komunitního centra pro válečné veterány za to, že mě vždy laskavě přijali mezi sebe. Děkuji také všem účastníkům misí, kteří byli ochotni se mnou sdílet své vzpomínky. V neposlední řadě děkuji své rodině, svému strýci za pomoc při psaní práce, a svým rodičům za podporu při studiu.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK 5
ÚVOD 7
1 ROZPAD JUGOSLÁVIE 11
1.1 HISTORICKÝ KONTEXT 11
1.2 SLOVINSKO 15
1.3 CHORVATSKO 18
1.4 BOSNA A HERCEGOVINA 25
2 MÍROVÉ MISE 34
2.1 NAŠI VOJÁCI V MÍROVÝCH OPERACÍCH 34
2.2 MÍROVÉ MISE OSN 38
2.2.1 UNPROFOR 42
2.3 MÍROVÉ MISE NATO 69
2.3.1 IFOR 71
2.3.2 SFOR 77
2.3.3 SFOR II 81
ZÁVĚR 86
RESUMÉ 88
SEZNAM INFORMÁTORŮ 89
PŘÍLOHA 1 90
1. Jaroslav Badzik, SFOR II, 28.10.2018, Česká Třebová 90
2. Roman Kopřiva, SFOR II, 23.11.2018, KCVV, Brno 98
3. Josef Slavík, UNPROFOR, IFOR, SFOR, 5. 12. 2018, KCVV, Brno 106
4. Ivo Musil, UNPROFOR, 9. 1. 2019, KCVV, Brno 113
5. David Hušek, UNPROFOR, IFOR, 22. 1. 2019, KCVV, Brno 117
6. MUDr. Milan Vidlák, UNTAES, 23. 1. 2019, FN Bohunice, Brno 135
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY 140
DALŠÍ LITERATURA 143
INTERNETOVÉ ZDROJE 144

SEZNAM ZKRATEK

AČR	Armáda České republiky
AFOR	Albania Force
BaH	Bosna a Hercegovina
CIMIC	Civil-Military Cooperation (Civilně-vojenská spolupráce)
DEMOS	Demokratska opozicija Slovenije (Demokratická opozice Slovinska)
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
FBaH	Federace Bosna a Hercegovina
HDZ	Hrvatska demokratska zajednica (Chorvatské demokratické společenství)
HV	Hrvatska vojska (Chorvatská armáda)
ICTY	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii)
IFOR	Implementation Force (Implementační síly)
JLA	Jugoslavenska narodna armija (Jugoslávská lidová armáda)
KCVV	Komunitní centrum pro válečné veterány
KFOR	Kosovo Force
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN	Organizace spojených národů
OZ	Operační zóna
RS	Republika srbská
RSK	Republika Srbská Krajina
SAO	Srbská autonomní oblast

SDA	Stranka demokratske akcije (Strana demokratické akce)
SDS	Srpska demokratska stranka (Srbská demokratická strana)
SDZ	Slovenska demokratična zveza (Slovinský demokratický svaz)
SFOR	Stabilization Force (Stabilizační síly)
SFRJ	Socialistická federativní republika Jugoslávie
SKJ	Svaz komunistů Jugoslávie
UNCRO	United Nations Confidence Restoration Operation (Operace OSN na obnovu důvěry)
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky)
UNMIK	United Nations Mission in Kosovo (Mise OSN v Kosovu)
UNPA	United Nations Protected Areas (Oblasti chráněné OSN)
UNPROFOR	United Nations Protection Force (Ochranné síly OSN)
UNTAES	United Nations Transitional Authority for Eastern Slavonia (Přechodná správa OSN pro východní Slavonii)

ÚVOD

Náplní předkládané magisterské práce je analýza a zhodnocení operací na udržení míru na území bývalé Jugoslávie, jichž se zúčastnili vojáci Armády České republiky.

Téma jsem si vybrala sama. Konflikt, který se v devadesátých letech v Jugoslávii odehrál, mě vždy zajímal, a proto jsem byla velmi ráda, že jsem se o něm mohla během svého studia na Ústavu slavistiky dozvědět více. Absolvovala jsem téměř všechny předměty, které se zabývají moderními jugoslávskými dějinami, a to mne inspirovalo při výběru tématu magisterské práce. Rozhodla jsem se popsat balkánský konflikt v devadesátých letech z pohledu českých vojáků. Jedním z důvodů bylo i to, že se jedné z misí zúčastnil můj strýc, díky čemuž jsem o Bosně slýchala už od jako dítě. Vždy mě zajímalo, jak mírové mise fungují a co přesně vojáci v místě konfliktu dělají.

Chtěla bych, aby tato práce sloužila jako svědectví o působení českých vojáků v mírových misích v zemích bývalé Jugoslávie. Má práce může lidem, kteří se o tuto problematiku zajímají, přiblížit aktivity českých vojáků. Názory veřejnosti na účast českých vojáků v zahraničních misích jsou stále rozporuplné. V souvislosti s tragickým úmrtím třech českých vojáků v srpnu 2018 na misi v Afghánistánu se strhla vlna kritiky jak na zapojení české armády do zahraničních misí, tak na samotné vojáky, kteří se pro účast rozhodnou. Mnoho z nich přiznává, že jedním z motivačních faktorů pro ně je finanční ohodnocení, jež zahraniční mise nabízí. Všichni vojáci, s nimiž jsem měla příležitost na toto téma mluvit, však dodávají, že se jejich motivace během přítomnosti na misi velmi rychle změnila a jejich prioritou se stalo zajišťování bezpečného prostředí a pomoc místnímu obyvatelstvu. Množství z nich si pobyt na misi prodloužilo, či později vyjelo na další zahraniční misi.

Vzhledem k rozsahu práce jsem se rozhodla věnovat pouze mírovým operacím, které probíhaly na území Chorvatska a Bosny a Hercegoviny, tedy operacím UNPROFOR, IFOR, SFOR a SFOR II. Další mise v oblasti Balkánu s účastí českých vojáků, jež se odehrávala v Kosovu (pod názvem KFOR), už byla zpracována v jiné diplomové práci.[1] Českou účast na zdravotnických misích UNCRO a UNTAES zmiňuji pouze okrajově.

[1] MICHÁLKOVÁ, Lucie: *Příslušníci české armády v mezinárodních silách KFOR od počátku do dnešních dnů*. Magisterská diplomová práce 2007. Vedoucí práce: PhDr. Václav Štěpánek, Ph.D. Ústav slavistiky FF MU Brno.

Má práce se tedy soustředí na období od roku 1992 do roku 2001. Dále je třeba upřesnit, že první rok mise UNPROFOR v Chorvatsku působil společný československý prapor, jenž byl po rozpadu Československa nahrazen samostatným českým praporem.

První část předkládané práce stručně přibližuje moderní dějiny jihoslovanských zemí a soustředí se na konflikt, jenž se rozhořel na počátku devadesátých let 20. století na území Chorvatska a postupně i Bosny a Hercegoviny. K problematice rozpadu Jugoslávie bylo napsáno velké množství knih. Já jsem pracovala převážně s česky a anglicky psanými texty. Textům v chorvatštině a srbštině jsem se vyvarovala jednak proto, že pro jejich četbu nemám dostatečné jazykové znalosti, ale také proto, že tyto texty nejsou vždy nestranné. Cílem této kapitoly není podat vyčerpávající popis rozpadu Jugoslávie, nýbrž čtenáři objasnit, za jakých okolností byly mírové jednotky do operací vyslány.

Druhá část práce se věnuje operacím na udržení míru. Nejdříve udávám přehled mírových operací, jichž se zúčastnili příslušníci Armády České republiky (Československa) primárně v oblasti Balkánu. Dále mírové operace dělím na mise pod vedením Organizace spojených národů a mise pod vedením Severoatlantické aliance.

Cílem praktické části práce bylo doplnit výčet mírových operací o vzpomínky a komentáře příslušníků českého (československého) praporu. Ty jsem čerpala ze vzpomínkových knih, publikovaných rozhovorů s vojáky a další literatury. Také jsem využila záznam rozhovoru s jedním z vojáků, jenž o své účasti v zahraničních misích mluvil v rádiu.

Vzpomínkové knihy napsali sami příslušníci českého praporu mise UNPROFOR. Pracovala jsem s knihou *Čest, hrdost a statečnost*, jež napsal Ladislav Páteček pod pseudonymem Leon Patriot, a *Vzpomínky na válku: v mírové misi UNPROFOR na území bývalé Jugoslávie vážně i nevážně* od vojenského psychologa Josefa Faláře. O existenci vzpomínkových knih napsaných příslušníky pozdějších misí jsem nenašla záznam.

Dále jsem pracovala s literaturou, která se zabývá účastí českých vojáků na mírových misích. V Česku se nejrozsáhleji mírovým misím pod vedením OSN s účastí Armády ČR věnuje Jindřich Marek, jehož kniha *Krvavé mise OSN: modré barety v pasti mezinárodní politiky* kriticky nahlíží na mírové mise pod vedením OSN. Jedna kapitola této knihy s názvem *Balkánský festival smrti* se věnuje přímo mírové misi UNPROFOR a soustředí se na české vojáky v této misi. Autor knihy se zabývá misí UNPROFOR také v příspěvku do časopisu Historie a vojenství s názvem *Čeští vojáci a jejich zahraniční*

partneři v Sektoru JIH mírové mise UNPROFOR 1992–1995. Součástí textů Jindřicha Marka jsou i citace z rozhovorů, jež autor vedl s účastníky misí.

Velmi často jsem také využívala údaje z webových stránek Ministerstva obrany České republiky, které podávají přehled zahraničních misí s účastí Armády ČR včetně počtu zúčastněných, seznamu velitelů a krátkého popisu misí. Pod záštitou ministerstva obrany byly také vydány knihy popisující českou účast na mírových misích pod vedením NATO, se kterými jsem taktéž pracovala.

Důležitou částí práce byl výzkum, během kterého jsem sama získávala informace od vojáků, již se zúčastnili vybraných misí, metodou *Oral history*. Cílem výzkumu bylo zachytit vzpomínky a názory respondentů na jejich účast v misi. Od října 2018 do ledna 2019 jsem mluvila s pěti příslušníky alespoň jedné z vybraných misí (někteří se do oblasti vraceli opakovaně, či po skončení jedné mise přešli do další).

První rozhovor jsem vedla se svým strýcem, Jaroslavem Badzikem. Kontakty na další účastníky misí jsem získala přes Komunitní centrum pro válečné veterány (KCVV), které se nachází v Brně. KCVV bylo otevřeno v listopadu 2016. Centrum vzniklo s cílem zajišťovat psychologickou a sociální podporu válečným veteránům a jejich rodinám. Nabízí také různé vzdělávací a sportovní aktivity a společenský program.[2] V České republice je přibližně třináct tisíc novodobých válečných veteránů, mezi nimiž je téměř tisíc žen. To, kdo je považován za válečného veterána, určuje zákon č. 170/2002 Sb., podle něhož je válečným veteránem voják, který strávil nepřetržitě alespoň 90 dní v zahraniční misi v místě ozbrojeného konfliktu nebo v místě s výrazně zhoršenou bezpečnostní situací. Každý voják, který splňuje zákonem stanovené podmínky, může požádat o osvědčení na ministerstvu obrany. Poté získá průkaz válečného veterána.

Při návštěvě KCVV jsem se setkala s ředitelem Ing. Karlem Černochem,[3] který mi byl velmi nápomocný. Umožnil mi navštěvovat různé akce a setkání veteránů, kde jsem se mohla seznámit s vojáky, kteří se zúčastnili misí v bývalé Jugoslávii. Někteří z nich souhlasili s rozhovorem. Na jednom ze setkání válečných veteránů jsem se seznámila i s MUDr. Milanem Vidlákem, jenž pracoval jako chirurg v české polní nemocnici pod misí UNTAES. Rozhovor s ním pro zajímavost také přikládám.

---

[2] Viz webové stránky Komunitního centra pro válečné veterány: https://kcvvbrno.cz/, citováno 5. 4. 2019.
[3] Karel Černoch je sám válečným veteránem. V roce 1992 se zúčastnil pozorovatelské mise v Iráku. Také je prezidentem Světové asociace modrých baretů pro Českou republiku a předsedou spolku Československý legionář.

Většina rozhovorů se uskutečnila v KCVV. Pouze první rozhovor s mým strýcem jsem vedla v místě svého bydliště a poslední rozhovor s MUDr. Milanem Vidlákem se uskutečnil v prostorech Fakultní nemocnice Bohunice, kde pracuje.

Před prvním rozhovorem jsem si připravila seznam otázek, které vojákům položím. Po konzultaci s vedoucím práce jsem nachystala šest témat, o kterých jsem hodlala s vojáky mluvit.

Jak probíhal přípravný kurz? Prošli jste kurzem srbštiny/chorvatštiny, angličtiny?

Co jste věděli o Bosně/Chorvatsku před odjezdem na misi?

Jaká byla vaše očekávání od situace v místě konfliktu?

Jak probíhala komunikace a spolupráce s vojáky z dalších zemí?

Setkávali jste s místními? Jak probíhala komunikace? Jak vás přijali? Cítili, že jste si jako Slovani kulturně a jazykově blíže, než s ostatními vojáky?

Byla podle vás mise úspěšná? Odjížděli jste s pocitem, že jste někomu pomohli, že by bez vaší přítomnosti byla situace horší?

Při rozhovorech jsem však pořadí i znění otázek měnila v návaznosti na to, o čem v dané chvíli voják mluvil. Snažila jsem se respondenty nepřerušovat a nechat je hovořit i v případech, kdy odbočili od tématu. Cílem výzkumu totiž bylo kromě získání informací také zachycení motivace, prožitků a osobních názorů vojáků na celou problematiku mírových misí.

Vojáci, které jsem požádala o rozhovor, většinou reagovali přívětivě a souhlasili. Mnoho z nich potěšil můj zájem o jejich činnost. Někteří však rozhovor z časových důvodů nakonec zrušili. Sdílnost respondentů byla různá. Někteří přesně odpovídali na mé otázky, jiní sami vyprávěli všechno, na co si vzpomněli.

Všechny rozhovory byly nahrávány a jejich záznam je uložen v mém archívu. V Příloze 1 přikládám doslovný přepis rozhovorů. To je také důvodem, proč text obsahuje velké množství hovorových výrazů, některé údaje se opakují a některé myšlenky nejsou dokončené. Text obsahuje osobní názory respondentů a jejich pohled na danou problematiku.

1 ROZPAD JUGOSLÁVIE

1.1 HISTORICKÝ KONTEXT

V roce 1918 vznikl sjednocením Srbska (včetně dnešní Makedonie), Černé Hory a jihoslovanských oblastí do té doby náležících Habsburské monarchii (dnešní Slovinsko, Chorvatsko, Bosna a Hercegovina a Vojvodina) první společný stát jižních Slovanů.[4] Původně byl nazýván Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců, od roku 1929 pak nesl název Jugoslávie. Po druhé světové válce byla zrušena monarchie a po vítězství komunistické strany ve volbách byla vyhlášena Federativní lidová republika Jugoslávie, v jejímž čele stál vůdce partyzánského hnutí Josip Broz Tito.[5]

Byla to právě jeho silná osobnost a také idea „bratrství a jednoty" mezi jihoslovanskými národy, co drželo Jugoslávii pohromadě. Titův režim nepreferoval žádné etnikum, důrazně dodržoval právo každého národa na vlastní existenci a odmítal pokusy o vytváření jednotného jihoslovanského národa, které nesrbská etnika vždy vnímala jako asimilační. Potenciální konflikty mezi etniky to však řešilo jen částečně. Chorvatsko bylo obnoveno ve svých historických hranicích a na požadavky Srbů, žijících na chorvatském území v oblasti zvané Krajina,[6] nebyl brán zřetel. Ústava chorvatské republiky však uznávala Srby jako státotvorný národ.[7]

Federativní lidová republika Jugoslávie byla tvořena šesti republikami (Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Chorvatsko, Makedonie, Slovinsko a Srbsko) a dvěma autonomními oblastmi, ležícími na území Srbska (Vojvodina a Kosovo). V roce 1963 byl změněn název státu na Socialistickou federativní republiku Jugoslávie.

---

[4] THOMAS, Nigel – MIKULAN, Krunoslav: *Válka v Jugoslávii: Slovinsko a Chorvatsko 1991–95*. Praha 2009, s. 3.

[5] Komunistický režim zde tedy byl vnímán jako autonomní síla druhé světové války, a měl proto zpočátku vyšší stupeň legitimity než v ostatních státech východního bloku. Viz STOJAROVÁ, Věra: *Současné bezpečnostní hrozby západního Balkánu: Kritická analýza konceptu bezpečnosti Kodaňské školy*. Brno 2007, s. 55.

[6] Právě tato oblast byla jedním z ohnisek konfliktu poté, co zde byla v srpnu 1990 vyhlášena Srbská autonomní oblast Krajina. Oblast Krajiny byla několik staletí nárazníkovým pásmem mezi habsburskou monarchií a osmanskou říší. Srbové se na toto území přestěhovali s cílem chránit monarchii před nájezdy Turků, za odměnu dostali půdu a svobodu vyznání (díky tomu se neasimilovali s místními Chorvaty). Vojenská hranice se táhla podél hranic s Bosnou od Jaderského moře k soutoku Driny se Sávou až k rumunskému Temešváru.

[7] PELIKÁN, Jan: Nastolení komunistického režimu. In: Šesták, Miroslav a kol.: *Dějiny jihoslovanských zemí*. Praha 1998, s. 498.

V roce 1974 byla vydána ústava, která zvyšovala pravomoci jednotlivých republik. Autonomní oblasti byly víceméně povýšeny na stejnou úroveň jako republiky, což vedlo k decentralizaci. Moc se dostala do rukou politických reprezentací jednotlivých republik a autonomních oblastí, z nichž každá měla vlastní centrální banku, policii (jednotky tzv. teritoriální obrany (TO)[8]), vlastní vzdělávací a právní systém.[9] Kromě jugoslávského občanství bylo zavedeno také republikové občanství, lidé se mohli hlásit k vlastnímu národu. Teoreticky ústava také umožňovala vystoupení jednotlivých republik z federace.[10] V čele státu stále stála komunistická strana. Ústava z roku 1974 tedy oslabila federální stát, někteří ji dokonce nazývají konfederační ústavou.[11]

Mezinárodní postavení Jugoslávie se lišilo od ostatních socialistických států. Tito byl jediným představitelem komunistického státu, který se na svou pozici sám vypracoval, nebyl dosazen rozhodnutím Moskvy. Z pohledu Stalina byl Tito příliš nezávislý a ambiciózní, proto se ho pokusil odstranit. Jugoslávské vedení však zareagovalo jinak, než očekával, a nakonec byla v roce 1948 Jugoslávie exkomunikována z Informbyra.[12]

Díky tomu se federace mohla rozvíjet jiným způsobem než zbylé státy pod vlivem Moskvy. Stále však byla zemí s totalitním režimem, protože vláda byla tvořena pouze jednou (komunistickou) stranou a v zemi existovaly tábory, kam byli „k nápravě“ posíláni členové opozice. V jistých ohledech se ale Jugoslávie podobala západním státům, se kterými udržovala vřelejší kontakty než zbylé komunistické země.

Postavení mezi západním a východním blokem zajišťovalo zemi mezinárodní stabilitu, ale zároveň vedlo k tomu, že Jugoslávci *„nemohli za socialismus a oslabování státu obviňovat nikoho jiného než sami sebe, chyběl zde pro jiné země východního bloku*

---

[8] Jednotky TO, vytvořené v září 1968, měly za úkol podporovat Jugoslávskou lidovou armádu (JLA). Po změně ústavy v roce 1974 byly podřízeny republikám a autonomním oblastem a od té doby byly společně s JLA považovány za rovnocenné součásti jugoslávských ozbrojených sil. Během osmdesátých let vzrůstalo napětí mezi TO a JLA, protože se centrální vláda obávala, že by TO mohly být využity jednotlivými republikami k separatistickým akcím. V roce 1988 převzala JLA všechny jednotky TO pod své velení. Viz THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Slovinsko*, s. 7.

[9] ŠTĚPÁNEK, Václav: *Kapitoly z dějin rozpadu Jugoslávie a otázka kosovská*. Disertační práce 2003. Historický ústav FF MU Brno, s. 27.

[10] STOJAROVÁ, V.: *Současné bezpečnostní hrozby*, s. 57.

[11] ŠTĚPÁNEK, Václav: Několik pohledů na nacionalismus – jeden z faktorů rozpadu Jugoslávie. In: Fatková, Gabriela: *Balkán a nacionalismus: labyrintem nacionální ideologie*. Plzeň 2012, s. 2.

[12] PELIKÁN, J.: *Nastolení*, s. 506–510.

přítomný antisovětismus (...). Jugoslávie proto musela najít vnitřní zdroje svých nedostatků, a ten Lublaň, Záhřeb a Priština (o něco méně Skopje i Sarajevo) našli v Bělehradu, ať již jako v hlavním centralizujícím městě, či v hlavním městě Srbska či Jugoslávie."[13]

Tito průběžně odstraňoval všechny schopné spolupracovníky, kteří by mohli převzít moc nad Jugoslávií. To způsobilo, že po jeho smrti v politice nezůstal žádný vhodný nástupce. Po jeho smrti 4. května 1980 převzalo moc osmičlenné prezidium tvořené jedním zástupcem z každé republiky a autonomní oblasti, kteří byli voleni svým republikovým parlamentem. Ve funkci předsedy předsednictva (federálního prezidenta) každoročně rotovali v závislosti na abecedním pořádku republik a autonomních oblastí,[14] což se však ukázalo jako velice nepraktické.[15] Předsedu volily společně obě komory jugoslávského parlamentu, ale reálně byl kandidát vybrán již před volbami komunistickou mocenskou špičkou.[16]

Po nástupu Michaila Gorbačova do čela Sovětského Svazu došlo ke změnám v celé východní Evropě. Pád železné opony a zmírnění mezinárodního napětí připravil Jugoslávii o její výhodné postavení mezi bloky, což pro zemi znamenalo destabilizaci.[17]

Jugoslávie měla v osmdesátých letech minulého století dluh více než 20 miliard amerických dolarů. Spolu se zadlužením hospodářství negativně ovlivňovala také nezaměstnanost. Inflace v roce 1989 dosáhla 250 %, životní úroveň se snižovala a ceny rostly. V slaběji rozvinutých republikách probíhaly protestní stávky a sociální nepokoje.[18]

Dalším důležitým faktorem při rozpadu Jugoslávie byl rozpad jednotného Svazu komunistů Jugoslávie (SKJ), ke kterému došlo po neúspěšném jednání na XIV. sjezdu SKJ v lednu 1990. V průběhu let 1988 a 1989 došlo v SKJ k polarizaci: srbské vedení reprezentované předsedou Svazu komunistů Srbska Slobodanem Miloševićem požadovalo zachování centralismu, zatímco zástupci Slovinska zdůrazňovali nutnost transformace jednotného SKJ ve svaz samostatných republikových organizací. Mimořádný sjezd v kongresovém Sava centru v Bělehradě měl rozhodnout o budoucím směřování strany a

---

[13] ŠTĚPÁNEK, V.: *Kapitoly*, s. 14–15.
[14] Tamtéž, s. 28.
[15] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Slovinsko*, s. 5.
[16] ŠTĚPÁNEK, V.: *Kapitoly*, s. 29.
[17] PELIKÁN, J.: Rozklad komunistické federace. In: Šesták, M. a kol.: *Dějiny*, s. 558.
[18] ŽÍLA, Ondřej: Bosna a Hercegovina. In: Pelikán, Jan – Chrobák, Tomáš – Rychlík, Jan – Tumis, Stanislav – Vojtěchovský, Ondřej – Žíla, Ondřej: *Státy západního Balkánu v uplynulém čtvrtstoletí a perspektivy jejich vývoje*. Praha 2016, s. 76.

státu, proto se Slovinci rozhodli, že pokud nebudou jejich požadavky přijaty, opustí jednání.[19]

Během třídenních jednání došlo k několika střetům, kdy zástupci Srbska odmítali téměř každý slovinský návrh a Slovinci pevně trvali na svém. V tuto chvíli padlo rozhodnutí na zástupce Chorvatska. Předseda Svazu komunistů Chorvatska Ivica Račan na tiskové konferenci vyjádřil podporu některým slovinským návrhům a zároveň zdůraznil, že v případě, kdy slovinští zástupci opustí jednání, bude chorvatská strana požadovat přerušení. Další den slovinská delegace opravdu odmítla za těchto podmínek pokračovat v jednáních a opustila sál. Ivica Račan poté vydal stanovisko, ve kterém doporučil přerušení sjezdu. Toto stanovisko bylo podpořeno i zástupci z dalších zemí. To znamenalo nejen konec sjezdu, ale i dosavadní podoby SKJ.[20]

Na jaře 1990 došlo ve Slovinsku a Chorvatsku k prvním pluralitním volbám, ve kterých byli poraženi komunisté a zvítězili nacionalisté, jejichž cílem bylo vytvoření samostatných států.[21] Slavenka Drakulićová popisuje transformaci politické situace v Jugoslávii jako „politické vzduchoprázdno“, které najednou zaplnily nacionalistické strany se stejným programem: nezávislost a samostatné národní státy.[22] K tomu došlo kvůli oslabení federálního státu, které vytvářelo potřebu po silném, autoritářském státu.[23]

[19] MOSKOVIĆ, Boris: *Mezi Titem a Tuđmanem: Chorvatsko v letech 1898–1990*. Praha 2017, s. 202.
[20] Tamtéž, s. 204–206.
[21] ŠTĚPÁNEK, Václav: *Kapitoly*, s. 150.
[22] DRAKULIĆOVÁ, Slavenka: *Ani mouše by neublížili: váleční zločinci u soudu v Haagu.* Praha 2006, s. 12.
[23] ŠTĚPÁNEK, Václav: *Kapitoly*, s. 14.

1.2 SLOVINSKO

Ve Slovinsku bylo v roce 1989 přijato několik dodatků k republikové ústavě, které mimo jiné zrušily vedoucí postavení komunistické strany, legalizovaly nekomunistické politické organizace a zakotvily standardní zákony o lidských právech.[24]

V dubnu 1990 se uskutečnily první pluralitní parlamentní volby, ve kterých zvítězil blok opozičních stran DEMOS (Demokratická opozice Slovinska). V prezidentských volbách byl zvolen Milan Kučan.[25] Ministrem obrany se stal Janez Janša.[26]

V červenci následujícího roku přijal slovinský parlament *Deklaraci o suverenitě Republiky Slovinsko*, na jejímž základě měly být federální zákony platné pouze tehdy, pokud nebyly v rozporu s právem republiky.[27] Když se v květnu 1990 velitel slovinské TO pokusil splnit rozkaz vedení JLA a složit výzbroj pod její kontrolu, prezident Milan Kučan ho nahradil. Lokální velitelé TO pak ukryli část zbraní, aby je zachránili před konfiskací. Nový velitel slovinské TO major Janez Slapar začal přestavovat TO v armádu, která by byla schopná postavit se JLA.[28]

V prosinci 1990 bylo ve Slovinsku uspořádáno referendum, ve kterém převážná většina (88 %) obyvatel hlasovala pro samostatnost Slovinska. Slovinská vláda dostala za úkol do šesti měsíců dojednat novou formu vztahů s ostatními federálními republikami, což znamenalo, že se Slovinsko za půl roku chystá vyhlásit nezávislost.[29]

Dne 25. června 1991 přijal slovinský parlament Deklaraci nezávislosti, ve stejný den jako sousední Chorvatsko. Na to federální vláda zareagovala vysláním jednotek JLA na slovinské území s cílem chránit slovinské hraniční přechody. Jednotky slovinské TO zahájily útok na oddíly JLA, které nebyly připraveny k boji.[30]

---

[24] PELIKÁN, J.: *Rozklad*, s. 565–566.
[25] Milan Kučan byl předsedou Ústředního výboru Svazu komunistů Slovinska do prosince 1989. Získal si důvěru Slovinců především svou rozhodnou obhajobou národních zájmů a prosazováním umírněného reformního směru. Viz PELIKÁN, J.: *Rozklad*, s. 570.
[26] Janez Janša v osmdesátých letech publikoval v časopise Mladina, kde kritizoval poměry v Jugoslávii. V květnu 1988 byl za své články postaven před vojenský soud. Pokus o jeho umlčení však ve Slovinsku vyvolal protesty. Janša byl ministrem obrany od 1990 do 1994. Ve slovinské politice se pohybuje dodnes, i přes řadu skandálů.
[27] PELIKÁN, J.: *Rozklad*, s. 570.
[28] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Slovinsko*, s. 12–13.
[29] PELIKÁN, J.: *Rozklad*, s. 571.
[30] Tamtéž, s. 578.

Strategií slovinské armády bylo zajištění lublaňského letiště a 35 hraničních přechodů s Rakouskem, Maďarskem, Chorvatskem a Itálií, dále pak blokování přesunů jednotek JLA postavením silničních zátarasů. Pokusy o vstup na slovinské území z Chorvatska měly být zmařeny hned na hranicích, ale chorvatský prezident Franjo Tuđman nesplnil svůj slib napadnout posily JLA, které by chtěly překročit chorvatsko-slovinské hranice.[31]

Podle strategie velitele generálního štábu JLA měly její jednotky obsadit lublaňské letiště, námořní přístav v Koperu a hraniční přechody, okupovat Lublaň a zatknout Kučanovu vládu. Vedení JLA, které trvalo na tom, že se operace bude řídit z Bělehradu, situaci ve Slovinsku podcenilo. Ačkoliv mělo k dispozici 14 brigád, nasazeno bylo pouze šest, ostatní zůstaly v Chorvatsku pro případ, že by byly federální jednotky napadeny Chorvaty. Vojáci JLA, kteří v té době byli především srbské a černohorské národnosti,[32] nehodlali riskovat život kvůli odtržení republiky, která nebyla důležitá z hlediska srbských národních zájmů.[33] To, že JLA nevyužila všechny možnosti, jak Slovinsko porazit, vede k podezření, že Slobodan Milošević v té době již nestál o udržení Jugoslávie jako celku, ale pouze o území se srbským obyvatelstvem.

Válce ve Slovinsku, která začala 27. června 1991, se přezdívá „desetidenní“ i přesto, že těžké boje probíhaly pouze první tři dny. Již 29. června byly jednotky JLA, snažící se obsadit letiště v Brniku, obklíčeny a vzdaly se slovinským jednotkám. Do 3. července byla většina jednotek JLA obklíčena a donucena ke kapitalizaci. Téhož dne generál JLA souhlasil s příměřím. Od 4. července jednotky slovinské TO držely všechny hraniční přechody.

Během „desetidenní války“ došlo k 72 ozbrojeným incidentům, slovinská strana zaznamenala 19 mrtvých a 182 zraněných, JLA pak 44 mrtvých a 146 zraněných.[34]

---

[31] Tím chorvatský prezident porušil dohodu, což vedlo k tomu, že ani slovinský prezident později nesplnil svou část slibu – podpořit Chorvaty během tzv. vlastenecké války.

[32] Od března 1991 byli propuštěni nebo penzionováni všichni generálové a většina důstojníků, kteří nebyli srbské nebo černohorské národnosti, aby byla zajištěna loajalita. Na konci roku 1991 byli téměř všichni příslušníci JLA Srbové či Černohorci. I přesto však nebyli mnozí z nich ochotni bojovat za udržení území, které ležely za hranicemi tradičního srbského osídlení. Viz THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Slovinsko*, s. 11.

[33] Tamtéž, s. 16–17.

[34] Informace o počtu padlých a zraněných se v různých zdrojích liší. Srov. PELIKÁN, J.: *Rozklad*, s. 579.

Dne 7. července se uskutečnilo setkání zástupců slovinské vlády, federální vlády a Evropského společenství (ES) v bývalém letním sídle Josipa Broze Tita v souostroví Brioni. Podle dohody měla být slovinská nezávislost o tři měsíce posunuta a do 26. října měly všechny jednotky JLA opustit slovinské území.[35]

Po uplynutí tříměsíční lhůty, 8. října 1991, Slovinsko znovu vyhlásilo samostatnost. V prosinci téhož roku požádalo (společně s Chorvatskem, Bosnou a Hercegovinou a Makedonií) o mezinárodní uznání. V polovině ledna 1992 uznaly státy ES spolu s některými dalšími státy nezávislost Republiky Slovinsko, což lze také považovat za definitivní konec Socialistické federativní republiky Jugoslávie.[36]

[35] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Slovinsko*, s. 17–19.
[36] PELIKÁN, J.: *Rozklad*, s. 585.

1.3 CHORVATSKO

V Chorvatsku se situace vyvíjela velmi podobně jako ve Slovinsku. V parlamentních volbách na jaře 1990 získalo nejvíce hlasů Chorvatské demokratické společenství (HDZ) vedené Franjo Tuđmanem,[37] který byl na konci května 1990 zvolen chorvatským prezidentem. HDZ získalo popularitu díky svému nacionalistickému programu.[38] V červnu 1991 přijala chorvatská vláda doplněk ústavy, který prohlašoval Chorvatsko za stát Chorvatů a chorvatské Srby degradoval na národnostní menšinu. Zároveň byli občané srbské národnosti propouštěni ze státní správy, především z policejních složek.[39]

Početná srbská menšina žijící v Chorvatsku začala reagovat na chorvatské směřování k nezávislosti. Dne 22. července 1990 byla na území Chorvatska zformována Srbská demokratická strana (SDS). O tři dny později Srbský sněm (Srpski sabor) ve městě Srb v Lice zveřejnil *Deklaraci o suverénnosti a autonomii srbského národa v Chorvatsku*. To chorvatská vláda neuznala, a tak místní Srbové vyhlásili referendum, které se mělo konat 17. srpna. Chorvatská vláda se marně snažila zamezit konání referenda vysláním ozbrojených jednotek. Nakonec referendum prohlásila za nelegální.[40]

V prosinci 1990 byla jednostranně vyhlášena Srbská autonomní oblast (SAO) Krajina a v únoru následujícího roku se tato entita formálně odtrhla od Chorvatska.[41] Na jaře 1991 pak SAO deklarovala připojení k Srbsku a přejímání srbské legislativy.[42] V srpnu 1991 vyhlásili Srbové SAO Západní Slavonie (na části území okresů Nova Gradiška, Novska a Pakrac) s hlavním městem Okučani a SAO Slavonie, Baranja a Západní Srem (v okresech Beli Manastir a Vukovar) s hlavním městem ve Vukovaru. V prosinci 1991 se všechny tři SAO spojily v Republiku Srbskou Krajinu (RSK). Tento *„neucelený, ekonomicky nesoběstačný pseudostát“*[43] byl plně závislý na Srbsku. Prezidentem RSK byl zvolen mladý zubař a starosta města Knin Milan Babić.[44]

---

[37] Franjo Tuđman (1922–1999) působil v 60. letech jako ředitel záhřebského ústavu dějin dělnického hnutí. V roce 1971 byl propuštěn a poté dvakrát vězněn za propagaci antikomunistických a nacionalistických názorů. Viz PELIKÁN, J.: *Rozklad*, s. 568; srov. HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. Brno 2006, s. 241.
[38] PELIKÁN, J.: *Rozklad*, s. 568.
[39] Tamtéž, s. 572.
[40] ŠTĚPÁNEK, V.: *Kapitoly*, s. 122.
[41] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Slovinsko*, s. 31.
[42] STOJAROVÁ, V.: *Současné bezpečnostní hrozby*, s. 67.
[43] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Slovinsko*, s. 31.
[44] PELIKÁN, J.: *Rozklad*, s. 581.

RSK se rozprostírala na území 10 okresů v Severní Dalmácii (Benkovac, Drniš, Knin, Obrovac), Lice (Donji Lapac, Gračac, Korenica) a Kordunu (Slunj, Vojnić, Vrgin-most), v srpnu 1990 se připojily čtyři okresy v Baniji (Dvor na Uni, Glina, Kostajnica a Petrinja). Hlavním městem se stal Knin, protože ležel v důležitém dopravním bodě mezi Záhřebem a Dalmácií. RSK zaujímala oblast o rozloze 17 030 km^2 (přibližně třetinu území Chorvatska). Počet obyvatel Krajiny se odhaduje na půl milionu (12 % obyvatel Chorvatska), z nichž bylo přibližně 60 % Srbů a 30 % Chorvatů.[45]

V listopadu 1990 převzal Franjo Tuđman velení nad chorvatskou TO, která v té době čítala 240 000 vojáků (mimo území obydlené Srby). V září 1990 Franjo Tuđman jmenoval ministrem obrany Martina Špegelje, který začal nakupovat zbraně v zahraničí. Od maďarské vlády koupil 10 000 samopalů AK-47.[46] V září 1991 byla z členů speciální policie a dobrovolníků vytvořena Chorvatská armáda (*Hrvatska vojska* – HV)[47] rozdělená do šesti operativních zón[48] a doplněná o námořnictvo a letectvo. Mnoho profesionálních vojáků původem z Chorvatska opustilo JLA a přidalo se k HV.[49]

V Chorvatsku během roku 1990 rostlo napětí mezi Srby a Chorvaty. Na jaře 1991 občasné konflikty v severní Dalmácii, Lice, Kordunu, Baniji, Slavonii a Sremu přerostly do lokální války. Do bojů se zapojila i JLA. Nejdříve se snažila oddělit bojující strany, ve druhé polovině roku 1991 však přešla na stranu srbských separatistů.[50]

Na jaře 1991 zaútočily jednotky krajinských Srbů na město Pakrac v západní Slavonii a svrhly místní městskou radu. Všichni, kteří se odmítli podřídit, byli uvězněni (včetně mnoha Srbů). V Pakraci sice žilo nejvíce Srbů (46 %), ale město bylo multietnické (36 % Chorvatů a dalších téměř 20 národností). Chorvatská vláda zareagovala na obsazení dalšího města vysláním zásahové jednotky. Chorvatským jednotkám se podařilo Srby zatknout bez zranění, některým se podařilo utéct do lesů. Srbská média ovšem

---

[45] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Slovinsko*, s. 30–31.
[46] Špegelj byl koncem ledna 1991 obviněn z nelegálního dovozu zbraní poté, co byl zveřejněn tajně natočený snímek, na kterém se chorvatský ministr obrany k činu přiznává. K soudu se však nedostavil a vojenská prokuratura nijak nezasáhla. Viz PELIKÁN, J.: *Rozklad*, s. 576.
[47] Během příměří v roce 1992 Tuđman snížil stavy HV, když postupně demobilizoval 160 000 vojáků. Poté HV zreorganizoval s pomocí vysloužilých amerických důstojníků na armádu s 105 000 stálými vojáky a 100 000 rezervisty. Viz THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Slovinsko*, s. 24.
[48] Rozmístění operativních zón (OZ) a jejich sídel: 1. OZ – Východní Slavonie (Osijek), 2. OZ – Západní Slavonie (Bjelovar), 3. OZ – centrální Chorvatsko (Záhřeb), 4. OZ – Kordun (Karlovac), 5. OZ – Lika (Rijeka), 6. OZ – Dalmácie (Split)
[49] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Slovinsko*, s. 20–21.
[50] PELIKÁN, J.: *Rozklad*, s. 578.

informovala veřejnost o dvaceti tisících vyhnaných Srbech a jedenácti mrtvých. V návaznosti na to předseda SDS Jovan Rašković na shromáždění krajinských Srbů prohlásil, že tímto Chorvatsko vyhlásilo Srbům válku. Srbský ministr obrany požádal federálního prezidenta Borisava Joviće o zásah armády. Po jeho schválení došlo k prvnímu zákroku JLA na chorvatském území.[51]

Dne 25. června 1991 Chorvatsko vyhlásilo nezávislost. Tuđmanův režim se na poslední chvíli snažil zmírnit předchozí opatření, která diskriminovala srbskou menšinu, a nabídl Srbům politickou autonomii v rámci Chorvatska.[52] V březnu 1991 došlo k setkání zástupců chorvatských Srbů s chorvatským prezidentem Franjo Tuđmanem, kde se měla domluvit normalizace vztahů. Milan Babić, jenž se dříve prohlásil za jediného oprávněného zástupce chorvatských Srbů, však tvrdě odmítal spolupráci s chorvatskou vládou.[53]

V létě 1991 se boje rozšířily i do jiných oblastí. Oblasti Krajiny a Slavonie se staly dějištěm stovek přestřelek.[54] Ve východní Slavonii došlo k útoku na město Vukovar. Od srpna do listopadu bylo město bombardováno, a to včetně nemocnice. Převážně chorvatští obyvatelé se museli několik měsíců skrývat v podzemních krytech. V polovině listopadu srbské jednotky město obklíčily. Při „osvobozování“ byl Vukovar naprosto zničen. Podle dohody mělo dojít k evakuaci přeživších obyvatel. Srbská armáda však začala evakuaci před příjezdem mezinárodního dohledu. Ženy a děti byly odděleny od mužů a odvezeny do Srbska nebo předány Chorvatům (podle jejich vlastního rozhodnutí). Někteří muži byli odvezeni do tábora v Sremské Mitrovici ve Vojvodině.[55] Těla téměř 200 mužů z Vukovaru byla o několik let později nalezena v masovém hrobě ve vesnici Ovčare.[56]

V operační zóně Západní Slavonie se srbské jednotky snažily zahrnout do SAO co největší území a dosáhnout až k maďarské hranici, což mělo odříznout oblast východní Slavonie od zbytku Chorvatska. Strategií chorvatských sil bylo udržet moc nad místním úsekem dálnice Záhřeb–Bělehrad a protiútokem likvidovat SAO. V létě a na podzim 1991 zaútočily jednotky krajinské TO podporované jednotkami JLA na města Daruvar, Podravska Slatina a Okučani. Na konci srpna zahájila chorvatská armáda ofenzívu a v prosinci vypukla operace „Hurikán 91“, ve které jednotky chorvatské TO ovládly téměř celou

[51] SILBER, Laura – LITTLE, Allan: *The Death of Yugoslavia*. London 1996, s. 134–135.
[52] PELIKÁN, J.: *Rozklad*, s. 579.
[53] ŠTĚPÁNEK, V.: *Kapitoly*, s. 123–124.
[54] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Slovinsko*, s. 45.
[55] SILBER, L. – LITTLE, A.: *The Death*, s. 180.
[56] Odkrývání masového hrobu na Ovčare se na podzim roku 1996 zúčastnil i český kriminalista Vladimír Dzuro, jenž celý proces popisuje ve své knize: DZURO, Vladimír: *Vyšetřovatel*. Praha 2017, s. 46–68.

severní polovinu Západní Slavonie. Prezident Franjo Tuđman však nařídil operaci zastavit, díky čemuž si západoslavonská SAO udržela kontrolu nad částí území až do května 1995.[57]

V centrálním Chorvatsku bylo strategií JLA okupovat Záhřeb a dosáhnout slovinské hranice, čímž by rozdělila Chorvatsko na dvě části. Srbským jednotkám se v září 1991 podařilo obsadit města Petrinja a Kostajnica. Město Sisak a okolní vesnice však chorvatští vojáci udrželi, protože JLA a krajinská TO trpěly nedostatkem munice, špatným zásobováním a zhoršující se morálkou vojáků. Zastavení postupu srbských jednotek na řece Kupě zachránilo Záhřeb.[58]

V oblasti Kordunu se jednotky JLA snažily dosáhnout Jaderského moře a oddělit tak Dalmácii od zbytku Chorvatska. JLA a krajinská TO ale neměla kapacitu na ofenzívu v Kordunu, všechny srbské posily byly zastaveny chorvatskými vojáky, kteří drželi pozice až do uzavření příměří v lednu 1992. Na severu Liky ostřelovala krajinská TO město Otočac, chorvatské jednotky ho však úspěšně bránili.[59]

V severní Dalmácii bylo strategií JLA obsadit pobřeží, aby budoucí velkosrbský stát získal přístup k moři. Zde působil ve velení 9. sboru JLA generál Ratko Mladić, jehož jméno se stalo velmi známé po celém světě kvůli jeho pozdějšímu působení v Bosně. V červenci 1991 jednotky krajinské TO postoupily z Benkovce k Biogradu na moru a v září získaly most v Maslenici, který po deseti dnech vyhodily do povětří.[60] Tím rozdělily Dalmácii na dvě části a jediným spojením byl trajekt z ostrova Pag. Historické město Dubrovník, nacházející se na jihu chorvatského pobřeží, bylo obléháno od 30. září 1991. V říjnu téhož roku se srbským, černohorským a hercegovským vojákům podařilo obsadit město Cavtat (vzdálené 20 km od Dubrovníku), kde vyhlásili prosrbskou „Dubrovnickou republiku“. V prosinci byl útok na Dubrovník zastaven díky nátlaku mezinárodního společenství.[61]

Mezinárodní organizace vyslaly do Chorvatska diplomaty a pozorovatele, kteří měli za úkol vytvořit mírové řešení konfliktu. Mezi chorvatskou vládou a vládou SAO Krajina bylo uzavřeno několik příměří, vždy ale byla rychle porušena. V druhé polovině

---

[57] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Slovinsko*, s. 48–49.
[58] Tamtéž, s. 49–50.
[59] Tamtéž, s. 51.
[60] Most se vrátil do chorvatských rukou 25. ledna 1993, což obnovilo spojení mezi Dalmácií a zbytkem Chorvatska.
[61] Tamtéž, s. 52–53.

roku 1991 se Evropské společenství snažilo vytvořit mírový plán, jenž by ukončil boje v Chorvatsku. Přípravou plánu byl pověřen anglický diplomat lord Peter Carrington, který navrhl vytvoření konfederačních institucí, které by spojovaly státy bývalé Jugoslávie, ale pouze do té míry, jak by jednotlivé státy souhlasily. Tento plán navazoval na návrh prezidentů Bosny a Makedonie, Aliji Izetbegoviće a Kira Gligorova,[62] a ztroskotal ze stejného důvodu – Slobodan Milošević ho odmítl.[63]

S úspěšnějším návrhem přišel bývalý ministr zahraničí USA Cyrus Vance, který v Jugoslávii působil jako zvláštní vyslanec OSN. Součástí jeho plánu bylo rozmístění mezinárodních jednotek OSN na linii bojů v Chorvatsku a zřízení demilitarizovaných pásem mezi znepřátelenými stranami.[64] Bělehradská vláda s Vanceovým plánem souhlasila na nátlak mezinárodního společenství, ale také proto, že v té době ovládala téměř celé území Krajiny a rozmístění mezinárodních jednotek by zamezilo chorvatské armádě v protiútoku. Radikální křídlo krajinských vůdců bylo proti příchodu mírových jednotek, ale Slobodan Milošević se rozhodl prosadit Vanceův plán i přes odpor části vedení krajinských Srbů.[65] Plán byl nakonec v Krajině přijat v únoru 1992, kdy došlo také k odstranění Milana Babiće z funkce prezidenta.[66] Na jeho místo byl později dosazen policejní náčelník Milan Martić.[67]

Chorvatská vláda Vanceův plán schválila na začátku roku 1992, když souhlasila s rozmístěním jednotek OSN v oblastech bojů.[68] Tato první mezinárodní mise na území bývalé Jugoslávie zvaná UNPROFOR (*United Nations Protection Force*) působila na území Chorvatska až do roku 1995. Do mise byla hned od začátku zapojena i Armáda České republiky (v prvním roce působnosti Československá armáda). Čeští vojáci sloužili

---

[62] Alija Izetbegović a Kiro Gligorov v červnu 1991 předložili společný plán na přeměnu Jugoslávie ve svaz suverénních států. Viz PELIKÁN, J.: *Rozklad*, s. 577–578; srov. HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 256.
[63] SILBER, L. – LITTLE, A.: *The Death*, s. 190–191.
[64] PELIKÁN, J.: Svazová republika Jugoslávie. In: Šesták, M. a kol.: *Dějiny*, s. 592.
[65] Slobodan Milošević si uvědomoval, že mezinárodní uznání Chorvatska je nevyhnutelné a v okamžiku, kdy se tak stane, bude JLA v Krajině považována za invazi do suverénního státu, proto chtěl v oblasti „modré přilby“, které by srbské vojáky ochránily. Viz SILBER, L. – LITTLE, A.: *The Death*, s. 197.
[66] PELIKÁN, J.: Chorvatsko. In: Šesták, M. a kol.: *Dějiny*, s. 612–613.
[67] Tamtéž, s. 621.
[68] Souhlas s umístěním mezinárodních jednotek byl riskantní krok, protože hrozilo, že jejich přítomnost konflikt zakonzervuje a Srbům připadnou jejich územní zisky. Franjo Tuđman ale v tuto chvíli vsadil na podporu západních států a počítal s tím, že s jejich pomocí se mu podaří získat území zpět. Viz PELIKÁN, J.: *Chorvatsko*, s. 611.

především v autonomní oblasti Krajina. Zapojovali se jak do zabezpečení kontrolních stanovišť a činnosti pozorovatelských týmů, tak i do budování a ostrahy tábora pro přesídlence nebo doprovázeli konvoje s humanitární pomocí.[69]

Manipulací médií se záhřebské vládě podařilo prezentovat se v zahraničí jako oběť bělehradské agrese, díky čemuž v lednu 1992 Evropské společenství a další státy uznaly suverenitu Chorvatska i přes to, že odborná komise, která měla posoudit, zda země splňuje podmínky pro mezinárodní uznání, tento akt v případě Chorvatska nedoporučila, a to především kvůli porušování práv národnostních menšin.[70]

V lednu 1993 zahájila chorvatská vojska ofenzívu proti krajinským Srbům, čímž porušila dohodu o klidu zbraní. Mezinárodní společenství útoky odsoudilo, ale nesnažilo se je zastavit. Z toho Franjo Tuđman usoudil, že podobná situace nastane i v případě, kdy se pokusí znovu ovládnout území Krajiny. Záhřebská vláda se těšila podpoře USA, které jim v konfliktu značně nadržovaly.

Prezident Franjo Tuđman využil období od ledna 1992 do dubna 1995 k přebudování chorvatské armády,[71] schvaloval vojenské intervence chorvatských jednotek v Bosně i několik omezených bojových operací na území Chorvatska.[72]

V roce 1995 se za tichého souhlasu mocností Záhřeb rozhodl zlikvidovat srbskou autonomní oblast RSK. Chorvatská armáda byla, i přes zákaz dovozu zbraní, v roce 1995 vybavena mnohem lépe než na začátku války. Naopak Krajina na tom byla velmi špatně ve všech ohledech, přesto však odmítala jakýkoliv kompromis se Záhřebem.[73]

Dne 1. května 1995 zahájila chorvatská armáda útok (operaci *Bljesak* – Blesk) v západní Slavonii. Prezident RSK Milan Martić nařídil jako odvetu odpálit rakety na Záhřeb, Sisak a Karlovac, kde způsobily civilní ztráty. Operace „Blesk“ proběhla velmi rychle, 3. května již chorvatští vojáci obsadili Západní Slavonii, zatímco srbské jednotky z oblasti utíkaly.[74]

---

[69] Operací UNPROFOR se podrobněji zabývá kapitola 2.2.1.
[70] PELIKÁN, J.: *Rozklad*, s. 582.
[71] To se mu podařilo navzdory tomu, že stále platilo embargo na dodávky zbraní do oblasti bývalé Jugoslávie. Viz PELIKÁN, J.: *Chorvatsko*, s. 621.
[72] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Slovinsko*, s. 53.
[73] PELIKÁN, J.: *Chorvatsko*, s. 621.
[74] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Slovinsko*, s. 54.

V srpnu téhož roku začala druhá operace s názvem „Bouře“ (*Oluja*)[75] namířená na jižní část srbského autonomního území, během níž padlo město Knin. Chorvatská armáda čítající 130 000 vojáků během operace obsadila území o rozloze 10 500 km^2. Následkem byl útěk 150–200 000 krajinských Srbů do Bosny, což Krajinu téměř úplně vylidnilo. Srbská menšina, která zde žila po staletí, území opustila během několika dní.[76]

Oblast Kninu získalo Chorvatsko zpět až po operacích „Blesk“ a „Bouře“. V listopadu 1995 byla podepsána dohoda mezi Chorvatskem a představiteli chorvatských Srbů o přičlenění Baranje, východní Slavonie a západního Sremu k Chorvatsku. Poslední část území se podařilo integrovat až 15. ledna 1998.[77]

Cílem operací nebyla pouze reintegrace území, ale jejich etnické vyčištění (byly vypalovány vesnice, aby se srbské obyvatelstvo nemělo kam vrátit). Tento záměr byl splněn, na konci roku 1995 byla národnostní otázka v Chorvatsku vyřešena – po exodu Srbů bylo Chorvatsko etnicky téměř homogenní stát.

[75] Během druhé chorvatské ofenzívy zemřeli dva čeští vojáci a další tři vojáci byli zraněni. Operaci Blesk a Bouře z pohledu příslušníka mírových misí popisuje David Hušek v rozhovoru z 22. ledna 2019 (viz Příloha 1).
[76] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Slovinsko*, s. 55.
[77] STOJAROVÁ, V.: *Současné bezpečnostní hrozby*, s. 67.

1.4 BOSNA A HERCEGOVINA

Bosna a Hercegovina se svým kulturním charakterem liší od sousedních zemí. Historicky se vyznačovala multikonfesionalitou[78] a multikulturností. Také z národnostního hlediska není homogenní. V Bosně a Hercegovině žijí tři etnika: Bosňáci (bosenští Muslimové), Chorvaté a Srbové.[79] Oblast Bosny byla po několik století pod nadvládou osmanské říše. V této době došlo k islamizaci velké části místního obyvatelstva. Muslimové v osmanské říši se nerozlišovali podle jazyka či etnického původu, proto se muslimové v Bosně stali na konci 19. století objektem nacionální propagandy jak ze strany Srbů, tak ze strany Chorvatů.[80]

Plného uznání své národní svébytnosti se muslimská komunita v Bosně dočkala až po zasedání Ústředního výboru Svazu komunistů Bosny a Hercegoviny v roce 1968. Poté bylo nutné rozhodnout, jakým jménem se bude tento „nový“ jugoslávský národ nazývat. Jednou z možností byl název „Muslimové“, proti čemuž někteří muslimští intelektuálové protestovali, protože tento pojem ztotožňuje víru s národností. Další možností bylo označení „Bošnjaci“ (Bosňáci), což ale evokovalo spojení národa s Bosnou, a to se nelíbilo zástupcům ostatních národů žijících na území Bosny. V roce 1974 byli v Ústavě Socialistické republiky Bosny a Hercegoviny pod jménem Muslimové[81] uvedeni jako jeden z národů státu.[82]

V létě 1990 byla založena politická strana bosenských Srbů (Srbská demokratická strana Bosny a Hercegoviny – SDS BaH), v jejímž čele stanul Radovan Karadžić, a bosenská HDZ (Chorvatské demokratické společenství), která měla zastupovat zájmy bosenských Chorvatů. Na přelomu roku 1991–1992 se do jejího vedení dostal Mate Boban. Obě strany se prezentovaly jako bosenské, byly však ovládány z Bělehradu a Záhřebu a usilovaly o odštěpení Bosny a připojení částí jejích území k Srbsku, resp. Chorvatsku.[83]

---

[78] Podle údajů z roku 2013 obyvatelstvo tvoří z 51 % sunnitští muslimové, z 31 % pravoslavní a 15 % se hlásí k římskému katolicismu.
[79] Chorvaté a Srbové žijící v Bosně mají tendenci vzhlížet k sousedním státům jako k mateřské zemi, která by jim měla pomoci při prosazování jejich národních či etnických zájmů. Viz STOJAR, Richard: Současná bezpečnostní situace na západním Balkáně. In: Mareš, Miroslav (ed.): *Bezpečnost v oblasti západního Balkánu*. Brno 2011, s. 16.
[80] HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 28–29.
[81] V roce 1993 byla schválena deklarace navracející označení *Bošnjak*. Jedním z důvodů ke změně byla i snaha ukázat, že Bosna patří Bosňákům. Viz HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 279.
[82] Tamtéž s. 217–218.
[83] THOMAS, Nigel – MIKULAN, Krunoslav: *Válka v Jugoslávii: Bosna, Kosovo a Makedonie 1992–2001*. Praha 2008, s. 3.

Zájmy bosenských Muslimů zastupovala Strana demokratické akce (SDA), jíž vedl Alija Izetbegović.[84]

Podobně jako v ostatních republikách Jugoslávie se i v Bosně a Hercegovině na konci roku 1990 konaly parlamentní volby. Stejně tak i v Bosně zvítězily strany s nacionalistickým programem (dohromady získaly 86 % mandátů).[85] Počet mandátů stran odpovídal velikosti národa, který zastupovaly. Prezidentem Bosny a Hercegoviny se stal Alija Izetbegović.[86]

Od roku 1990 chorvatská vláda podporovala muslimské snahy o odtržení od Jugoslávie, a to především proto, aby později mohli ze samostatné Bosny odtrhnout území obývaná Chorvaty a připojit je k Chorvatsku, a tím vytvořit „Velké Chorvatsko". Bělehradská vláda měla podobné plány. V březnu 1991 se uskutečnila tajná schůzka S. Miloševiće a F. Tuđmana ve vojvodinském Karađođevu.[87] Prezidenti Chorvatska a Srbska se společně dohodli na rozdělení bosenského území.[88] Jejich výroky, kterými zpochybňovali platnost dosavadních bosenských hranic, přispívaly k růstu nacionálního napětí.[89]

Bosenská TO byla v roce 1988 zařazena pod velení vojenské správy v Bělehradě a v prosinci 1991 byl její stav snížen o dvě třetiny na 86 000 mužů. Prezident Alija Izetbegović předal kontrolu nad TO do rukou bosensko-srbské SDS. Poté, co SDS projevila zájem o připojení bosenských území obývaných Srby k Srbsku, si zástupci bosenských Muslimů uvědomili, že by se v případě vojenské akce nemohli bránit, proto začali disku-

---

[84] Alija Izetbegović (1925–2003) byl v roce 1946 odsouzen na tři roky vězení za činnost v organizaci Mladí muslimové. Poté pracoval jako právník v Sarajevu. V roce 1970 dokončil text věnující se problémům v islámském světě s názvem *Islamska deklaracija*, kvůli němuž v roce 1983 znova stanul před soudem za „iniciování nedovoleného sdružování" a „kontrarevoluční činnost ohrožující společenské zřízení v SFRJ". Podle soudu skupina kolem Aliji Izetbegoviće usilovala o přeměnu Bosny a Hercegoviny v republiku postavenou na islámských principech. Sám Izetbegović nakonec strávil ve vězení téměř šest let, byl propuštěn v listopadu 1988. Krátce na to se postavil do čela muslimského hnutí v Bosně a Hercegovině. Viz HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 230–231, 235.

[85] Šanci uspět ve volbách měl také Svaz reformních sil Jugoslávie, vedený posledním jugoslávským svazovým premiérem Ante Markovićem. Byla to jediná strana, která prosazovala zachování Jugoslávie a demokratizační reformy. Ze začátku měla silnou podporu, ale reformy, které nabízela, byly velmi umírněné. Markovićovo postavení slábl o a proti němu se postavili jugoslávští konzervativci a nacionalisté z jednotlivých republik. Viz HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 249.

[86] Tamtéž, s. 252–253.

[87] Žádný dokument, který by zachycoval, o čem přesně prezidenti jednali, neexistuje. Franjo Tuđman později sdělil, že Slobodan Milošević při jednáních souhlasil s tím, že v případě rozdělení Bosny připadne Chorvatsku území přibližně odpovídající někdejší Chorvatské bánovině. Viz HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 255.

[88] PELIKÁN, J.: *Rozklad*, s. 575.

[89] HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 247.

tovat o vytvoření vlastní vojenské organizace. V březnu 1991 byla zformována Vlastenecká liga (*Patriotska liga*), jejíž jednotky byly vycvičeny Chorvatskou zvláštní policií. O rok později měla téměř sto tisíc vojáků.[90] Na podzim roku 1991 se začaly vytvářet oddíly muslimské milice, kterým se říkalo „Zelene beretke“ (Zelené barety). Muslimské oddíly zpočátku získávaly pašované zbraně z Chorvatska. V dubnu 1992 se jednotky Vlastenecké ligy začlenily do TO Bosny a Hercegoviny, která se poté přeměnila v Armádu Bosny a Hercegoviny.[91] Do války v Bosně se zapojili i dobrovolníci ze zahraničí. Na bosňácké straně bojovalo okolo 3 000 muslimských mudžáhidů (svatých bojovníků) z Afghánistánu, Albánie, Čečenska, Egypta, Saudské Arábie a dalších muslimských zemí.[92]

Po vypuknutí bojů v chorvatské Krajině se začaly objevovat zprávy, že se JLA chystá zasáhnout i v Bosně. Federální armáda postupně dostávala pod svůj vliv bosenskou policii, vybírala zbraně od místních chorvatských a bosenských jednotek, s nimiž pak vyzbrojovala srbské jednotky.[93]

Podle údajů z roku 1991 v Bosně žilo 4 355 000 obyvatel, z toho 44 % Muslimů, 31 % Srbů a 17 % Chorvatů.[94]

Prezident Alija Izetbegović požádal Evropské společenství o vyslání pozorovatelů. Bosna byla připravena přijmout plán na vytvoření státu s konfederativními prvky, který v té době navrhoval Peter Carrington.[95] Ten se ale neuskutečnil.

Poté v říjnu roku 1991 po vzoru Slovinska a Chorvatska bosenská skupština vyhlásila referendum o nezávislosti Bosny a Hercegoviny. Bosenští Chorvaté se pod vlivem záhřebské politiky rozhodli podpořit nezávislost Bosny, protože si uvědomovali, že se jim tak podaří realizovat vlastní geopolitické představy o výsledném uspořádání Bosny a Hercegoviny.[96] Bosenští Srbové proti referendu protestovali a uspořádali vlastní plebiscit o setrvání v Jugoslávii, s čímž souhlasilo více než 1,5 milionu obyvatel (převážně Srbů).

---

[90] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Bosna*, s. 4.
[91] HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 259.
[92] Podle Daytonské mírové dohody museli všichni mudžáhidé ze zahraničí Bosnu po ukončení války opustit, někteří však získali bosenské občanství prostřednictvím sňatku a v Bosně zůstali. Viz THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Bosna,* s. 9.
[93] HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 257.
[94] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Bosna*, s. 3.
[95] HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 259–260.
[96] ŽÍLA, Ondřej: *„Jedna si jedina moja domovina?“ Etno-demografické proměny Bosny a Hercegoviny v letech 1945–2013*. Praha 2014, s. 91.

Bosenské území obývané převážně Srby (včetně 11 oblastí s muslimskou většinou) bylo rozděleno do šesti autonomních oblastí, které se na jaře 1992 sjednotily v Srbskou republiku Bosny a Hercegoviny. V srpnu se přejmenovala na Republiku srbskou (RS) a jejím prezidentem se stal Radovan Karadžić. Ten měl v plánu spojit RS s chorvatskou Krajinou, Srbskem a Černou Horou.[97]

Chorvatské obyvatelstvo na to reagovalo vytvořením autonomní oblasti Herceg-Bosna,[98] kterou chorvatský prezident plánoval připojit k samostatnému Chorvatsku.[99] Správu oblasti měla v rukou bosenská HDZ. V několika městech v Hercegovině byla v oběhu chorvatská měna.[100]

Muslimské vedení v prosinci 1991 požádalo o mezinárodní uznání Bosny jako samostatného státu. V lednu 1992 došlo k uznání Slovinska a Chorvatska, žádosti Bosny[101] a Makedonie byly zamítnuty. I přes to však bosenský parlament rozhodl o přesunutí všech kompetencí, které do té doby náležely federaci, na republikové úřady.[102]

Vedení všech tří národností v Bosně i mezinárodní společenství se snažilo přijít s návrhem územního a správního uspořádání Bosny, které by zamezilo hrozícím konfliktům. V únoru 1992 (nejdříve v Sarajevu, poté se jednání přesunula do Lisabonu a Bruselu) se konala konference, kde zástupci každé národnosti prezentovali své představy o budoucnosti země. Izetbegović trval na společném státě, s čímž nesouhlasili zástupci bosenských Chorvatů a Srbů, protože se domnívali, že v tom případě by byla Bosna státem Bosňáků a ostatní národy jen menšinou. Srbové navrhli konfederaci tří etnických celků. Zástupci Chorvatů preferovali federaci.

Výsledkem jednání, kterých se zúčastnil britský diplomat Peter Carrington a portugalský diplomat José Cutileiro, byl plán na vytvoření samosprávných celků (kantonů), které by spadaly pod správu národnosti, jež je v oblasti nejvíce zastoupena.[103] Všechny

---

[97] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Bosna*, s. 9–11.
[98] Chorvatská republika Herceg-Bosna byla oficiálně vyhlášena v srpnu 1993. Hlavním sídlem bylo město Grude a prezidentem se stal Mate Boban. Viz HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 276–277.
[99] Tamtéž, s. 262–263.
[100] PELIKÁN, J.: *Chorvatsko*, s. 617.
[101] Státy EU doporučily uspořádat v Bosně referendum, ve kterém by se ukázalo, zda si nezávislost přeje většina obyvatelstva. Viz HLADKÝ, Ladislav: Bosna a Hercegovina. In: Šesták, M. a kol.: *Dějiny*, s. 627.
[102] HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 265.
[103] Muslimské a chorvatské okresy by dohromady tvořily 56 % a srbské 44 %. Viz HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 267.

strany s návrhem původně souhlasily, v okamžiku vymezování území ale došlo k rozporům a plán nikdy nevešel v platnost.

Na přelomu února a března 1992 se v referendu 63,4 % obyvatel Bosny vyjádřilo pro vytvoření samostatného státu.[104] Bosenští Srbové ho však opět bojkotovali a na jeho výsledky reagovali postavením barikád v hlavním městě Sarajevu. Bosenské vládě se podařilo s nimi jednat a vyřešit situaci diplomaticky. Na jiných místech v Bosně však už docházelo ke konfliktům, ve kterých padly první oběti. Jugoslávská armáda se přidala na stranu Srbů a na začátku dubna se válka rozhořela i v Sarajevu.[105]

Hlavní město Bosny, Sarajevo, bylo od dubna 1992 do října 1995 obléháno jednotkami bosenských Srbů pod vedením Ratka Mladiće a JLA, které blokovaly dodávky potravin, léků, elektřiny, vody a paliva. Vojáci sarajevské TO bránili muslimské Staré město a Nové město a některá další území kolem Sarajeva. V obleženém městě byla uvězněna i bosenská vláda. V květnu 1992 byl na letišti zadržen prezident Bosny Alija Izetbegović a vyměněn za velitele JLA, jenž byl zajat bosňáckými vojáky.[106]

V červnu 1992 byla JLA pod tlakem mezinárodního společenství donucena stáhnout své jednotky z Bosny, do té doby však stihla předat velkou část výzbroje bosensko-srbským jednotkám a někteří srbští vojáci se přidali k místním jednotkám.[107]

Během války se vojáci na všech stranách snažili „vyčistit“ jimi kontrolované území, donutit nežádoucí obyvatelstvo k odchodu a zajistit si v prostoru výsadní postavení. V souvislosti s Bosnou se v mezinárodním diskurzu začal používat termín „etnická čistka“.[108]

---

[104] Na základě výsledků referenda předsednictvo BaH 3. března 1992 vyhlásilo nezávislost Bosny. K uznání státy Evropské unie a USA došlo 7. dubna 1992. Bosna a Hercegovina byla přijata do Organizace spojených národů 23. května téhož roku. Viz HLADKÝ, L.: *Bosna*, s. 630–631.
[105] HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 267–269.
[106] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Bosna*, s. 23.
[107] HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 271.
[108] Přesná definice „etnické čistky“ neexistuje, podle Ondřeje Žíly termín *„znamená eliminaci etnicky odlišné skupiny obyvatel v teritoriu, jež doposud sdílela společně s dominantní etnickou skupinou.“* Viz ŽÍLA, O.: *„Jedna si jedina moja domovina?“*, s. 119. Bell-Fialkoff udává definici, podle které je etnická čistka naplánované, záměrné odstranění nežádoucího obyvatelstva, které se liší jedním nebo více charakteristickými rysy (etnický původ, náboženství, rasa, třída nebo sexuální preference) z jistých území. Zároveň zdůrazňuje, že tyto charakteristické rysy obyvatelstva musí být důvodem pro odstranění, aby mohl být případ kvalifikován jako etnická čistka. Viz BELL-FIALKOFF, Andrew: *Etnické čistky: Bosna, Kypr, Karabach, Kosovo, Palestina, bývalý Sovětský svaz, Rwanda a Burundi, Srí Lanka, Transylvánie, Ulster*. Praha 2003, s. 14.

V únoru 1994 došlo k minometnému útoku na sarajevskou tržnici Markale, při němž bylo zabito nebo zraněno více než dvě stě civilistů. Po tomto útoku NATO donutilo bosensko-srbské jednotky,[109] aby se stáhly a odevzdaly zbraně jednotkám UNPROFOR. Zároveň hrozilo leteckými útoky na srbské pozice. Proti tomu se postavil ruský prezident Boris Jelcin, který navrhl, aby se do okolí Sarajeva přesunulo 400 ruských vojáků sloužících v misi UNPROFOR v Chorvatsku, s čímž srbští vojáci souhlasili.[110]

Dne 12. října 1995 došlo k příměří a v Sarajevu byly po třech letech obnoveny dodávky tepla, elektřiny a vody. Při obléhání Sarajeva přišlo o život 12 000 lidí a bylo zničeno 35 000 budov. Po uzavření příměří žilo ve městě jen 250 000 obyvatel z předválečného počtu 526 000.[111]

Válka v Bosně a Hercegovině trvala od jara roku 1992 do uzavření příměří v říjnu 1995. Zapojení Chorvatska a „zbytkové“ Jugoslávie učinilo z občanské války mezinárodní konflikt. Do řešení konfliktu v Bosně a Hercegovině se několikrát zapojilo i mezinárodní společenství. V září 1991 OSN uvalila embargo na dovoz zbraní pro všechny jugoslávské republiky. O rok později byla do Bosny vyslána vojska UNPROFOR v počtu téměř 40 000 mužů. V říjnu 1992 byla Bosna prohlášena neleteckou zónou, na kterou v rámci operace *Deny Flight* dohlíželo NATO. V květnu 1993 byly v některých městech (Sarajevo, Bihać, Goražde, Srebrenica, Tuzla a Žepa) vyhlášeny tzv. „bezpečné zóny“ (*safe areas*), které měly za úkol chránit jednotky UNPROFOR.[112]

V lednu 1993 americký diplomat Cyrus Vance a mírový vyjednavač EU David Owen přišli s novým plánem na rozdělení Bosny. Tento Vance-Owenův plán navrhoval mapu Bosny s deseti regiony[113] pod dohledem jednotek OSN. V každém regionu by byla provinční vláda, která by řešila práva národnostních menšin. Celý stát by řídilo předsednictvo složené ze tří zástupců každé národnosti. Zástupci Muslimů a bosenských Chorvatů s návrhem souhlasili, ale bosenští Srbové plán odmítli.[114]

---

[109] Z útoku byly obviněny jednotky bosenských Srbů i přes to, že mezinárodní pozorovatelé prohlásili, že střely nemohly být vypáleny ze srbských pozic. Jedna z teorií tvrdí, že útok provedly speciální služby sarajevské vlády s cílem upoutat mezinárodní pozornost a obrátit veřejné mínění na svou stranu. Viz HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 282. Srov. MAREK, Jindřich: *Krvavé mise OSN: modré barety v pasti mezinárodní politiky*. Praha 2010, s. 84.
[110] HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 282–283.
[111] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Bosna*, s. 24.
[112] Tamtéž, s. 22.
[113] Srbům, Chorvatům i Bosňákům by připadlo po třech regionech. Hlavní město Sarajevo mělo zůstat společné pro všechny národy.
[114] HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 274.

Po ztroskotání plánu Cyrus Vance odstoupil z funkce mírového vyjednavače OSN a na jeho místo nastoupil norský ministr zahraničí Thorvald Stoltenberg. Ten společně s Owenem vypracoval nový plán, který byl představen v červenci 1993. Rozděloval Bosnu na tři etnické republiky sdružené ve volném svazu. Bosenský prezident Izetbegović na nátlak vedení bosenských Muslimů návrh odmítl.[115]

V březnu 1994 podepsali prezidenti Bosny a Chorvatska tzv. washingtonskou dohodu, která jednala o vytvoření bosňácko-chorvatské federace v rámci Bosny a Hercegoviny. V červenci téhož roku přišla tzv. kontaktní skupina (sdružující diplomaty z USA, Ruska, Německa, Francie a Velké Británie) s plánem, jenž by Bosnu rozdělil poměrem 51 % území pro bosensko-chorvatskou federaci a 49 % pro bosenské Srby (kteří ale v té době kontrolovali skoro 70 % území). Bosenským Chorvatům a Bosňákům plán vyhovoval, bosenským Srbům nikoliv.[116]

V létě 1995 dobyli bosensko-srbští vojáci vedení generálem Ratkem Mladićem jednu z tzv. bezpečných zón, město Srebrenica, jež byla od roku 1993 pod ochranou jednotek UNPROFOR. Nizozemské jednotky však neměly mandát na to, aby mohly bosenské Srby zastavit.[117]

Konečné řešení bosenského konfliktu přinesla až jednání v americkém Daytonu v listopadu roku 1995. V polovině srpna 1995 byl na Balkán vyslán náměstek ministra zahraničí USA Richard Holbrook, jenž měl za úkol vyjednat dohodu mezi válčícími stranami. V říjnu se mu podařilo vynutit příměří. Bylo rozhodnuto, že mírová jednání se budou konat na vojenské základně Wright–Patterson u města Dayton v americkém Ohiu. Probíhala od 1. do 21. listopadu a vedli je američtí diplomaté. Poslední den jednání prezidenti Slobodan Milošević, Franjo Tuđman a Alija Izetbegović podepsali *Všeobecnou rámcovou dohodu o míru v Bosně a Hercegovině* (tzv. *daytonskou mírovou dohodu*).[118] Plný text dokumentu byl schválen 14. prosince 1995 v Paříži. Daytonskou mírovou dohodou došlo k rozdělení Bosny na dvě entity: Federaci Bosny a Hercegoviny (FBaH, 51 % území, 25 989 km^2) a Republiku srbskou (RS, 49 % území, 25 208 km^2). Zároveň

[115] HLADKÝ, L.: *Bosna*, s. 634–635.
[116] HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 283–285.
[117] Více o nedostatečném mandátu operace UNPROFOR je vysvětleno v kapitole 2.2.1. K pádu Srebrenice a „selhání“ nizozemských vojáků se vyjádřil Ivo Musil v rozhovoru z 9. ledna 2019 (viz Příloha 1, s. 114–116).
[118] Dohoda byla kompromisem mezi válčícími stranami. Jak upozorňuje Ladislav Hladký, mírovou dohodu podepsali titíž lidé, kteří se dříve podíleli na podnícení konfliktu. Viz HLADKÝ, Ladislav: Daytonská mírová smlouva a její uvedení do života. *Středoevropské politické studie 8*, 2006. Dostupné z: https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4181/6084, citováno 11. 4. 2019.

byla vytvořena samosprávná jednotka „Distrikt Brčko“, okolo dopravně a strategicky důležitého města na severu Bosny.[119] Hlavní město Sarajevo přešlo z větší části pod správu FBaH, srbská entita získala pouze některé východní čtvrti (např. Lukavica a Pale).[120]

Ústava Republiky Bosna a Hercegovina tvořila jednu z hlav Daytonské mírové dohody. Podle ní mělo zemi zastupovat tříčlenné předsednictvo, tvořené jedním zástupcem každého národa.[121] Na implementaci Daytonské mírové dohody má dohlížet Úřad Vysokého představitele (*Office of the High Representative*), jenž může odvolat z úřadu jakéhokoli představitele, pokud jedná proti mírové smlouvě.[122]

Vojenské jednotky OSN (mise UNPROFOR) měly být podle Daytonské mírové dohody vystřídány jednotkami NATO (mise IFOR – *Implementation Force*, později SFOR – *Stabilization Force*), které měly za úkol dohlížet na udržování míru a uskutečňování hlavních bodů mírové dohody. Rezoluce o umístění jednotek IFOR byla schválena okamžitě po podpisu Daytonské dohody (14. prosince 1995). Jednotky IFOR byly v Bosně přítomny už před koncem roku 1995 (český prapor se do mise zapojil v lednu 1996). Na jaře 1996 vytvořily mírové jednotky demilitarizované pásmo o šířce 4 km a celkové délce 1080 km a tím definitivně oddělili znepřátelené strany (tato linie rozdělila území BaH na FBaH a RS).[123]

V prosinci 1996 byla mise IFOR nahrazena operací SFOR. V prosinci 2004 byla předána kontrola nad oblastí jednotkám Evropské unie EUFOR (*Europe Force*) v počtu 2 000 mužů, kteří zajišťovali oblasti Sever, Severozápad a Jihovýchod.[124]

---

[119] Ve městě Brčko před válkou žilo společně obyvatelstvo všech tří národností. Během války však bylo nesrbské obyvatelstvo vyhnáno. Po podpisu mírových dohod získala dočasně správu nad oblastí RS. Až v roce 1999 byla vytvořena entita Brčko, která náleží jak Federaci, tak Republice srbské. Viz HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 302.

[120] Na konci války žilo v Sarajevu přibližně 80 tisíc Srbů, většina z nich se však během několika měsíců po podpisu Daytonské mírové dohody odstěhovala kvůli nacionální propagandě a strachu z nového režimu. Srbští obyvatelé se do Sarajeva začali vracet až na přelomu tisíciletí. Viz HLADKÝ, L.: *Daytonská mírová smlouva*.

[121] HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 289–291.

[122] Od roku 2009 tuto funkci vykonává Valentin Inzko, jehož pravomoci jsou však dnes omezeny Radou pro implementaci míru. Jedním z členů Řídicího výboru, který dohlíží na činnost Vysokého představitele, je Rusko, jehož delegát může změny blokovat. Viz RYPEL, David: *Rozpad Bosny a Hercegoviny nebyl za posledních dvacet let nikdy tak blízko*. Security outlines, 3. 10. 2016. Dostupné z: http://www.securityoutlines.cz/rozpad-bosny-hercegoviny-nebyl-za-poslednich-dvacet-let-nikdy-blizko/, citováno 20. 4. 2019.

[123] HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 295–296.

[124] THOMAS, N. – MIKULAN, K.: *Válka v Jugoslávii: Bosna*, s. 31.

Po uzavření mírové dohody se jednalo o poválečné hospodářské pomoci Bosně. Zemi byla poskytnuta finanční pomoc od EU a Světové banky, později se do pomoci zapojily i další státy.[125]

V poválečných letech se údaje týkající se počtu obětí značně lišily, nejčastěji se uvádělo 200–250 tisíc mrtvých. Tento údaj byl však nadhodnocený a nikdy nebyl potvrzen přesvědčivým výzkumem.[126] Pracovníci ICTY (Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii) Ewa Tabeauová a Jacob Biljak stanovili celkový počet obětí konfliktu v Bosně a Hercegovině na 102 622 osob. Počet uprchlíků a vnitřně přemístěných osob se pohybuje mezi 2 až 2,7 miliony lidí.[127]

[125] HLADKÝ, L.: *Bosenská otázka*, s. 293.
[126] ŽÍLA, O.: *„Jedna si jedina moja domovina?“*, s. 160.
[127] Tamtéž, s. 174–175.

2 MÍROVÉ MISE

2.1 NAŠI VOJÁCI V MÍROVÝCH OPERACÍCH

Úplně první zahraniční misí, kde působili českoslovenští vojáci, byla Dozorčí komise neutrálních států v Koreji v letech 1953–1993. Během této doby se v Koreji vystřídalo okolo 600 československých vojáků. Podle OSN to však nebyla operace na udržení míru ve smyslu pozdějších mírových misí, protože nebyla řízena generálním tajemníkem.[128]

První zkušenosti z mírových operací v zahraničí si čeští vojáci odnesli z mise v oblasti Perského zálivu na konci roku 1990 a v první polovině roku 1991. Téměř 170 vojáků tehdejší Československé armády se zúčastnilo operací „Pouštní štít“ a „Pouštní bouře“. Poté následovalo zapojení do mírových sil OSN na území bývalé Jugoslávie. Dále uvádím výčet operací na udržení míru v oblasti Balkánu.

Dne 27. listopadu 1991 Rada bezpečnosti OSN přijala rezoluci číslo 721, která ustanovila misi *United Nations Protection Force* (UNPROFOR). V lednu 1992 federativní vláda ČSFR vydala usnesení číslo 27, kterým se zahájily přípravy na vyslání československé jednotky do této mise. Přípravy probíhaly v Českém Krumlově, kde již od druhé poloviny roku 1990 fungovalo Výcvikové středisko Československé armády pro mírové operace OSN.[129]

Československý pěší prapor v síle 500 osob začal působit na území Chorvatska (v oblasti tzv. Republiky Srbská Krajina) od dubna 1992. V této oblasti spolupracoval s francouzským a keňským praporem mírových sil OSN.

Na konci roku 1992 došlo k rozdělení České a Slovenské Federativní Republiky, a tím i k zániku armády ČSFR. Od 1. ledna 1993 byla zřízena Armáda České republiky (AČR), avšak reálné rozdělení československé armády nastalo až v březnu téhož roku, a poté již na území bývalé Jugoslávie působil samostatný prapor mírových sil OSN AČR.

---

[128] MAREK, J,: *Krvavé mise*, s. 15–16.

[129] Výcviková základna svoji činnost ukončila v roce 2003. Za 13 let jejího trvání zde prošlo vojenským výcvikem více než 3 500 „modrých baretů“ pro mise OSN a dalších více než 6 300 vojáků AČR se zde připravovalo pro plnění úkolů v operacích NATO (IFOR, SFOR, KFOR). Viz MAREK, Jindřich: Čeští vojáci a jejich zahraniční partneři v Sektoru JIH mírové mise UNPROFOR 1992–1995. *Historie a vojenství 61*. 2012, č. 1, s. 68.

Jeho celkový početní stav v dubnu 1994 činil 989 osob.[130] Mise UNPROFOR byla ukončena po podpisu Daytonské mírové dohody, a v prosinci 1995 ji vystřídaly Implementační síly (mise IFOR) působící v rámci operace *Joint Endeavour* (Společné úsilí).

Česká republika se na Balkáně zapojila také do zdravotnických misí UNCRO a UNTAES, které byly tvořeny českými vojenskými lékaři a zdravotníky. Lékaři pracující pod velitelstvím UNCRO sídlili nejdříve v Kninu a v červnu 1995 byli přesunuti do americké nemocnice v Záhřebu. V březnu 1996 byl tým přibližně 40 zdravotníků vyslán do města Klisa ve východní Slavonii, kde společně s vojáky mise UNTAES zřídil polní chirurgickou nemocnici. Mise UNTAES skončila svůj mandát k 15. lednu 1998. Celkem se misí zúčastnilo 850 československých vojenských lékařů a zdravotníků (750 v UNCRO, 100 v UNTAES).[131]

Na počátku roku 1994 byl oficiálně spuštěn projekt Partnerství pro mír (*Partnership for Peace*), který posiloval kontakty mezi armádami členských zemí Severoatlantické aliance a umožnil českým vojákům zapojit se do mezinárodních cvičení připravujících na mírové mise.[132] Po udělení souhlasu Poslanecké sněmovny Parlamentu vláda rozhodla o zapojení kontingentu Armády České republiky do mírových sil *Implementation Force* (IFOR) na území bývalé Jugoslávie.

Na přelomu let 1996 a 1997 byly Implementační síly v celkovém počtu přibližně 53 tisíc osob nahrazeny tzv. Stabilizačními silami (*Stabilization Force* – SFOR), které byly součástí operace *Joint Guard* (Společná stráž). Této operace se zúčastnily jednotky všech 16 členských států NATO a 20 nečlenských zemí, celkově asi 35 tisíc lidí. Mise SFOR působila na území Bosny a Hercegoviny od ledna 1997 do června 1998. Operace IFOR a SFOR působily na území bývalé Jugoslávie v souladu s vojenskými aspekty Daytonské mírové dohody, se souhlasem bývalých stran konfliktu a po udělení mandátu Rady bezpečnosti s odvoláním na kapitolu VII Charty OSN (donucovací charakter) a politického souhlasu Severoatlantické rady.[133] Mandát mírové operace SFOR I skončil

---

[130] ROUŠAR, Jaroslav (ed.): *Čeští vojáci v Bosně a Hercegovině v mírových operacích pod vedením NATO*. Praha 2002, s. 9.
[131] *UNCRO – mírová mise, 3/1995 – 1/1996, Chorvatsko – Krajina, 750 příslušníků; UNTAES – mírová mise, 1/1996 – 1/1998, Chorvatsko – východní Slavonie, 100 příslušníků*. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3689, citováno 7. 4. 2019.
[132] ROUŠAR, Jaroslav – PROCHÁZKA, Jan – XAVEROVÁ, Jarmila (eds.): *Na cestě integrace*. Praha 2004, s. 9.
[133] PROCHÁZKA, Jan (ed.): *Operace SFOR: "Joint Guard": leden 1997 – červen 1998*. Praha 1998, s. 4.

v červnu 1998, poté vstoupil v platnost mandát operace SFOR II (v rámci operace *Joint Forge* – Společný postup vpřed), jenž pokračoval do dubna 2004.[134]

V dubnu 1999 byla Radou NATO vytvořena humanitární operace s názvem *Allied Harbour* (Spojený přístav) – mise AFOR s cílem stabilizovat humanitární situaci v Albánii po příchodu velkého množství kosovských uprchlíků. Na této operaci se podílelo 8 500 osob včetně příslušníků AČR. Česká armáda poskytla zdravotnická zařízení a personál pro polní nemocnici, která fungovala od května do konce srpna 1999.[135] Personál české polní nemocnice čítal 89 osob, kteří byli doplněni deseti litevskými zdravotníky. Poté byla nemocnice přemístěna do Turecka, které bylo 17. srpna 1999 zasaženo silným zemětřesením a byl zde kritický nedostatek zdravotnické a humanitární pomoci. Dále se 29 osob Civilní ochrany ČR podílelo na vybudování uprchlického tábora pro 1 000 osob nedaleko albánské vesnice Rushkul.[136]

Další mírová operace, do které se AČR zapojila, nesla název *Joint Guardian* (Společný strážce) a místem jejího působení bylo Kosovo, tehdy ještě autonomní oblast Svazové republiky Jugoslávie. Přítomnost mezinárodních sil KFOR (*Kosovo Force*) v Kosovu byla schválena Radou NATO 10. června 1999. Česká republika se do mise zapojila v červenci téhož roku. Hlavním úkolem bylo podporovat misi OSN v Kosovu (UNMIK) a zabezpečit bezkonfliktní prostředí, jež umožní demokratický a mírový vývoj.[137] Příslušníci české armády působili na území Kosova (od roku 2002 pod názvem KFOR II) až do července 2005. Za šest let účasti AČR na operaci se v Kosovu vystřídalo více než 3 000 českých vojáků.[138] Situace v zemi však ještě není plně stabilizována, proto je zde stále přítomno okolo 4 000 vojáků z 28 států, kteří mají za úkol zajišťovat bezpečné prostředí a volný pohyb všech občanů Kosova.[139]

V roce 2001 se 120 příslušníků AČR zúčastnilo operace *Essential Harvest* (Hlavní sklizeň) v Makedonii, kde doprovázeli zásobovací konvoje a hlídali velitelství brigády.

---

[134] *SFOR – mírová operace, 1996–2004, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, 6 300 příslušníků (včetně IFOR).* Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3707, citováno 7. 4. 2019.
[135] ROUŠAR, J. – PROCHÁZKA, J. – XAVEROVÁ, J. (eds.): *Na cestě*, s. 89.
[136] *AFOR – 6. polní nemocnice, 1999, Albánie, Turecko, 100 příslušníků.* Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3706, citováno 07.04.2019.
[137] ROUŠAR, J. – PROCHÁZKA, J. – XAVEROVÁ, J. (eds.): *Na cestě*, s. 105–108.
[138] *KFOR – mírová operace, 1999 – 2/2002, Kosovo, 980 příslušníků.* Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3709; *KFOR II – česko-slovenský prapor, od 2/2002, Kosovo, 2 400 příslušníků.* Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3711, citováno 7. 4. 2019.
[139] *NATO's Role in Kosovo.* Dostupné z: https://jfcnaples.nato.int/kfor/about-us/welcome-to-kfor/natos-role-in-kosovo, citováno 24. 9. 2018.

Hlavním cílem bylo odebírání a likvidace zbraní od albánských povstalců. Původně stanovený limit 3 300 kusů byl překročen, našim vojákům se podařilo shromáždit téměř 4 000 kusů zbraní. Česká jednotka působící v Makedonii byla představiteli NATO označena za elitní.[140]

[140] *Essential Harvest (TFH) – mírová operace, 2001, Makedonie, 120 příslušníků*. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3705, citováno 24. 9. 2018.

2.2 MÍROVÉ MISE OSN

Organizace spojených národů (OSN) je mezinárodní instituce, jež má za úkol zajišťování spolupráce mezi státy a udržování světového míru. K dnešnímu dni je členem organizace 193 států.[141] Charta OSN byla sestavena v roce 1945 v San Franciscu a vyzývá k dodržování lidských práv a svobod. V Chartě najdeme také kapitoly, které se týkají udržovaní míru a možného zapojení Organizace do řešení konfliktů. Tímto tématem se zabývají především kapitoly VI (Pokojné řešení sporů) a VII (Akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných). V souvislosti s operacemi na udržení míru můžeme narazit na termín „operace kapitoly šest a půl", jejž začal používat bývalý tajemník OSN Dag Hammarskjöld,[142] jenž měl v úmyslu vytvořit samostatnou kapitolu věnovanou problematice mírových misí.

Termín „peacekeeping"[143] se v Chartě vůbec neobjevuje a dosud neexistuje ani přesná definice tohoto výrazu. Jindřich Marek uvádí, že „peacekeeping" je podle definice OSN *„cestou, kterou se dá pomoci zemím rozvráceným konfliktem dosáhnout podmínek pro udržitelný mír."* Dále vysvětluje, že *„úkolem OSN vždy bylo především pomoci válčícím stranám usednout k jednacímu stolu, dospět k dohodě a následně dané dohody monitorovat, a tak zabránit další možné eskalaci konfliktu, která by mohla mít globální dopad v podobě angažování supervelmocí."*[144]

Organizace spojených národů v roce 1996 popsala mise na udržení míru jako *„operace zahrnující vojenský personál, nicméně bez vynucovacích pravomocí, realizované OSN za účelem pomoci udržet či obnovit mezinárodní mír a bezpečnost v oblastech konfliktu."*[145] V roce 2004 udává definici termínu „peacekeeping" jako *„způsob, jak pomoci konflikty souženým zemím s vytvářením podmínek udržitelného míru. Účastníci operací OSN – vojáci a vojenští důstojníci, příslušníci civilní policie z mnoha zemí – monitorují a pozorují mírové procesy, které se objevují v postkonfliktních oblastech a pomáhají exbojovníkům s implementací mírových dohod, které podepsali. Tato pomoc přichází*

---

[141] *About the UN: Overview.* Dostupné z: http://www.un.org/en/sections/about-un/overview/index.html, citováno 22. 9. 2018.
[142] Generální tajemník OSN v letech 1953 až 1961. V roce 1961 získal Nobelovu cenu za mír.
[143] Jindřich Marek překládá pojem „peacekeeping" do češtiny jako „udržení míru", Oldřich Bureš pak uvádí překlad výrazu „peacekeeping operation" jako „operace na udržení míru". Viz MAREK, J.: *Krvavé mise*, s. 15, BUREŠ, Oldřich: *Operace na udržení míru OSN.* Olomouc 2007, s. 18.
[144] MAREK, J.: *Krvavé mise*, s. 15.
[145] BUREŠ, O.: *Operace*, s. 17.

v mnoha formách, včetně opatření na posílení důvěry, mechanismů sdílení moci, podpory organizace voleb, posílení vlády zákona, a ekonomický a sociální rozvoj. "[146]

Většina autorů se shoduje na tom, že koncept mírových operací OSN byl vytvořen v padesátých letech 20. století Dagem Hammarskjöldem a Lesterem Pearsonem. V roce 1956 byla vyslána první oficiální mise na udržení míru s názvem UNEF (*United Nations Emergency Force*), jejímž úkolem bylo uklidnit situaci okolo Suezské krize. Valné shromáždění OSN pověřilo tehdejšího generálního tajemníka Daga Hammarskjölda, aby vytvořil pravidla této mise. S pomocí předsedy Valného shromáždění, Lesterem Pearsonem, sepsal základní principy operací na udržení míru:

1. strany konfliktu souhlasí s rozmístěním mise
2. nepoužívání síly (kromě případů sebeobrany)
3. mise využívá dobrovolných příspěvků od neutrálních států
4. nestrannost mise
5. mise je pod kontrolou generálního tajemníka[147]

Jindřich Marek přidává další dva základní body operací:

6. reprezentace spíše morální autority než síly zbraní
7. snaha o minimální ztráty[148]

Po skončení studené války vyhlásila OSN nové mise, které měly komplexnější zadání.[149] Mandát operace se rozšířil o implementování mírových dohod, dohled nad průběhem voleb, prosazování zákona v daných oblastech, stažení cizích vojsk, odzbrojování, civilní kontrola a identifikace původce konfliktu. V roce 1988 obdržely jednotky OSN za svou činnost Nobelovu cenu míru.[150] S rozpadem bipolárního rozdělení světa se počet příslušníků mírových sil navýšil z 9 570 (5 aktivních misí) v roce 1988 na přibližně 76 400 (17 aktivních misí) v roce 1993.[151]

V polovině devadesátých let se po několika selháních během operací (v případě UNPROFOR se za takové selhání považuje nezvládnutí situace v Srebrenici) veřejnost a

---

[146] BUREŠ, O.: *Operace*, s. 17–18.
[147] Tamtéž, s. 30.
[148] MAREK, J.: *Krvavé mise*, s. 16.
[149] V prvních misích působily síly OSN jen jako prostředník mezi stranami konfliktu. Operace se držely výhradně vojenských záležitostí a nezasahovaly do politických rozhodnutí.
[150] MAREK, J.: *Krvavé mise*, s. 17.
[151] BUREŠ, O.: *Operace*, s. 61–62.

média začala k mírovým operacím stavět kriticky. V OSN a mezi odborníky na tuto tématiku se debatovalo o zefektivnění misí. Tehdejší generální tajemník OSN Butrus Butrus Ghálí trval na uchování nestrannosti a neužívání síly, za což byl také později kritizován. Někteří odborníci navrhovali vytvořit novou generaci operací na udržování míru, jejíž pravomocí by bylo i vynucování míru, a to i v situacích, kdy jedna nebo více stran nesouhlasí s mandátem mise. K oficiální změně principů operací na udržení míru ale zatím nedošlo.[152] Na konci devadesátých let se počet lidí zapojených do mírových operací opět snížil, a to na přibližně 10 000 příslušníků v roce 1999, zatímco počet misí zůstal téměř totožný (15 aktivních misí v červnu 1999). Momentálně probíhá čtrnáct mírových operací pod záštitou OSN (v zemích Afriky a Blízkého východu, v Evropě jsou mírové jednotky přítomny v Kosovu a na Kypru).[153]

Organizace nemá žádné vlastní vojenské jednotky, proto vždy když Rada bezpečnosti vyhodnotí nějaký konflikt ve světě jako hrozbu mezinárodnímu míru, generální tajemník dostane za úkol obstarat materiální, finanční a lidské zdroje pro realizaci nové mise. Obrátí se tedy na jednotlivé státy s prosbou o dobrovolné poskytnutí vojáků. Kvůli zdlouhavému procesu schvalování jsou jednotky vysílány do míst konfliktu se zpožděním v průměru čtyři až pět měsíců.[154] Níže uvádím seznam států, které přispívají do misí nejvyšším počtem vojáků:[155]

- Pákistán
- Bangladéš
- Indie
- Etiopie
- Rwanda
- Nigérie
- Nepál
- Ghana
- Senegal
- Jordánsko

[152] BUREŠ, O.: *Operace*, s 40–43.
[153] *Where we operate*. Dostupné z: https://peacekeeping.un.org/en/where-we-operate, citováno 23. 9. 2018.
[154] BUREŠ, O.: *Operace*, s. 148.
[155] Údaje z roku 2014 podle *Background Note: United Nations Peacekeeping*. Dostupné z: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/backgroundnote.pdf, citováno 24. 9. 2019.

Ve dvacítce největších přispěvatelů se nenachází ani jedna evropská země. Podle údajů ministerstva obrany[156] bylo do misí OSN v roce 2018 zapojeno 15 českých vojáků, z nichž tři působili v oblasti Golanských Výšin, pět v Mali a sedm příslušníků AČR v pozorovatelských misích v Kosovu, Demokratické republice Kongo a Středoafrické republice.

Zeměmi, které poskytují největší finanční podporu, jsou Spojené státy, Japonsko, Francie, Německo, Velká Británie, Čína, Itálie, Rusko.[157] Příspěvek České republiky představuje pouhé tisíciny celkového rozpočtu, což ale Oldřich Bureš vysvětluje tím, že *„vzhledem ke svým omezeným zdrojům může ČR mnohem více a efektivněji přispět svými odborníky než finančními zdroji či vysláním početných vojenských jednotek.“*[158]

Vojáci, kteří se účastní operací na udržení míru, často riskují své životy. Jindřich Marek uvádí, že k 30. listopadu 2009 zahynulo v peacekeepingových misích 2 100 vojáků, z nichž 732 padlo přímo v bojových akcích. Nejhorším obdobím byl rok 1993, kdy zemřelo 127 příslušníků mírových jednotek OSN, převážně na misích v Somálsku a Bosně.[159]

---

[156] *Čeští vojáci v zahraničí 2018*. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/historie-misi/2012/zahranici-2018/cesti-vojaci-v-zahranici-2018-208946/, citováno 7. 4. 2019.
[157] Údaje za období 2013–2015 podle *Background Note: United Nations Peacekeeping*. Dostupné z: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/backgroundnote.pdf, citováno 24. 9. 2018.
[158] BUREŠ, O.: *Operace*, s. 159.
[159] MAREK, J.: *Krvavé mise*, s. 19.

2.2.1 UNPROFOR

Organizace spojených národů se do řešení konfliktu v bývalé Jugoslávii zapojila 25. září 1991, kdy Rada bezpečnosti OSN vydala rezoluci číslo 713, která všem státům ukládala úplné a okamžité embargo na vývoz zbraní a vojenského vybavení do Jugoslávie. Rada také vyslala svého generálního tajemníka na konzultaci s jugoslávskou vládou. V říjnu 1991 generální tajemník OSN Javier Pérez de Cuéllar jmenoval amerického diplomata Cyruse Vance zvláštním vyslancem pro Jugoslávii. Brzy se ukázalo, že nejlepším způsobem, jak může OSN přispět k řešení konfliktu, je mírová operace.

V listopadu 1991 se v Ženevě konalo jednání, kde se Cyrus Vance setkal s prezidentem Srbska, prezidentem Chorvatska a Petrem Carringtonem. Zde se dojednal okamžitý klid zbraní a oba jugoslávští zástupci vyjádřili souhlas s mírovou operací. Klid zbraní byl však brzy porušen. Dne 27. listopadu 1991 byla přijata rezoluce číslo 721, na jejímž základě se v následujících týdnech diskutovalo o podmínkách realizace mírové mise v Jugoslávii. Skupina vojenských důstojníků a zaměstnanců sekretariátu OSN odjela do Jugoslávie, kde připravovala plán mírové operace.

V polovině února 1992 generální tajemník OSN doporučil zřízení mírové operace UNPROFOR, i přes protesty některých politických skupin na území bývalé Jugoslávie. Toto doporučení schválila Rada bezpečnosti svou rezolucí číslo 743, která ustanovila mírovou operaci s názvem *United Nations Protection Force* prozatím na dobu dvanácti měsíců. Operace měla za úkol v oblasti působení zabezpečit vhodné podmínky pro urovnání jugoslávské krize. Plné nasazení mise bylo potvrzeno rezolucí Rady bezpečnosti číslo 749 dne 7. dubna.[160]

Od března 1992 působily v RSK jednotky OSN, jejichž součástí se měli stát i vojáci Československé armády. Postupně dosáhly mírové jednotky počtu 14 000 osob.[161] Vojáci pocházeli z různých států, což vyvolávalo otázku, zda mohou být vzhledem k civilizačním vazbám nestranní.[162]

---

[160] *The United Nations and the Situation in the Former Yugoslavia*. New York 1995, s. 1–2.
[161] MAREK, J.: *Čeští vojáci*, s. 68.
[162] Při pozdějším nasazení v Bosně a Hercegovině docházelo k případům, kdy ruští vojáci poskytovali bosenským Srbům naftu a vojáci z muslimských zemí zase tolerovali přepravu zbraní a munice bosňácké armády přes svá kontrolní stanoviště. Kvůli obavám z porušování nestrannosti nebylo Turecku umožněno zapojit se do mírových misí na Balkáně. Viz STOJAR, Richard: Nasazení českého kontingentu mise UNPROFOR a UNCRO na teritoriu Republiky Srbská Krajina v kontextu vývoje této entity. In: Štěpánek, Václav – Mitáček, Jiří (eds.): *Studia balkanica bohemo-slovaca VII*. Brno 2017, s. 352–353.

Původně byla mise UNPROFOR určena pouze pro řešení situace na území Chorvatska.[163] Zde byly vytvořeny tzv. oblasti chráněné OSN (UNPA – *United Nations Protected Areas*), ve kterých měl být udržován klid zbraní. V těchto zónách byli Srbové většinou nebo významnou menšinou. Oblasti UNPA měly zákaz udržovat nebo zvětšovat ozbrojené síly.[164] Pro účely mise byly zóny rozděleny do tří (čtyř) oblastí: východní Slavonie (oblast Baranja a západní Srem), západní Slavonie a Krajina (někdy rozdělována na jižní a severní část). Hlavními úkoly bylo stažení jednotek JLA z celého Chorvatska, demilitarizace oblasti a udržení činnosti místních autorit a policie pod dozorem OSN.[165]

Mandát českého kontingentu vstoupil v platnost 7. března 1992 poté, co jej 16. ledna schválila vláda tehdejší České a Slovenské federativní republiky. Příslušníci AČR byli na misi připravováni ve vojenské výcvikové základně mírových sil v Českém Krumlově, někteří důstojníci také ve středisku v Komorním Hrádku. Zde se prováděla výběrová řízení pro profesionální vojáky i vojáky ze zálohy. Do výběrového řízení se vojáci hlásili dobrovolně, pokud *„byli ochotni se podřizovat rozkazům a rozporuplným nařízením, které vyplývaly z mandátu OSN pro složité mírové operace.“*[166] Výcvik zde probíhal v několika etapách. Vojáci museli nejprve projít testy fyzické připravenosti, znalosti anglického jazyka a lékařským vyšetřením. Byli připravováni i psychologicky a také se učili kulturním, náboženským a politickým poměrům v předpokládané oblasti nasazení. Poté absolvovali stmelovací výcvik probíhající 4–6 týdnů před termínem vyslání jednotky do zahraničí.[167]

Richard Stojar zdůrazňuje, že nasazení na území bývalé Jugoslávie v rámci mírových sil OSN bylo pro československé vojáky náročným úkolem, protože během let studené války byli připravováni na jiný typ konfliktu. Také v té době neměli téměř žádné zkušenosti ze zahraničních misí.[168]

Jeden z válečných veteránů, jenž se zúčastnil mise UNPROFOR, mi při rozhovoru na otázku: *„Jaká byla vaše očekávání před odjezdem na misi?“* odpověděl, že žádná očekávání neměl, protože voják je od toho, aby plnil rozkazy a splnil úkol. Dále vysvětlil, že jim nebyl sdělen žádný cílový stav, jehož má mise dosáhnout. Což podle něj vypovídá o

---

[163] V dubnu 1992 byla operace rozšířena také do sousední Bosny a Hercegoviny.
[164] MAREK, J.: *Čeští vojáci*, s. 68.
[165] *The United Nations*, s. 4.
[166] MAREK, J.: *Čeští vojáci*, s. 68.
[167] KRÁTKÝ, Petr: *Pozorovatelské mise a mírové operace OSN s účastí našich vojenských pozorovatelů*. Magisterská diplomová práce 1996. Právnická fakulta MU Brno, s. 14.
[168] STOJAR, R.: *Nasazení*, s. 349.

tom, že byl mandát mise UNPROFOR neurčitý, a to vedlo k tomu, že byl po podepsání mírové dohody změněn a předán Severoatlantické alianci.[169]

Československý vojenský konvoj opustil území České republiky 10. dubna 1992. O tři dny později dorazil do chorvatského města Karlovac. Jindřich Štalcer, jenž byl součástí praporu, na cestu vzpomíná takto: *„Na jugoslávských hranicích jsme zažili velmi zajímavé setkání s transportem kanadských vojáků. Náš a jejich transport, to bylo jako nebe a dudy. Kanaďané rozjásaní, vysmátí a po zuby ozbrojení, kupu těžké pásové ozbrojené techniky na vozech, naproti nim my vcelku spořádaní a neozbrojení, samý náklaďák a pár neozbrojených kolových OT-64 SKOT. Když jsme tak stáli vedle sebe, nastala velmi čilá výměna názorů. Obecně jsme se cítili nedostatečně ozbrojení, to byl neustále sporný bod mezi praporem a nadřízenými z generálního štábu. Naše pocity se ještě více vyhrotily právě při setkání s transportem Kanaďanů. Proti nim jsme byli jako pionýrský tábor na výletě. Velení praporu na základě našich připomínek požadovalo lepší výzbroj, ale byli jsme odmítáni, že přece nejedeme válčit, ale provádět mírovou operaci. To nám opravdu pilo krev…*

Výzbroj vypadala asi takto: mužstvo – samopal vz. 58, důstojníci a praporčíci pistole a někteří ještě samopal. Každý měl také výsadkářský útočný nůž. Celkem jsme taky vezli 18 lehkých kulometů pro celý prapor a k tomu neozbrojené obrněné transportéry a munici. Největší gól ale byl ten, že jsme to všechno měli naloženo ve vagonu, takže po dobu vlakového přesunu jsme byli neozbrojeni, což byl nebetyčný rozdíl v přístupu v porovnání s Kanaďany, ale jak jsme pak zjistili, i s ostatními jednotkami.

Večer jsme dojeli asi 20 km před Karlovac, který byl již rozděleným frontovým městem. Do Karlovace nás Chorvati kvůli bezpečnosti nepustili. Tam bysme byli už na dostřel těžké techniky z fronty. Vlak zastavil na nádraží, postavili jsme hlídky a čekali do rána na povel k vyložení techniky. Chorvaté na nás koukali a pořád udiveně kroutili hlavami nad tím, že u sebe nemáme zbraně. Bylo to pro ně nepochopitelné, ostatně pro nás taky. (…) Ráno jsme odjeli do Karlovace a vyložili techniku. (…) Utvořili jsme kolonu a pomalým přesunem jsme vyrazili na frontu. Začaly se objevovat první známky války – poničené panelové domy, ozbrojení chorvatští vojáci, zátarasy. Zastavili jsme na mostě. Byl různě poškozený granáty, stála na něm rozstřílená a vypálená auta a mezi nimi taky jedna stará,

[169] Podle respondenta je veškerá kritika nečinnosti vojáků „modrých přileb“ nemístná, protože vojáci měli za úkol zůstat nestranní a ani ve vyhrocených případech nebyli oprávněni ochránit jednu stranu konfliktu proti útoku znepřátelené strany. Viz rozhovor s Ivem Musilem, Příloha 1, s. 114–116.

spálená Tatra. Byli jsme přímo na frontové linii mezi Chorvaty a Srby. Někde byli od sebe jen 500 metrů.

Byl to strašně divný pocit, ani ne strach, ale takový stísněný pocit jakéhosi nebezpečí. Poprvé jsem viděl skutečnou válku na vlastní oči a cítil ji na vlastní kůži. Nikdo se k nám nijak moc nepřátelsky nechoval, sem tam nějaký pozdrav nebo naopak vulgární posunek. Neodpovídali jsme na ně, protože jsme ještě tehdy nevěděli, co si vlastně můžeme vůči komu dovolit. Obraz okolí byl děsivý, vše rozstřílené, rozbité. Přestože bylo příměří, neustále se někde ozývaly osamělé výstřely a občas i souvislá palba kulometu. Přejeli jsme frontu a projížděli pěknou krajinou podobnou prérii z filmových indiánek, lemovanou vysokými horami, občas vypálená vesnice, pak zas obydlené městečko, vše v ubohém stavu, vypálené a zničené.

Byl jsem přidělen k obvazišti 3. roty a naším cílem bylo městečko Udbina kousek za Plitvickými jezery směrem na jihovýchod, strategicky položené na kopci nad velkým letištěm, které využívala JLA a které bylo hlídané protiletadlovým dělostřelectvem a sem tam nějakým tankem. 2. rota a velitelství praporu se rozmístily přímo v Titově Korenici v kempu nad městečkem, zatímco 1. rota byla rozmístěna na nejpěknějším místě v kempu těsně v blízkosti Plitvických jezer.“[170]

Další z příslušníků československého praporu Ladislav Páteček ve své vzpomínkové knize popisuje příjezd do oblasti Krajiny: *„Při průjezdu frontou asi kilometr za Karlovacem nás vítal dav lidí s květinami a dětmi v náručích. O několik minut později jsme viděli to, čemu se říká ‚peklo‘, všude kolem cesty byly položeny protitankové miny, zničené a vypálené domy až do základů.“*[171]

Československý prapor začal působit v polovině dubna 1992 v sektoru „Jih“ (jižní UNPA) v oblasti chorvatských Plitvických jezer na území Republiky Srbské Krajiny, kde spolupracoval s jednotkami z Francie (v září 1993 vystřídány Kanaďany) a Keni. Mezi prvními úkoly, které jim byly svěřeny, bylo např. vybudování a zabezpečení činnosti na desítkách kontrolních a propouštěcích stanovišť (tzv. checkpointy), organizování mobilních pozorovacích týmů, včetně pozorovacích míst, dohled nad uloženými zbraněmi

[170] MAREK, J.: *Krvavé mise*, s. 95–96.
[171] PATRIOT, Leon: *Čest, hrdost a statečnost: 1992–1994*. Pardubice 2004, s. 21.

znepřátelených stran, ochrana chorvatské obce Podlapač, hlídková činnost a humanitární pomoc.[172]

Ladislav Páteček vzpomíná na první dny na misi takto: *„Únava byla každodenní, služby a práce byly náročné a potřebovali jsme čas zvyknout si na úkoly, které jsme plnili… Příprava a výcvik v republice sice byly náročné, ale psychika je věc druhá.“*[173] O obci Podlapač napsal následující: *„Podlapač byla vesnice, kde žili Chorvaté na území Srbské Krajiny, a naším úkolem bylo chránit obyvatele této vesnice od potyček a výhružek místních Srbů, kteří této situace využívali, jak jen to šlo. V Podlapači žilo přibližně sto padesát Chorvatů, kteří byli oddaní své vlasti, která byla vzdušnou čarou asi deset kilometrů přes hřebeny hor na severovýchod.“*[174]

Účastníci mise byli oprávněni kontrolovat vstup na území UNPA, aby mohli zabezpečit, že území zůstane demilitarizované. Dále měli za úkol kontrolovat činnost místních orgánů a zajistit, aby nedocházelo k diskriminaci a porušování lidských práv. Ve spolupráci s humanitárními pracovníky měli usnadnit podmínky pro návrat vysídlených osob.[175]

Jedním ze základních pravidel mírových misí OSN je možnost použití zbraně pouze v rámci „nutné sebeobrany“, která však dosud nebyla nikdy konkrétně specifikována.[176] Možnosti, které měli vojáci v situaci přímého ohrožení, jsem konzultovala s účastníky operace UNPROFOR. Použití zbraně muselo být schválené velením, ale ani v případě, kdy byli čeští vojáci pod přímou palbou, toto povolení nedostali.[177]

Dalším ze základních pravidel je absolutní nestrannost vůči stranám konfliktu. Čeští (československí) vojáci byli v Chorvatsku místními přijímáni lépe než jednotky z jiných zemí, zejména afrických. Na srbské straně však negativně působily výroky českých politiků, kvůli kterým bylo Česko vnímáno jako prochorvatské. Ve vztahu k chorvatské straně působilo pozitivně to, že se česká menšina žijící v oblasti Slavonie zapojila do kon-

---

[172] *UNPROFOR – mírová mise, 1992–1995, země bývalé Jugoslávie, 2 250 příslušníků*. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3690, citováno 7. 4. 2019.
[173] PATRIOT, L: *Čest*, s. 36.
[174] Tamtéž, s. 268.
[175] KRÁTKÝ, P.: *Pozorovatelské mise*, s. 35–36.
[176] MAREK, J.: *Čeští vojáci*, s. 72.
[177] Viz Příloha 1, rozhovor s Davidem Huškem, který byl svědkem první chorvatské ofenzívy v květnu 1995. Ve chvíli, kdy bylo stanoviště českých vojáků ostřelováno, dostali rozkaz: *„Opětujte palbu, ale do vzduchu“*.

fliktu na straně Chorvatů. Díky jazykové blízkosti byla možná komunikace mezi příslušníky našeho praporu a místními obyvateli, kteří přítomnost mírových jednotek vnímali většinou pozitivně.[178] Ladislav Páteček ve své knize například vzpomíná na to, že při patrolách zastavovali ve vesnicích, rozdávali dětem sladkosti a ptali se místních, jestli zde nejsou problémy.[179]

Velitel roty Karel Klinovský vysvětluje, jak byli čeští vojáci vnímáni místními: *„Měli jsme pověst vynikajících mediátorů, jako Čechoslováci a Češi, protože tam byl ten náš jazyk a byla tam ta naše taková slovanská otevřenost, která vlastně, tak jak třeba Francouz, Brit nebo Američan, při vší úctě k nim, stál na pancíři a díval se na to, jako na cizí svět, tak my jsme tomu dokázali podat ruku a dokázali jsme tomu rozumět.“*[180]

V červnu 1992 vydala Rada bezpečnosti rezoluci 762, čímž rozšířila mandát UNPROFOR o tzv. růžové zóny (*pink areas*) – oblasti v Chorvatsku kontrolované JLA, kde žili převážně Srbové, nacházející se však mimo území UNPA. Následující rozšíření mandátu ze srpna 1992 (rezoluce 769) dovolovalo účastníkům mise kontrolovat vstup civilních osob do oblastí UNPA a provádět celní a pasovou službu na mezinárodních hranicích chráněných zón. Třetí rozšíření mandátu UNPROFOR v Chorvatsku přeneslo na vojáky odpovědnost za monitorování demilitarizace poloostrova Prevlaka u Dubrovníku a přehrady Peruća v jedné „růžové zóně“.[181]

V sektoru JIH operovaly během prvních měsíců pouze dvě jednotky – československá a francouzská, v květnu 1992 se k nim přidal prapor keňský. Každý z praporů dostal na konci května za úkol poskytnout třicet vojáků do tzv. růžové zóny a francouzský prapor měl dodat třicet obrněných transportérů VAB[182] s řidiči a radisty.[183] Podmínkou pro začlenění do mezinárodní osádky patrolující v tzv. růžové zóně byla dobrovolnost, alespoň částečná znalost anglického jazyka a vojenská samostatnost.[184]

---

[178] STOJAR, R.: *Nasazení*, s. 353–354.
[179] PATRIOT, L.: *Čest*, s. 67.
[180] Přepis části rozhovoru Karla Klinovského na rádiové stanici Frekvence 1 z 30. 10. 2017. Dostupné z https://www.frekvence1.cz/audio-video?porad=tezkej-pokondr-na-frekvenci-1&clanek=v-pondeli-prijde-k-pokondrum-plukovnik-karel-klinovsky-23145, citováno 10. 4. 2019.
[181] *The United Nations*, s. 4.
[182] Vozidla *Véhicule de l'Avant Blindé* byla používána ve francouzské armádě od roku 1976. Modernizovaná VAB se užívají v zahraničních misích pro přepravu pěchotního družstva s maximální rychlostí 90 km/hod. a dojezdem až 1 000 km.
[183] MAREK, J.: *Čeští vojáci*, s. 70.
[184] FALÁŘ, Josef: *Vzpomínky na válku: v mírové misi UNPROFOR na území bývalé Jugoslávie vážně i nevážně*. Praha 2011, s. 80.

Během patrol na frontové linii mezi krajinskými Srby a Chorvaty málem přišel o život jeden z českých vojáků. Četař Miroslav Netušil vzpomíná na působení v „růžové zóně“: „*Práce v* pink zone *nás zavedla několikrát i do zaminovaných, či nějakým způsobem ostřelovaných oblastí. Jednou těsně před námi vyhodili Chorvaté do vzduchu dům, který pravděpodobně předtím sloužil Srbům jako pozorovací místo. Jindy, když jsme se ptali na cestu, zda nás tato zavede na jiné pozorovací místo, nám bylo sděleno, že ano, avšak to, že je tato zčásti zaminovaná, již nějak opomněli dodat. (...)*

I při vlastním vyjednávání na obou stranách, které bylo vůči nám pojato často skoro až nepřátelsky s tím, co se vůbec pleteme do jejich záležitostí, neboť si to dokážou vyřídit sami mezi sebou i bez nás, jsme stávali často před mířidly jejich zbraní. Z žertu pak za našimi zády, snad i ve snaze zastrašit nás, vyslali dávku z automatu někam pánu bohu do oken.

Jednodušší pozici jsme měli u Srbů, neboť na jejich území jsme byli rozmístěni a brali nás tak často jako štít. Chorvaté tak ale měli problém, nemohli Srby ‚převálcovat‘. Když to však shrnu po letech, realita byla zcela opačná. Přestože jsme jako UN byli nestranní, docházelo k postupnému odzbrojování srbských vojsk na území Krajiny. O odzbrojování Chorvatů nic nevím. (...) V pink zone *jsme trávili dny i noci. Často jsme přespávali přímo v obrněném transportéru, nebo jen tak na celtách pod ním. (...)*

Dne 22. června 1992 jsme při průjezdu pink zone No. 4 *byli zastaveni Srby a informování o tom, že nedaleko odtud dochází k častému porušování vyhlášeného příměří ve formě téměř pravidelného večerního ostřelování jejich frontového úseku, včetně doposavad řídce civilisty obydleného zázemí. Pro tento den jsme měli jiné rozkazy, avšak na druhý den nám byl tento úkol schválen. Proto jsme byli odpoledne vysláni v páru dvou VAB k prověření oné zprávy. Již cestou do nahlášené oblasti jsme se dostali do občasné, přes kopec vedené dělostřelecké palby Chorvatů. V obci Čista Mala, při monitorování silnice u opuštěné benzínové pumpy, došlo k nenadálé explozi těsně vedle naší VAB. Jelikož do této doby stříleli Chorvati dělostřelectvem daleko za naší současnou pozici, domnívám se spíše, že tato exploze byla zapříčiněna výbuchem miny vystřelené z minometu přesně zacíleného na tento strategický bod a na rozdíl od Chorvatů dobře viditelný minimálně z jednoho mně známého, a i minometem osazeného srbského pozorovacího místa.*[185] *Několik dní před tím se nám tam notně opilí Srbové snažili ukázat, jak vypadá*

[185] Autor výpovědi se v roce 2011 dopátral ve Vojenském ústředním archívu informace, že podle vyšetřování byl granát vystřelen z chorvatských pozic.

válka, prý až to vypukne mezi Čechy a Slováky, tak již budu vědět co a jak. S postupem času se k této teorii srbské miny z mnoha důvodů více a více přikláním…

Z dění v době výbuchu si toho však moc nepamatuji. Vím jen, že jsem se krátce před tím nacházel v levém průlezu VAB. Najednou jsem byl nějakou obrovskou silou sražen na podlahu transportéru, zvonilo mi v uších, hučelo v hlavě, cítil jsem horko v obličeji a vše kolem mne probíhalo jako ve zpomaleném filmu. Můj pohled přitom ulpěl na francouzském kolegovi, který dřepěl na bobku v protějším rohu a držel se za obě uši. Okamžitě mě napadlo jen to, že je pravděpodobně také hluchý, stejně tak jako já. Francouz pomalu zvedl zrak, podíval se na mě a začal řvát. Nic jsem sice neslyšel, ale uvědomoval jsem si jeho otevřená ústa a vyplašený obličej. Podvědomě jsem si přiložil ruku k tváři a ucítil, posléze i uviděl teplou mazlavou krev, tekoucí po neprůstřelné vestě pode mne na podlahu.

Chvíli na to jsem upadl do bezvědomí. Zdál se mi přitom odporný sen, ve kterém jsem se něčím dusil… Na okamžik mě to probralo a zjistil jsem, že to vlastně sen není, ale že se jedná o skutečnost. Do plic mi totiž natékala krev a nutilo mě jí to vykašlávat. Pomalu jsem si také začal uvědomovat to, co se vůbec před malou chvílí stalo, a i svůj okamžitý stav. Žít bylo najednou tak namáhavé, lákalo mě zemřít, přicházel s tím pocit obrovské úlevy a vysvobození…

Ještě jsem se tak nějak podvědomě zamyslel nad svým dosavadním životem, ničeho jsem nelitoval a byl jsem s ním spokojen. Z ničeho nic mi však na mysl přišla úplně jiná věc a to, že v tuto chvíli vůbec nejde o mě, nýbrž o mamku, přítelkyni a ty další; co ti na to řeknou, když zemřu? Jak to ponesou? Před výjezdem na misi jsem jim dal hloupý a naivní slib, že se v pořádku navrátím zpět. To jim přece nemohu udělat, nesmím zemřít!!! Návrat do života byl velice bolestivým…

To, co následovalo poté, byly opět stavy částečného vědomí a bezvědomí. Pamatuji se, jak mě Francouzi vytahovali z transportéru. Moje ruce si dali kolem krku a táhli mě kamsi. Snažil jsem se jim trochu pomoci, ale nějak se to nedařilo, nohy mě neunesly. Najednou se kolem nás seběhla skupinka Srbů. Jejich uniformy byly neuvěřitelně zablácené. Na hlavách měli nasazené přilby, které byly okrášlené trávou a kdoví čím dalším a některým z nich dokonce ještě plandala přes obličej i maskovací síťka. Jeden z těchto vojáků vyndal zelené obinadlo a začal mi stejně špinavýma rukama, jako byla jeho uniforma, obvazovat krk a hlavu. Moc mu to ale nešlo, a tak mu začali pomáhat také jeho

spolubojovníci. V mdlobách mi celý tento výjev přišel, nevím proč, velice směšným, a tak trochu absurdním. Tma. Opět jsem se po nějakém čase probral a znova mě má osádka přesouvala z VAB. Někdo mě najednou vysvlékl a jako holé tělo jsem byl předán do stanu, který byl vybaven jako operační sál. Lékaři na mě zpočátku hovořili francouzsky, ale když zjistili, že jim nerozumím, přešli do angličtiny. Nejprve vůbec zjišťovali moji totožnost a poté mi pokládali ještě další otázky, ale konkrétnosti si dnes již nevybavuji. S rozdrcenou čelistí a celkovou únavou se mi těžko odpovídalo.

Zaregistroval jsem ještě uniformu příslušníka naší vojenské policie, i jemu jsem se snažil něco říct. Ale pak jsem již zvedal pouze palec pravé ruky na důkaz toho, že je vše OK. Pojednou mi byla nasazena maska s rajským plynem a okamžitě usínám. Od této chvíle jsem již svoje francouzské kamarády z osádky nikdy nespatřil. Doufám, a to je i velice pravděpodobné, že nikdo z nich neutrpěl nějakého většího zranění. Vděčím jim opravdu za hodně! Minimálně za záchranu svého života.

Ve francouzské polní nemocnici mi vojenští lékaři podvázali poškozenou krční tepnu a vyrovnali dosavadní ztrátu krve. Následoval další převoz, tentokráte již vojenskou sanitou a za stálé přítomnosti jednoho dánského vojáka. Cestou jsem byl na nějakých dalších kapačkách. Sanita směřovala do špitálu v hlavním městě Republiky Srbská Krajina, do Kninu. Tento však byl pod momentální dělostřeleckou hrozbou a tamní srbští lékaři mě tak odmítli převzít; nechtěli suplovat riziko mého případného úmrtí. A tak se pokračovalo dál. Postupně jsem tedy cestoval z keňského sektoru, přes francouzský, československý, polský a skrze ‚severní frontu' na chorvatské území. Naším novým cílem se nyní totiž stala nemocnice v Zagrebu. Společnost mi tentokráte dělala jedna britská lékařka. Major mě celou dobu držela za ruku a dodávala mi tím sílu a pocit bezpečí. Ve svém chování byla velice příjemná a navštívila mě i poté, co jsem již byl pacientem na čelistním oddělení zagrebské nemocnice. Zde jsem prodělal další z operací, kdy mě byla mimo jiné fixována i ona střepinou rozdrcená čelist, provedena tracheostomie a vyjmuta další ze střepin, kterou jsem pak obdržel od ošetřujícího lékaře ‚na památku'.

Zhruba po desetidenním pobytu v Zagrebu jsem byl sanitkou převezen nazpět do Československa, tentokráte do pražské ÚVN. Zde mi byla poskytnuta další lékařská péče. (...) Po ukončení této [léčby], *někdy začátkem října 1992, jsem nastoupil opět do kasáren v Českém Krumlově, a ještě v závěru tohoto měsíce jsem konečně vycestoval nazpět*

za svými kamarády na území bývalé Jugoslávie. Ve službách míru jsem pak strávil další rok. "[186]

Předpokládalo se, že po demilitarizování oblastí UNPA v Chorvatsku, by se sto vojenských pozorovatelů přesunulo na území Bosny a Hercegoviny. Kvůli zhoršující se situaci v Bosně se ale generální tajemník rozhodl poslat čtyřicet pozorovatelů do Mostaru a okolí již 30. dubna 1992. I přes snahy Evropského společenství, představitelů OSN a sil UNPROFOR o zastavení bojů, konflikt mezi bosenskými Muslimy, bosenskými Chorvaty a bosenskými Srby v květnu 1992 gradoval, proto byla většina pozorovatelů převelena zpátky do Chorvatska. Na konci května 1992 Rada bezpečnosti svou rezolucí 757 uvalila rozsáhlé sankce na Svazovou republiku Jugoslávii, která se v té době skládala již jen ze Srbska a Černé Hory. Také požadovala, aby všechny strany konfliktu umožnily doručení humanitární pomoci do Sarajeva.[187]

Dne 17. července 1992 došlo k tragédii, když vůz francouzských důstojníků najel do zaminovaného prostoru. Někteří čeští vojáci byli na místě včetně Ladislava Pátečka, který tuto událost popisuje ve své knize: *„Jako každé ráno jsme vyrazili na patrolu směrem na jejich* [Francouzů] *základnu Karin. Zastavili jsme na křižovatce asi dvacet kilometrů od našeho tanga. Asi kolem poledne jsme uslyšeli zahřmění, ale na špatné počasí to nevypadalo. Za deset minut jsme dostali rozkaz na přesun k blízkému letišti Zemunik. V dálce jsme uviděli tmavý černý mrak kouře, který se táhl asi sto metrů na sever. Lepší přivítání jsme snad ani nemohli dostat, všude bylo plno kousků dřeva, plechu a co já vím ještě všeho. Jakmile jsme se dostali blíž, sesedli jsme z Wabu a vyrazili k torzu džípu. Plno křiku, rozkazů ve francouzštině. Asi dvacet metrů od torza jsme narazili pohledem na další torzo, ovšem lidské. Po poručíkovi zbyly jen nohy a zbytek byl všude kolem nás, cítil jsem smrad spáleného masa s příměsí střelného prachu (...). Začali jsme pozůstatky sbírat do igelitových pytlů.* " Páteček se od českého rotmistra, který byl přítomný na místě v době výbuchu, dozvěděl, co se stalo: *„Přijeli dva francouzští důstojníci v džípu a kapitán se šel vychcat – musel iniciovat nálož. To, co jsem viděl, mi nejde na rozum. Byl to obrovský záblesk a ohlušující rána, po které zbyl kráter o průměru deset metrů.* "[188]

V srpnu 1992 dostali čeští vojáci za úkol monitorovat vesnici na frontové linii, kde mělo dojít k zabíjení civilistů. Podívejme se znovu do Pátečkových vzpomínek: *„Vyrazili*

---

[186] FALÁŘ, J.: *Vzpomínky*, s. 81–85.
[187] *The United Nations*, s. 5.
[188] PATRIOT, L.: *Čest*, s. 84–86.

jsme časně ráno, do daného prostoru jsme dorazili asi za dvě hodiny. Když jsme sesedli z Wabu, ucítili jsme smrad hnijícího masa a v tu chvíli nám nebylo zrovna nejlíp. (...) Blížili jsme se k vesnici, byla vzdálena asi sto padesát metrů. Po doražení do vesnice jsme zjistili, že ten zápach je od postřílených krav, které byly všude kolem nás. Seržant dal povel k prohledání vesnice a upozornil nás na miny. (...) Vyrazili jsme po dvojicích a prohledávali domy ve vesnici. Muselo zde dojít k tvrdému masakru, uvnitř domu bylo na zdech plno krve, všude jsme objevovali srbské znaky na zdech nebo rozbitých autech. Na zemi leželo všechno možné, jen těla tu chyběla. ‚Seržante! Seržante!', zaslechli jsme z dálky a běželi směrem k ozvěně, která se lámala mezi domy. Dorazili jsme na konec vesnice, zpocení a unavení hledáním, které nám trvalo celé dopoledne. Když v tom jsme zahlédli v mírné roklině pod řadou domů naskládaná těla mrtvých vesničanů. Těla byla totálně vyschlá, poněvadž panovala tropická vedra. Začali jsme kopat hroby do slídové půdy, která v tomto podnebí byla běžná, vytvořili jsme provizorní dřevěné kříže s nápisy ‚Pohřbeno příslušníky spojených národů'. Navečer byla těla pohřbena pod zástavou modré vlajky."[189]

V září 1992 bylo rozhodnuto rezolucí 776 o rozšíření mandátu operace UNPROFOR do Bosny a Hercegoviny. Mírové jednotky zde měly pomáhat Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) při poskytování humanitární pomoc a zajistit ochranu pracovníků UNHCR.[190]

V říjnu 1992 došlo k první rotaci československých vojáků. Ti po šesti měsících dostali možnost svůj pobyt na misi prodloužit, čehož využilo 280 příslušníků (z celkového počtu 481), zatímco ostatní byli ve třech etapách vystřídáni.[191] Takto popisuje první rotaci československého praporu jeden z účastníků mise, jenž se rozhodl zůstat: *„Změnilo se celé velení praporu, roty a čety, někteří zde zůstali, ale není jich mnoho. Začínáme se navzájem poznávat, snažíme se vysvětlovat jim situaci, ve které se nachází a tím jim pomoci se co nejrychleji adaptovat na nové prostředí, do kterého šli dobrovolně, tak jako my před půl rokem."*[192]

Na konci roku 1992 na vojáky československého praporu často mířily ironické poznámky z obou stran konfliktu na téma rozdělení Československa. Velitel praporu Karel

[189] PATRIOT, L.: *Čest*, s. 87–88.
[190] *The United Nations*, s. 6.
[191] MAREK, J.: *Čeští vojáci*, s. 73.
[192] PATRIOT, L.: *Čest*, s. 155.

Blahna se svěřil, že mu chorvatští i srbští vojáci říkali: *„Vy* [československí vojáci, pozn. autorky] *nás budete soudit, když se sami rozpadáte! Za rok přijedeme my k vám dělat UNPROFOR.“* Jiný voják zase vzpomíná, že mu Chorvati i Srbové nabízeli, ať si s nimi zastřílí, protože se potřebuje naučit bojovat pro případ, až se dostaneme do války se Slováky.[193]

V prosinci 1992 se mise UNPROFOR rozšířila i na území Makedonie poté, co o přítomnost pozorovatelů OSN požádal makedonský prezident. Prapor o počtu 700 vojáků byl nasazen v oblastech okolo hranic s Albánií a Jugoslávií s cílem monitorovat situaci. Velitelství sídlilo ve Skopje. V červnu následující roku se k jednotce UNPROFOR připojilo 300 vojáků ze Spojených států amerických.

Po uplynutí dvanáctiměsíční lhůty došlo ke zhodnocení mise a generální tajemník OSN představil Radě bezpečnosti svá doporučení pro budoucnost mise UNPROFOR. Během prvního roku mírové mise se příslušníkům UNPROFOR nepodařilo demilitarizovat oblasti UNPA a „růžové zóny“, převážně kvůli nedostatečné spolupráci ze strany představitelů bosenských Srbů. Z téhož důvodu také nedošlo k vytvoření vhodných podmínek pro návrat uprchlíků do oblasti. Nepodařilo se zřídit kontrolu hranic podle rezoluce 769. Snahy UNPROFOR o prevenci diskriminace a porušování lidských práv nebyly úspěšné ve všech částech chráněných oblastí, ale situace se zlepšila v listopadu 1992.[194]

Zatímco srbská strana odmítala s UNPROFOR spolupracovat, chorvatský prezident Franjo Tuđman se vyjádřil pro pokračování mise a dokonce žádal, aby UNPROFOR získal mandát k násilnému vynucení míru. Představitelé bosenských Srbů se mezitím znovu vyzbrojovali a odříkali veškerá jednání s chorvatskou stranou. Chorvatská vláda ostatně tvrdila, že žádná další vyjednávání nejsou potřeba, protože dalším krokem by měl být návrat oblastí UNPA a „růžových zón“ pod chorvatskou kontrolu, což srbská strana samozřejmě kategoricky odmítala. Velmi špatný vliv na vztahy mezi UNPROFOR a zástupci bosenských Srbů měla chorvatská ofenzíva zahájená 22. ledna 1993. Srbové se cítili zrazeni, protože je UNPROFOR nechránila, a začali zpochybňovat celou misi.[195]

---

[193] MAREK, J.: *Čeští vojáci*, s. 72.
[194] *The United Nations*, s. 7–8.
[195] Tamtéž, s. 8–9.

Chorvatská ofenzíva trvala od 22. ledna do 1. února a chorvatská vláda ji zdůvodnila jako akci z netrpělivosti kvůli pomalému pokroku vyjednávání. Chorvaté chtěli během ofenzívy získat zpět Maslenický most a prostor Perućské přehrady.[196] Most v Maslenici nedaleko Zadaru byl strategickým místem. V létě 1991 ho jednotky krajinských Srbů zničily, čímž přerušily suchozemské spojení s Dalmácií. Obnovení pozemního spojení mezi Záhřebem a Dalmácií bylo pro chorvatskou stranu významné, protože se chystala zapojit do konfliktu v Bosně.[197]

V lednu 1993 byla otevřena srbsko-chorvatská fronta mezi Zadarem a Benkovcem, čímž byla činnost keňského a francouzského praporu paralyzována a náš prapor se stal zálohou velitele sektoru.[198]

Dne 25. ledna 1993 se musel československý prapor vypravit na záchranu francouzských vojáků, jejichž základny v oblasti Goleše, Drače a Karin Plaže byly blokovány. Za tuto pomoc byli čtyři čeští důstojníci podplukovník Petr Pavel,[199] velitel roty major Karel Klinovský,[200] operační důstojník major Stanislav Zaplatílek a psycholog podplukovník Pavel Jirkovský vyznamenáni francouzským ministrem obrany Françoisem Léotardem.

Karel Klinovský se tomuto úkolu vyjádřil v rozhovoru pro rádiovou stanici Frekvence 1, jehož přepis následuje: *„My jsme byli s Petrem Pavlem, naším dnešním vyslancem do NATO (...), a s generálem Opatou, taky kamarád, tak jsme byli vysláni do mise na záchranu zablokovaných francouzských vojáků v devadesátém třetím roce v lednu. Bylo to v oblasti Zadaru a přilehlých oblastí, kde byly asi tři ty zablokované skupiny francouzských vojáků, ke kterým… teda obě strany tvrdily, že to neudělaly, že to neudělala ani chorvatská, ani srbská strana, dokonce tam ty lidi měli, ti Francouzi tam měli mrtvé, protože mezi ně dopadl minometný granát. Spíš jsme přesvědčení, že to spáchala srbská strana a ten důvod byl velice prozaický, protože tam někde nahoře v pohoří Velebit je nějaký průsmyk Malý Halan a tím průsmykem projížděla ohromná srbská kolona, která*

[196] MAREK, J.: *Čeští vojáci*, s. 73.
[197] STOJAR, R.: *Nasazení*, s. 356.
[198] MAREK, J.: *Krvavé mise*, s. 90.
[199] Petr Pavel (narozen 1961) působil v letech 1992–1993 jako major výsadkářů československého praporu UNPROFOR v Chorvatsku. Během své kariéry v armádě prošel řadou vysokých funkcí, např. náčelník Generálního štábu AČR a předseda Vojenského výboru NATO. Svou vojenskou kariéru ukončil v listopadu 2018.
[200] Karel Klinovský (narozen 1960) se zúčastnil několika zahraničních misí včetně dvou v oblasti Balkánu – mise UNPROFOR v Chorvatsku a KFOR na Kosovu. Později působil na vojenském velitelství NATO v Belgii. Dnes má hodnost plukovníka a na Vojenské akademii ve Vyškově připravuje vojáky na působení v zahraničních misích.

když přijela na francouzský checkpoint, tak ti francouzští vojáci údajně z nějakých nepochopitelných administrativních důvodů, pustili jedno z těch aut, asi s dvaceti vojáky a ten zbytek, ty kolony zadrželi. No, a když pustili po nějakém období, dejme tomu tři čtvrtě hodiny, když pustili ten zbytek té kolony, tak když dojeli to auto, tak ti vojáci byli prostě povraždění surovým způsobem. A údajně tohle byla odveta za to, co se stalo těm srbským vojákům.

Každopádně nám se podařilo… aby si někdo nepředstavoval, že bojovou činnost… já na tehdejší dobu jako diplomacií a opravdu velkou zásluhou Petra Pavla, který na tom byl jak anglicky, tak asi zřejmě i diplomaticky, když to řeknu, trošku někde jinde než my, tak se nám podařilo prostě ty vojáky z toho dostat ven jako, jo. Ne zas, nebylo to až tak lehké, protože, jak říkám, zaprvé byli blokovaní, byli stále hlídaní těmi Srby, takže my jsme to tam museli použít nějakou lest, museli jsme prostě za těmi srbskými policisty poslat naše vojáky, de facto je obětovat. A to jsme nevěděli, jestli se nám vrátí živí, nebo nevrátí. Nepříjemné na tom bylo, že když jsme se se skupinou těch francouzských vojáků dostali do bezpečí, tak aniž bychom to očekávali, tak jsme si prostě dali nějaký čaj, kafe a řekli nám: ‚Tak tam jsou ještě další dvě skupiny, tak hned jedete zpátky.' Takže i to bylo takové, jakože vypjaté.“[201]

Petr Pavel, dnes v hodnosti generála, vzpomíná na plnění úkolu: *"Pomalu je* [Francouze, pozn. autorky] *drtily dva mlýnské kameny. Chorvaté nestříleli ani na Francouze, ani na nás. Účty si vyřizovali ze Srby. Naštěstí se mi podařilo radiostanicí dovolat francouzskému styčnému důstojníkovi, který byl jako pozorovatel v chorvatském štábu, a požádal jsem ho, aby s tím chorvatští dělostřelci okamžitě přestali, jinak i se Srby rozmašírují na kaši Francouze s Čechoslováky. A zabralo to. (…) Francouzští vojáci se tísnili na úzké pláži mezi útesy a mořem. Neměli kam uniknout, nemohli se ani pohnout... a dva z nich také zahynuli. Z těch nebožáků mnoho nezbylo. Šok z toho pohledu však přehlušil vděk Francouzů, když jsme k nim s obrněnými transportéry dorazili. V tu chvíli bylo i na vojácích na leccos zvyklých vidět, jakou naději do nás vkládali. Bylo jich třiapadesát. Do transportéru jsme naložili i palbou roztrhané ostatky dvou mužů…“*

Dále popisuje i oslavu po záchraně francouzských vojáků: *„Francouzský velitel nechal nastoupit důstojníky, vytáhl lahev šampusu a takovým zvláštním grifem jí šavlí usekl*

[201] Přepis části rozhovoru Karla Klinovského na rádiové stanici Frekvence 1 z 30. 10. 2017. Dostupné z https://www.frekvence1.cz/audio-video?porad=tezkej-pokondr-na-frekvenci-1&clanek=v-pondeli-prijde-k-pokondrum-plukovnik-karel-klinovsky-23145, citováno 10. 4. 2019.

hrdlo – byl to čistý řez bez stopy střepin. Stáli jsme tam špinaví v propocených uniformách, ale s pocitem nepopsatelného zadostiučinění."[202]

Popis záchrany francouzských vojáků se objevuje také ve vzpomínkách Ladislava Pátečka: *„Základna Karin byla asi třicet kilometrů vzdálená od Benkovce. Vzdálenost na stanovené místo bylo asi dvě stě dvacet kilometrů. Francouzské jednotky nemohly pomoct svým vojákům, protože byly odříznuti zničením mostu, který vedl na postiženou základnu. Asi za necelé dvě hodiny jsme se dostali na horizont, pod kterým základna stála. První mašina vyrazila dolů a druhá s velitelem roty monitorovala situaci ze shora. (...) Blížili jsme se a podávali průběžné informace majorovi. Mezi stromy jsme rozpoznávali obrysy základny, která byla v plamenech. Projeli jsme branou základny a podali jsme zprávu, že jsme dorazili na místo určení.*

Velitel francouzské základny o nás věděl a jakmile nás spatřil, ihned jsme začali evakuovat jejich vojáky do transportéru. Rozběhli jsme se po základně a začali vyhledávat raněné, byl to pro někoho křest ohněm. Jakmile bylo OT zaplněno vojáky, vyrazilo k vozidlu číslu číslo dva. Zbytek našich vojáků se staral o těžce postižené francouzské vojáky, kterým chyběly končetiny a kteří nestihli první převoz.

Rozběhli jsme se spolu s Alešem na další místa, kde by mohli být ještě ranění, všude kolem nás byl naprostý chaos, ve kterém se velice těžko orientovalo. Nacházeli jsme cestou lidské končetiny, zbytky výstroje. Ubytovací buňky byly od minometných granátů jak cedník (...). Dunivé rány, které nás doprovázely při našem hledání, tvořili strastiplnou atmosféru plnou smíšených pocitů. Granáty dopadaly s ohlušujícím výbuchem, který vznesl do povětří směs hlíny a dřeva, které pomalu dopadaly všude kolem nás. Štiplavý kouř se táhl po celé základně, která byla zahalena mlhou, ve které se velice špatně orientovalo.

Uslyšeli jsme s Alešem slabé sténání někde na konci základny, kde končíval borovicový les. Rozběhli jsme se proto tímto směrem, po doražení na místo jsme ale nikoho neviděli proto jsme instinktivně naslouchali. Po chvíli jsme uslyšeli ono sténání asi dvacet metrů napravo od nás.

Objevili jsme vojáka, kterému chybělo chodidlo pravé nohy. Okamžitě jsme vytáhli obvazy, vložili do rány a pevně zaškrtili nohu pod kolenem. Vytáhl jsem fix a napsal

---

[202] GAZDÍK, Jan: *Jak generál Petr Pavel osvobodil francouzské vojáky*. Český a slovenský svět. Dostupné z https://www.czsk.net/svet/clanky/svet/pavelpetr.html, citováno 10. 4. 2019.

na tvář čas zaškrcení, poté jsme se vydali na cestu ke shromaždišti, které tvořilo obrněné vozidlo. Když jsme dorazili na místo, vozidlo číslo jedna už bylo zpátky, ostatní nakládali další raněné a my jsme naložili našeho vojáka.

Minometný útok ustal, podíval jsem se na hodinky, bylo po třetí hodině ranní. Kouř se pomalu ale jistě začínal ztrácet, chlapi se rozdělili na skupiny a pomalu začali prohledávat trosky základny, jestli ještě někdo nezůstal!

Po chvíli se začínaly zase ozývat dunivé rány, to jsme všichni věděli, co bude následovat. Urychleně jsme proběhli poslední úseky základny a vraceli se zpět k vozidlu. Prověřili jsme, zda někdo nechybí a vyrazili k transportéru číslo dva na horizont kopce. (...) Ze třiceti francouzských vojáků se podařilo zachránit dvacet, deset jich zahynulo buď na místě konfliktu nebo při převozu do nejbližší nemocnice. (...)

Přijel velitel francouzského praporu společně s ministrem obrany, který udělil veliteli naší roty a operačnímu důstojníkovi za odvahu a hrdinství Francouzský válečný kříž. "[203]

Těsně před rotací v dubnu 1993, kdy již mělo dojít k nahrazení československého praporu samostatným českým, došlo k útoku na kontrolní stanoviště T-27 Kuzmanovača, při kterém zemřel slovenský rotmistr Igor Rigo a český rotmistr Pavel Klement byl těžce zraněn. Podívejme se znovu do deníku Ladislava Pátečka: *„Než jsme dorazili na tango, ustal dělostřelecký útok. Vylezli jsme všichni z mašiny a šli k tangu. Čekal nás obraz, na který už jsme si pomalu začali zvykat, buňky byly jako cedník, elektrocentrála vzala za své. Otevřeli jsme jednu z buněk, chlapi seděli na zemi a ani nedutali. ‚Igor to má za sebou,' odpověděl po chvíli jeden z nich. Jeho bezvládné tělo bylo oblečeno v maskáčích, bez přilby a neprůstřelné vesty. (...) ‚Utíkal zrovna, když to padalo, pro našeho psa,' odpověděl jeden z nich zamlženým hlasem. (...) ‚Měl jet za pár dnů domů, pojede tak akorát na hřbitov… (...) Ty prachy za to nestojí, jsem tady půl roku a mám toho plný zuby, už se blíží konec mise, a to jsem si myslel, co jsem nezažil, pryč z této zkurvené země. Ať si to vyřeší bez nás,' pronesl hlasitě a rozhodil rukama.* "[204]

Výměna československého praporu za samostatný český proběhla na tři etapy během března a dubna 1993.[205] Karel Huťka, jenž v českém praporu působil jako lékař,

---

[203] PATRIOT, L.: *Čest*, s. 156–167.
[204] Tamtéž, s. 164–165.
[205] Armáda Slovenské republiky vyslala svůj samostatný prapor v květnu 1993 do sektoru Západ, kde působil v obci Lipnik u Daruvaru. Viz FALÁŘ, J.: *Vzpomínky*, s. 32.

na cestu vzpomíná takto: *„Na mnohých úsecích cesty byly položené protitankové a protipěchotní miny a rovněž bylo možno vidět mnoho zátarasů a retardérů. Každé vozidlo, a tudíž i jejich kolona byla nucena zastavit po zuby ozbrojenými a proti případnému napadení zabezpečenými kontrolně propouštěcími místy (checkpointy), a to obou znepřátelených stran. Byly na nich vidět nejen protipěchotní a zejména protitankové miny, ale i plně bojeschopné tanky a děla, vše připraveno k okamžitému použití. (...) A mezi nimi vždy bylo stanoviště příslušníků UNPROFOR. Na všech stanovištích jsme prošli důkladnou osobní kontrolou a byli svědky batožinových a nákladových prohlídek, včetně důkladných prohlídek aut a techniky. Ještě nikdo z nás nebyl na působišti mise, a již řada z přítomných konstatovala, že jede na smrt. A také řada z nich dávala najevo, že kdyby měli možnost, tak se otočí a jedou zpět domů.“*[206]

V březnu 1993 se zintenzivnily boje v Bosně a Hercegovině, srbské paravojenské jednotky napadly několik měst, včetně Srebrenice, což mělo za následek velké ztráty na životech civilních osob (UNHCR uvádí, že denně zemřelo 30 až 40 lidí na následky zranění, podvýživu, podchlazení nebo kvůli nedostatku zdravotnické péče). Dne 16. dubna 1993 přijala Rada bezpečnosti rezoluci číslo 819, která požadovala, aby všechny strany konfliktu považovaly Srebrenici a její okolí za „bezpečnou oblast“. To mělo vést k demilitarizaci oblasti a prevenci dalších ozbrojených střetů. Následně 6. května byly rezolucí číslo 824 přidány na seznam „bezpečných oblastí“ města Sarajevo, Tuzla, Žepa, Goražde a Bihać.[207]

Jeden z příslušníků mise během rozhovoru zdůrazňoval, jak důležité bylo dodržovat pravidla, zejména ty, které se týkají vlastní bezpečnosti. Bylo zakázáno sbírat ze země jakékoli předměty, na které vojáci narazí během patrol, či v okolí základny, protože by k nim mohlo být připevněno výbušné zařízení. Dále museli chodit pouze po zpevněných cestách, skalách nebo kamenech, aby se vyhnuli nástražným minám. Při patrolách museli vojáci chodit minimálně pět metrů od sebe, aby v případném napadení nebyli zasaženi oba najednou.[208]

Základna T-14 Čanak ležela přímo na hranici Chorvatska a RSK, proto zde jednotky obou znepřátelených stran často měnili pozice minových polí, zejména v noci. V květnu 1993 český příslušník Jan Hrachovec na jednu minu vstoupil. David Hušek,

---

[206] FALÁŘ, J.: *Vzpomínky*, s. 55.
[207] *The United Nations*, s. 14–15.
[208] FALÁŘ, J.: *Vzpomínky*, s. 186.

jenž se sám zúčastnil až pozdější rotace, vypráví, jak byl příběh tradován vojáky, kteří byli situaci přítomni: *„Zavrávoral, šel přes minové pole, on to viděl, protože tam jsou takové malinké paštiky, jak paštika to vypadá, nějak zakopl a na to šlápnul, takže mu to kus paty vzalo.“* Zdůraznil také, že vojenští lékaři v americké polní nemocnici konstatovali, že voják přežil pouze díky tomu, že měl na sobě boty kanady: *„měl štěstí, kdyby měl klasické boty, jak měli Američani a Britové, tak by mu to vzalo snad i s kotníkem.“*[209]

Původní mandát operace UNPROFOR byl postupně prodlužován až do září 1993 a 20. září byl obnoven na dalších šest měsíců (do 31. března 1994). Generální tajemník zveřejnil ve své zprávě, že důkladně zvažoval zrušení celé operace kvůli kritice UNPROFOR oběma stranami konfliktu a nebezpečí, jemuž byli pracovníci mise vystavováni. Stažení UNPROFOR z Chorvatska by však pravděpodobně vedlo k dalším konfliktům. Dále uvedl, že realizace mírového plánu byla v Chorvatsku téměř nemožná kvůli vpádu chorvatských jednotek na území UNPA a „růžových zón“ v lednu 1993.[210]

Josef Falář ve svých vzpomínkách píše, že se čeští vojáci často dostávali do kontaktu nejen s místními obyvateli, ale i krajinskými vojáky, kteří chodili na českou základnu Borje. Vzpomíná, že se jim Srbové ze začátku snažili nahnat strach, ale nakonec si za nimi chodili povídat a byli rádi, že tam jsou právě Češi, Slované, se kterými se domluví. Dále vzpomíná na to, že mnohem větší obavy měli čeští vojáci z místních dětí, *„které chodily k bráně nebo za plot tábora pro různé jídlo, pamlsky i cigarety a řada z nich byla ozbrojena pistolí, kterou mnohdy i vyhrožovaly. Jednoduše ji měly z domova, neboť každá rodina byla množstvím zbraní vybavena.“*[211]

Dne 21. 7. 1993 došlo k chorvatské ofenzívě, během které se česká základna ocitla pod palbou, jeden z vojáků popsal situaci takto: *„Dělali jsme si právě večeři, když jsme uslyšeli hvízdot granátu. Spadl asi deset metrů od nás k betonové zdi u korimeku, divím se, že jsme to přežili. Pepovi prolétla střepina jako pěst mezi hlavou a rukou, když otvíral ledničku. Ani nevím jak, ale plazili jsme se po zemi jak myši mezi sklem a oknem, které se rozlétlo do místnosti mezi nás. Další granát spadl akorát když jsme se spojili přes radiostanici s velitelem pink zóny. Ten zasáhl elektrocentrálu na plný pecky, takže jsme byli*

[209] Rozhovor s Davidem Huškem, viz Příloha 1, s. 125. Srov. FALÁŘ, J.: *Vzpomínky*, s. 186–188.
[210] *The United Nations*, s. 17.
[211] FALÁŘ, J.: *Vzpomínky*, s. 179.

bez světla, což nám jenom zhoršilo situaci. Kapitán nám oznámil, že musíme zůstat na stanovišti za každou cenu i za cenu života!

Ukryli jsme se v transportéru a modlili se, abychom nebyli pohřbeni v kupě oceli. Cítil jsem, jak mi stéká pot po zádech pokaždé, když zazněl výbuch granátu. Myslel jsem na manželku, syna a přemýšlel, jestli mě to všechno stojí zato!

Ozvaly se tupé, ale silné rány, do pancíře to párkrát zabušilo, hrozně jsme se všichni lekli. Naštěstí jsme byli v pořádku. (...) Byl zde naprostý zmatek a slova jen těžko vyjádří to, co jsme prožívali těch několik hodin. Připadalo nám to jako věčnost…

S každým dopadem granátu jsme poslouchali hvízdot a podle něj se orientovali, zda je krátká či dlouhá. Když začalo svítat, vylezli jsme ven, to byli asi tak čtyři hodiny po ofenzívě. Všichni jsme měli dřevěné nohy a sotva jsme chodili. Obraz, který se před námi otevřel, byl na celý život, a nejen ten obraz… Chodili jsme jako tělo bez duše a dívali se, co z tanga zbylo, musel jsem se smát…

Pak někoho napadlo rozdělat oheň, abychom se zahřáli, noc byla studená v té rakvi (OT 64).“ – „Ráno, při příjezdu na tango, seděli chlapi u ohně vedle korimeků, které byly jako cedník. (...) Mezi tím jsem přišel k ohni, osádka tanga seděla nehnutě a všichni se sklopenými hlavami hleděli do ohniště. Všichni byli špinaví od hlavy až k patě, upocené a unavené tváře, ze kterých vyzařoval respekt. Byla z nich cítit nafta a všude kolem poletoval štiplavý kouř z ohně. Všiml jsem si Josefa, seděl – tvář zakrytou rukama a kolébal se ze strany na stranu jakoby bolestí. ‚Potřebuješ psychologa?‘ ‚Potřebuji spíš kněze.‘“[212]

Na konci roku 1993 se v Chorvatsku podařilo domluvit vánoční příměří, které trvalo od 23. prosince 1993 do 15. ledna 1994 a nebylo porušeno. Situace v Bosně se naopak nadále zhoršovala. Rada bezpečnosti ve své zprávě z 9. listopadu 1993 uvedla, že je civilní obyvatelstvo v ohrožení kvůli zvyšujícím se vojenským aktivitám v oblasti a že také stále častěji dochází k útokům na UNPROFOR, a to ze všech stran konfliktu. Opět byly porušeny všechny dohody o klidu zbraní a zastavení bojů. V lednu 1994 Rada bezpečnosti dovolila UNPROFOR použít sílu k ochraně bombardovaného Sarajeva a ostatních „bezpečných oblastí“ v Bosně a Hercegovině.[213]

---

[212] PATRIOT, L.: *Čest*, s. 113–116.
[213] *The United Nations*, s. 18–19.

V březnu 1994 došlo k dalšímu zhodnocení dosavadní činnosti operace UNPROFOR a vyjednávání o prodloužení mandátu. Generální tajemník OSN doporučil pokračování mise na dalších dvanáct měsíců, i přes častou kritiku a diskuze o efektivitě operace. Dále jmenoval problémy, které tuto operaci doprovází: stále hrozící nebezpečí pracovníkům, nedostatek financí (členské státy nedodržují finanční plán) a nutnost opět navýšit počet vojáků. V návaznosti na to Rada bezpečnosti prodloužila mandát operace UNPROFOR na dobu šesti měsíců do 30. září 1994 a rozhodla o zvýšení stavu o 3 500 příslušníků vojenského kontingentu.

Dne 29. března 1994 došlo v Záhřebu k podpisu smlouvy o příměří mezi chorvatskou vládou a zástupci krajinských Srbů s cílem trvale zastavit boje. Pro UNPROFOR to znamenalo zřízení nových kontrolních stanovišť, pozorovacích míst a patrol, monitorování stahování těžkých zbraní. V souvislosti s tím opět došlo k navýšení stavu.[214]

Na základě žádosti OSN byl během roku 1994 zvýšen počet příslušníků českého praporu na dvojnásobek, a navíc tam byl vyslán samostatný chirurgický tým.[215] Celkový počet příslušníků českého praporu na jaře 1994 byl 958 osob (došlo k rozšíření o mechanizovanou, průzkumnou a ženijní rotu, protitankovou četu a polní nemocnici). Prapor nadále působil v oblasti RSK na prostoru o velikosti 1 918 km^2.[216]

S blížící se expirací mandátu UNPROFOR, došlo v září roku 1994 opět k evaluaci situace v oblastech chráněných OSN. V Chorvatsku byla dodržována smlouva o příměří, k jejímu porušování docházelo jen sporadicky. Mezinárodní společenství očekávalo, že po podpisu smlouvy o klidu zbraní budou obě strany diskutovat o politickém vyrovnání pod dohledem ICFY (Mezinárodní konference o bývalé Jugoslávii). K žádné diskuzi však nedošlo, protože zástupci místních Srbů v Kninu vydali řadu prohlášení, ve kterých trvali na integraci srbských oblastí do Jugoslávie.[217]

Co se týče situace v Bosně a Hercegovině, generální tajemník zmínil podpis smlouvy o příměří mezi bosenskou vládou a bosenskými Chorvaty dne 23. února 1994 a později také dohod o vytvoření Bosensko-chorvatské federace (podepsána 10. května 1994 ve Washingtonu). Síly UNPROFOR pomohly s implementací všech vojenských

---

[214] *The United Nations*, s. 25–26.
[215] BUREŠ, O.: *Operace*, s. 152.
[216] *UNPROFOR – mírová mise, 1992–1995, země bývalé Jugoslávie, 2 250 příslušníků*. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3690, citováno 5. 4. 2019.
[217] *The United Nations*, s. 29–30.

aspektů těchto dohod. UNPROFOR hrál také důležitou roli při demilitarizaci Mostaru a dohodě o volnosti pohybu ve městě a jeho okolí. Po několika útocích na Brčko byli do města dosazeni vojenští pozorovatelé OSN, kteří přispěli k uklidnění situace. V některých částech Bosny ale stále docházelo k bojům a vážnému porušování lidských práv.[218]

Ve své zprávě ze dne 17. září 1994 generální tajemník vymezil čtyři problémy mandátu UNPROFOR v Chorvatsku: demilitarizaci oblastí UNPA, obnovení chorvatské autority v „růžových zónách“, zřízení hraničních kontrol a zajištění navrácení uprchlíků a přesunutých osob nazpět do jejich domovů. V Bosně se generální tajemník obával zhoršení situace a eskalace konfliktu. UNPROFOR měl omezené možnosti při ochraně „bezpečných oblastí“. Civilisty v oblastech okolo Sarajeva a Goražde se dařilo chránit před minometnou a dělostřeleckou palbou, ale to bylo velmi finančně a personálně náročné, proto bylo třeba tyto oblasti demilitarizovat a zastavit ozbrojené střety. Všechny tyto problémy vycházely z charakteru mise, protože UNPROFOR neměl mandát ani vybavení na to, aby dělal, co bylo potřeba. Navíc jako nestranná síla nemohl zasáhnout proti jedné straně konfliktu. Změna mandátu by vyžadovala novou rezoluci a souhlas všech zemí vysílajících vojáky, k čemuž by nemuselo dojít.[219]

Bylo rozhodnuto o dalším prodloužení mandátu (rezolucí 947 z 30. září 1994) do konce března následujícího roku, protože panovaly obavy o opětovném porušení klidu zbraní, jehož udržování bylo jedním z hlavních úkolů UNPROFOR. Rok 1994 byl pro český prapor relativně klidný. Čeští vojáci nebyli ohroženi válečnými aktivitami, dva vojáci však zemřeli během nezaviněných dopravních nehod.[220] Na konci roku 1994 proběhla chorvatská operace *Zima-94*, během které chorvatské síly obsadily část území RSK, do té doby ovládané vojsky krajinských Srbů. Tato operace bývá někdy interpretována jako součást závěrečné operace *Oluja*.[221]

Na konci března 1995 přijala Rada bezpečnosti rezoluce, které rozdělily misi UNPROFOR na tři samostatné mírové operace se společným velitelstvím. Rezoluce 981 zřídila misi UNCRO (*United Nations Confidence Restoration Operation*) v Chorvatsku. Rezolucí 982 Rada bezpečnosti prodloužila mandát původní mise UNPROFOR do konce

---

[218] *The United Nations*, s. 30–31.
[219] Tamtéž, s. 32.
[220] Podporučík i. m. Václav Martínek (13. 1. 1994) a podplukovník Ing. Josef Skyba (31. 5. 1994). V březnu 1995 zemřel během dopravní nehody také četař Petr Hos. Viz *Čeští vojáci, kteří zahynuli při nasazení v zahraničních misích*. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/historie-misi/zahynuli/prehled-smrtelne-zranenych-prislusniku-acr--100629/, citováno 10. 4. 2019.
[221] STOJAR, R.: *Nasazení*, 359.

listopadu 1995, ale pouze na území Bosny a Hercegoviny. Pro Makedonii byla rezolucí 983 vytvořena samostatná operace s názvem UNPREDEP (*United Nations Preventive Deployment Force*).

V květnu 1995 bosensko-srbští vojáci ukradli několik děl ze skladu těžkých zbraní, který byl pod dohledem UNPROFOR. Velitel mise jim dal ultimátům na vrácení zbraní. Ti ho však ignorovali, proto došlo k leteckému útoku NATO na srbský sklad u města Pale. Zástupci bosenských Srbů útok označili za porušení nestrannosti UNPROFOR a během dalšího dne zajali okolo 200 vojáků mírové mise, mezi nimiž byli i tři čeští vojáci: Karel Krátký, Zlatko Kožušník a Oldřich Židlík. Během několika týdnů se počet rukojmích zvýšil na 388 osob. Srbové zajatce používali jako „živé štíty" pro obranu vojenských objektů (skladů, radarů, …) či mostů před leteckými útoky NATO.

Zlatko Kožušník, který byl společně s Oldřichem Židlíkem a dalšími kolegy držen v kasárnách nedaleko Pale, své zajetí srbskými jednotkami popsal takto: *„První den jsme byli připoutáni pouty k bunkru a skladu munice v Pale. Druhý den nás však již nepřipoutali, ale drželi nás na jedné strážnici asi 300 metrů od těchto objektů, aby byli připraveni okamžitě nás přesunout zpět. Ubytování jsme měli vcelku slušné a jídlo jsme dostávali stejné jako ostatní vojáci."* Kožušník se dostal na svobodu po devatenácti dnech v zajetí.[222]

Podplukovník Karel Krátký vzpomíná: *„Dva dny před mým plánovaným odletem ze Sarajeva domů se situace rapidně zhoršila. (…) Další den, 25. května 1995, provedlo odpoledne NATO letecké údery v Pale. Seděli jsme před naším barákem, vidíme černý mrak a já povídám Holanďanovi Markovi: ‚Asi bude problém…' (…) Nesměli jsme dělat žádné nepředložené činy. Ve čtyři hodiny odpoledne došlo i na nás. Vidíme, jak k nám přijíždí sanitka, a už jsme věděli, že je to průšvih. Nikdy tudy předtím žádná nejela, tak proč zrovna dnes? Naše zlé tušení se rychle potvrdilo. Vylezli z ní ozbrojenci. Dva borci s pistolemi v rukou se hrnuli do naší kanceláře. Náš švédský ‚teamleader' usoudil, že se nedá nic dělat, a z nás se stali rukojmí. Dostali jsme rozkaz vše okamžitě naložit a odjezd! Druhý vůz byl vzat do vleku na lano, já seděl za volantem a vedle mne ozbrojenec, který měl hlaveň pistole zabodnutou v mých žebrech…"*

Poté byl šestičlenný tým OSN odvlečen na horu Jahorinu, kde měli Srbové radary. Zde měli sloužit jako „živé štíty". *„Ona již ta tříkilometrová pěší cesta k radarům*

[222] MAREK, J.: *Krvavé mise*, s. 109.

na téměř dvoutisícový vrchol nebyla nic příjemného. (...) Drželi nás v podzemním železobetonovém bunkru o velikosti 3x4 metry. Až po několika dnech zadržování jsme dostali základní hygienické potřeby. Dvakrát denně nás na chvíli vyváděli na denní světlo nadýchat se čerstvého vzduchu. Za tři týdny jsem zhubl o deset kilo. K jídlu jsme dostávali jen bramborovou kaši v prášku s omáčkou bez masa a několikrát vyvařený šípkový čaj. (...) Drželi nás venku na radaru dva dny a potom jsme byli už jen ‚připraveni' pro případ potřeby k novému nasazení, kdyby došlo k útoku na radar." Karel Krátký se dostal na svobodu po třech týdnech zajetí.[223]

Jindřich Marek uvádí, že celou situaci *„komplikovala smíšená taktika paralelního působení OSN a NATO"* a že zajetí vojáků UNPROFOR *„silně otřáslo prestiží OSN a Západu a do značné míry bosenskou misi UNPROFOR zesměšnilo."*[224] Všichni vojáci se ze zajetí vrátili živí.

Na začátku května 1995 byla provedena operace Blesk v západní Slavonii, kterou chorvatská armáda ovládla během pěti dnů. Těsně před začátkem ofenzívy proběhla rotace českého praporu. Na území RSK přijela skupina nových vojáků včetně Davida Huška, jenž průběh ofenzívy popsal: *„Při první ofenzívě, která byla v devadesátém pátém, prvního května začala, tak přímo to naše stanoviště Tango 23 bylo asi jedenáct dní v obklíčení a ostřelováno, takže jsme za ten týden… nebo těch deset dní jsme naspali denně dvě hodiny, protože jsme chodili po hlídkách, měli jsme rozstřílené všechny sociálky, všechny zásoby s vodou, všechny zásoby, takže se rychle zbudovala taková nouzová toaleta, zásoby s vodou, co jsme zachránili, protože ty nádrže byly rozstřílené šrapnely, tak to jsme ještě nějaké zásoby vody zachránili, ale vlastně těch jedenáct dní nikdo nesměl k nám a nikdo nesměl ven. My jsme drželi celou dobu kruhovou obranu. (...)*

My jsme hlásili, že po nás střílí, protože kolem nás to lítalo, tak jsme hlásili, že co máme dělat, a přišel rozkaz, že můžeme palbu opětovat, ale do vzduchu. A my jsme jako… na jednu stranu to chápu, na druhou stranu ani tak… byli jsme modré přilby, že jo. Oni měli respekt, my jsme tam měli OT 64 a na tom jsme měli vlastně kulomet 12,7 a z toho měli respekt, ale je pravda, že kdyby chtěli, tak by to stanoviště přejeli. My jsme drželi teda všechny rohy. (...) protože my jsme tam byli najetí někteří kluci týden, týden jsme

[223] MAREK, J.: *Krvavé mise*, s. 110–112.
[224] Tamtéž, s. 108.

tam byli, staří už tam byli půl roku. Během těch deseti jedenácti dnů se z nás stala tak neuvěřitelná parta, že to nikdo nechápal, že, co si budeme povídat… (…)

Ta ofenzíva první, ta prošla docela v klidu. My jsme pak postupem času zjistili, že si Chorvaté teprve budovali a zjišťovali, co tam Srbové mají (…). Tam bylo celou dobu jasné, že ti Chorvaté to území dostanou zpátky. Jenom se nevědělo, kdy. Protože Chorvaté se celou dobu na tu ofenzívu připravovali a byli… víceméně se o tom nemluvilo, ale byli cvičení v cizině anebo je cvičili třeba američtí nebo francouzští vojáci nebo velitelé. (…)

Techniku těžkou měli samozřejmě. Takže to přelítlo celé. To byla první ofenzíva. Tam se to obešlo bez ztrát, ale už v té době vedení OSN stahovalo všechny vojáky ze stanovišť… jakoby Jordánce, Indonésany, Francouze, Rusáky, nebo kdo tam všechno byl, ale Češi tam zůstali. A je pravda, že Češi, ti neustupují, ti to drží celou dobu, takže ten kredit jejich stoupal s těmito misemi. (…) Tak ta první ofenzíva byla dobrá, tam jsme neměli žádné ztráty, dá se říct, ani zranění. Furt se žilo tak poklidným životem, chystala se druhá ofenzíva, o které jsme tušili, že přijde, ale také člověk nevěděl, kdy. "[225]

Druhá operace Bouře proběhla v srpnu v oblasti Krajiny a trvala pouhé tři dny, během kterých bylo z oblasti vyhnáno 150 až 200 000 Srbů. Chorvatská armáda byla velmi dobře vyzbrojena pravděpodobně díky podpoře Německa a kanceláře amerického prezidenta Billa Clintona, což byly jediné velmocenské země, které tento vojenský zásah neodsoudily.[226]

Při chorvatském ostřelování pozorovacího stanoviště OSN T-23 u města Ljubovo bylo 4. srpna 1995 zraněno pět českých vojáků, z nichž dva zemřeli.[227] Opět cituji Davida Huška: *„…mě na Tangu 22 ještě se dvěma kamarády zajali asi na šest sedm hodin. Shodou okolností to byl nějaký vysokoškolský profesor, který si šel bránit svou zemi. Mého kamaráda pak zajal taky učitel, taky nějaký ten z vysoké školy nebo tak. Takže druhého si to obšancovali, nás zajali, oni hlavně, abychom nehlásili dál, co se děje. Radiový klid, aby se udržel. Takže nás obešli, to stanoviště, a byli jsme chvilku pod jejich mocí. Pak až si všechno obšancovali, tak nás pustili a ta hlavní ofenzíva se pak spustila pátého srpna devadesát pět, kdy se vlastně začalo o celé to území bojovat. Dá se říct, že ty největší šarže a většina vojáků utekla do Bosny. Nechali tam jenom nějaký ten zbytek, který se*

[225] Rozhovor s Davidem Huškem, viz Příloha 1, s. 114–116.
[226] MAREK, J.: *Čeští vojáci*, s. 79.
[227] MAREK, J.: *Krvavé mise*, s. 115.

teda bránil, a ti obyvatelé, kteří tam byli, ti srbští, to byli původní obyvatelé, co tam bydleli v tom Chorvatsku, akorát v té válce, tam se dělala takové zvěrstva, jak v druhé světové, tam už to nerozlišovali, jestli tam bydlel nebydlel, prostě byl to Srb nebo Chorvat nebo Muslim. Prostě jim to bylo jedno. Takže ti srbští obyvatelé, co tam za nás byli a neodešli, tak ti tam zemřeli. Chorvatská armáda to tam celé projela, přejela. A toho pátého srpna jsme přišli o dva vojáky. To naše stanoviště Tango 23. Pět jich bylo celkem zraněno, ale dva byli neslučitelně se životem. Tři byli středně těžce. Na dalších stanovištích se to už obešlo bez zranění a bez ztrát na životech, takže to bylo… ta naše dvacet trojka to schytala nejvíc, asi no. (…) Z těch tří kluků se během těch dvou měsíců dva vrátili zpátky, ale ten třetí, ten Jirka, ten ne, ten dostal střepiny od neprůstřelky dolů, takže měl nějaké chycené nervy, takže se už zpátky nevrátil. Ti dva se vrátili.“[228]

K zabití dvou a zranění dalších tří českých vojáků[229] došlo během operace Bouře, kdy chorvatské jednotky obsadily oblasti do té doby chráněné OSN (UNPA) – sektory Sever a Jih. Tím se území RSK dostalo zpět pod kontrolu Chorvatů. Stanoviště našich vojáků bylo pod palbou z obou stran konfliktu,[230] proto bylo těžké určit, kdo nese vinu za smrt českých vojáků.

Chorvatská operace měla za následek velké množství uprchlíků z oblasti RSK. Jeden z českých vojáků vzpomíná na to, že k nim na základnu přišla Srbka, která se dostala přibližně 30 kilometrů přes nepřátelské území, a prosila je o záchranu dalších uprchlíků, kteří se skrývají v lesích. *„Takže druhý den přišel rozkaz, tak se asi devět deset ótéček*[231] *nastartovalo a jelo se. My jsme ale nevěděli, že… jakoby OSN komunikuje s těmi Chorvaty tím stylem, že jim všechny výjezdy hlásí a vlastně i za jakým účelem. To jsme se dozvěděli pak později. My jsme věděli, že jestli by to byla chorvatská nebo srbská strana, tak oni by ty mladé kluky od patnácti let stříleli na místě. Oni je prostě vytahovali, kde je našli, stříleli na místě. A my jsme dojeli do těch hor a z těch třiceti tam byli asi dva mladí kluci, kteří těch patnáct už měli. Dostalo je naše ótéčko, naštěstí až vzadu. Naskládali se do toho, my jsme měli za úkol je jakoby bránit. Vždycky jsme seděli v tom ótéčku za těmi zavřenými křídly, samopaly nachystané, no a pak nás zastavila chorvatská armáda někde na půl cesty mezi tou naší základnou a horami a kontrolovali ótéčka, co tam všechno… A*

---

[228] Rozhovor s Davidem Huškem, viz Příloha 1, s. 116.
[229] Zraněni byli Jiří Sud, Roman Čelanský a Jiří Hubáček, zahynuli podporučík i. m. Luděk Zeman a podporučík i. m. Petr Valeš. Na počest obou padlých příslušníků je každoročně v srpnu organizováno pietní shromáždění v Hodoníně a Rožmitále na Šumavě, odkud vojáci pocházeli.
[230] MAREK, J.: *Krvavé mise*, s. 116.
[231] Obrněný transportér

my jsme… já jsem rád do teď, že… to musím zaklepat, že se to nestalo… protože my jsme měli za úkol je bránit, ale nevím, jakým stylem bychom je bránili, když jsme byli míroví vojáci. A oni, jak prohledávali ty ótéčka, tak je prohledávali tak, že první druhé třetí to brali, čtvrté páté a už je to nebavilo, už viděli, že furt vezeme staré lidi, ženy a děti, tak prostě poslední dvě ótéčka vynechali. Jediné štěstí. Protože do teďka přemýšlím, co bych dělal. Měl jsem za úkol je bránit, ale nevím, jak bych to měl dělal, když vlastně by to muselo být se zbraní. Takže jsme je dovezli na základnu, tam si je přebral Červený kříž, ošetřil je, oni nám byli vděční za to, že jsme je zachránili, jak dopadli dál, to opravdu nevím.“[232]

Operace UNPROFOR trvala tři roky, což byl zatím nejdelší mandát v dějinách mírových misí OSN. Celkový počet pracovníků UNPROFOR byl přibližně 40 tisíc lidí, z nichž 22 tisíc působilo v Bosně, 16 tisíc v Chorvatsku a 1 200 v Makedonii.[233] Ministerstvo obrany ČR uvádí, že se na misi UNPROFOR podílelo 2 250 příslušníků AČR.[234] Finanční náklady na operace UNPROFOR, UNCRO a UNPREDEP čítaly přibližně 1,7 miliard amerických dolarů.[235]

Co se týče hodnocení zahraničních mírových misí, většina českých politiků vyslovila názor, že účast českých vojáků na mírových misích přispívá k prosazení našich zájmů a zlepšuje jméno České republiky ve světě. Účastníci misí a velitelé AČR spíše oceňují schopnost českých vojáků fungovat v mnohonárodnostním prostředí a získání zkušeností.[236]

Oldřich Bureš uvádí, že: *„nesoulad mezi vysokými požadavky kladenými na OUM* [operace na udržení míru] *OSN a nedostatečnými prostředky, které tyto mise měly k dispozici k naplnění svých cílů, nakonec vtáhnul OSN do další významné institucionální krize a zároveň zapříčinil vznik nové fáze v historii peacekeepingu.“*[237]

---

[232] Tento úryvek také názorně ilustruje, jak omezené možnosti měly mírové jednotky při ochraně civilistů. Viz rozhovor s Davidem Huškem, Příloha 1, s. 117–118.
[233] *The United Nations*, s. 47.
[234] *UNPROFOR – mírová mise, 1992–1995, země bývalé Jugoslávie, 2 250 příslušníků*. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3690, citováno 27. 9. 2018.
[235] *The United Nations*, s. 47.
[236] BUREŠ, O.: *Operace*, s. 162–164.
[237] Tamtéž, s. 63.

Během mise UNPROFOR zahynulo celkem 204 vojáků z mírových jednotek. Šest z nich pocházelo z řad bývalé československé armády: Igor Rigo, Václav Martínek, Petr Hos, Josef Palov, Petr Valeš a Luděk Zeman.[238]

Vojáci, kteří se vrátili do vlasti, měli často problém zařadit se zpátky do společnosti. David Hušek během rozhovoru mluvil o psychických následcích, jimiž trpí vojáci, kteří se vrací z válečných oblastí a které mohou mít různý rozsah. Po návratu domů mají často problém uvědomit si, že zde nehrozí nebezpečí, a zvyknout si na klidovou situaci. Každý zvuk podobný výstřelu je vrací do stavu pohotovosti.

Tento problém popisuje ve své knize také Ladislav Páteček: *„…odjíždím na dovolenou k rodině a mým přátelům, kterých kvapem ubývá, poněvadž si s nimi nemám co říct, jejich problémy jsou pro mě nepochopitelné a směšné. Žiji úplně v jinačím světě, ve kterém jde o život a přežití. Tak chodím od baru k baru a opíjím se jak zvíře, abych vymlátil z hlavy předsudky a stal se zase na chvíli normálním člověkem. Jde to velmi těžko a sotva na tom něco změním. (…) Neustále se někdo ptá, jestli to stojí za to, a já jim neustále s vožralým úsměvem opakuji, že by to stejně nepochopili, a že o prachy rozhodně nejde. Vracím se po deseti dnech na základnu v Podlapači a zjišťuji, že tady je mi asi nejlíp.“*[239]

Vojáci, se kterými jsem hovořila v rámci výzkumu, hodnotili účast české armády v misi UNPROFOR pozitivně. Všichni se shodli na tom, že přítomnost na zahraniční misi pro ně osobně byla přínosná, ať už z hlediska dalšího kariérního růstu, či nabytí schopností a zkušeností. Dále zdůrazňovali pozitiva mezinárodní spolupráce. David Hušek, jenž osobně zažil obě chorvatské ofenzívy, však zmínil také to, že po první ofenzívě začalo velení OSN stahovat zahraniční mírové jednotky ze stanovišť, čeští vojáci však zůstali na svých místech, aby při druhé ofenzívě tvořili „v té době už zbytečný živý štít“. A to dva z nich stálo život.

[238] MAREK, J.: *Krvavé mise*, s. 94.
[239] PATRIOT, L.: *Čest*, s. 282.

2.3 MÍROVÉ MISE NATO

Organizace severoatlantické smlouvy (*North Atlantic Treaty Organization* – NATO) sdružuje 28 států Evropy a severní Ameriky. Jejími hlavními cíli jsou kolektivní obrana členských států aliance a zachování demokracie a míru v oblasti severního Atlantického oceánu. Tato smlouva byla podepsána 4. dubna 1949 ve Washingtonu. Za nejzásadnější je považován článek 5 této smlouvy, protože dle jeho znění považují smluvní strany ozbrojený útok na jednu nebo více členských zemí za útok proti všem a zavazují se v takovém případě přispět na pomoc napadeným členům.[240]

Aliance ale nepůsobí pouze na území svých členských zemí. V devadesátých letech se stala silou napomáhající řešit krizové situace i mimo oblast severního Atlantiku. Na rozdíl od Organizace spojených národů, je NATO vojenskou organizací a je schopna svou moc užívat také k „vynucování míru". V dnešní době je do vojenských operací NATO zapojeno okolo 20 000 lidí v Afghánistánu, Kosovu a Středomoří.[241]

Česká republika byla přijata za člena Severoatlantické aliance 12. března 1999 po dlouhém vyjednávání, které začalo hned po vzniku samostatného státu. Na počátku roku 1994 vyhlásil americký prezident Bill Clinton program Partnerství pro mír, který umožňoval všem zemím vyzkoušet si možnosti adaptace svých ozbrojených sil na spolupráci s NATO. Česká armáda se do programu zapojila s cílem vstoupit do Aliance.

V té době již český prapor působil v Chorvatsku jako součást operace UNPROFOR, kde čeští vojáci přišli do kontaktu s armádami členských států NATO. Po ukončení této operace byla česká armáda vyzvána k účasti na misi IFOR. Díky tomu, že se naši vojáci na předchozí misi v oblasti Balkánu osvědčili, tři země NATO[242] nabídly začlenění českého praporu do jejich uskupení. Ministerstvo obrany zvolilo britský sektor v sestavě kanadské brigády.[243]

Účast české armády na mírových misích pod záštitou NATO byla také velmi dobře hodnocena. Všichni vojáci, kteří se misí zúčastnili, získali důležité zkušenosti a doved-

---

[240] *Co je NATO: Podrobněji o cílech a poslání*. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/cojenato.htm, citováno 10. 9. 2018.
[241] *Operations and Missions: Past and Present*. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm, citováno 13. 4. 2019.
[242] Jednalo se o Velkou Británii, Francii a Španělsko.
[243] ROUŠAR, J. – PROCHÁZKA, J. – XAVEROVÁ, J. (eds.): *Na cestě*, s. 5–9.

nosti. Během plnění operace se ukázalo, že jsou čeští vojáci schopni spolupracovat na odpovídající úrovni s příslušníky armád členských zemí NATO. Armádní generál Jiří Šedivý naše zapojení do mírových misí v oblasti Balkánu pod vedením NATO zhodnotil takto: *„Účast a výsledky českého kontingentu v mnohonárodních mírových operacích na území bývalé Jugoslávie se řadí k tomu nejlepšímu, co Armáda České republiky za několik uplynulých let své existence vykonala.“*[244]

[244] ROUŠAR, J. (ed.): *Čeští vojáci*, s. 5.

2.3.1 IFOR

Mírová dohoda podepsaná v listopadu 1995 poblíž města Dayton v americkém Ohiu obsahovala opatření, která měla vést k zastavení násilí a obnově Bosny a Hercegoviny. Bylo dohodnuto, že mírové síly UNPROFOR budou nahrazeny operací IFOR pod vedením Severoatlantické aliance. Přípravy na tuto změnu zahájilo mezinárodní společenství téměř okamžitě po podpisu dohody. Vojáci mezinárodních jednotek IFOR v počtu 55 tisíc měli za úkol naplnit vojenské aspekty dohody.

V prosinci 1995 byla na základě schválení Rady Severoatlantické aliance zahájena operace *Joint Endeavour* a na území Bosny a Hercegoviny byly rozmístěny vojenské síly, které měly za úkol plnit mandát vyplývající z mírových dohod. Dne 20. prosince 1995 došlo k oficiálnímu předání pravomocí z rukou velitele mírových sil OSN velitelům sil členských a nečlenských zemí NATO. V té době byly již jednotky rozmístěny v prostorech odpovědnosti. Společně se zkratkou IFOR byla veškerá technika zúčastněných vojsk označena obráceným písmenem „V“, které bylo zvoleno jako symbol operace.[245]

AČR se do mise zapojila 16. února 1996, její mechanizovaný prapor byl podřízen operačnímu velení britské divize.[246] Příslušníci, určení pro prapor v operaci IFOR,[247] prošli na přelomu roku 1995 a 1996 výcvikem ve Vojenském výcvikovém prostoru v Boleticích. Po příjezdu do místa působení vybudovali čeští vojáci pět základen (v obcích Donja Ljubija, Stari Majdan, Arapuša, Brezičani a Bosanska Krupa). Nejprve však muselo dojít k odminování oblasti, kde měly stát budoucí základny, včetně cest pro pěší a mobilní hlídky.[248]

Předpokládaný počet českých vojáků v operaci IFOR byl 864, ale v době ukončení výcviku byla kapacita naplněna jen na 92 procent.[249] Příslušníci 6. mechanizovaného praporu byli rozděleni na jednotlivá velitelství – část působila na velitelství kontingentu AČR v Záhřebu (během mise přesunuto na území Bosny a Hercegoviny – nejdříve do města Ćoralići, poté do Bosanské Krupy na severozápadě), někteří na velitelství mnohonárodní

---

[245] *IFOR – mírová operace, 1995–1996, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, 6 300 příslušníků (včetně SFOR)*. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3708, citováno 13. 4. 2019.
[246] ROUŠAR, J. (ed.): *Čeští vojáci*, s.19.
[247] Součástí výběrového řízení bylo i psychologické vyšetření. V rámci praporu pak působili dva psychologové, kteří sledovali psychický stav příslušníků. Viz ROUŠAR, J. (ed.): *Čeští vojáci*, s. 33.
[248] *IFOR – mírová operace, 1995–1996, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, 6 300 příslušníků (včetně SFOR)*. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3708, citováno 13. 4. 2019.
[249] V průběhu operace se počet vojáků pohyboval okolo 850 osob. Přibližně 800 osob tvořilo český kontingent, ostatní působili na jednotlivých velitelstvích.

britské divize v bosenském městě Gornji Vakuf (později přesunuto do Banja Luky) a na velitelství mnohonárodní kanadské brigády v Ćoralići. Český prapor tvořili z 51 procent příslušníci velitelství a útvarů AČR a zbylí byli dobrovolníci ze zálohy. Průměrný věk českého účastníka mise IFOR byl 29 let.[250]

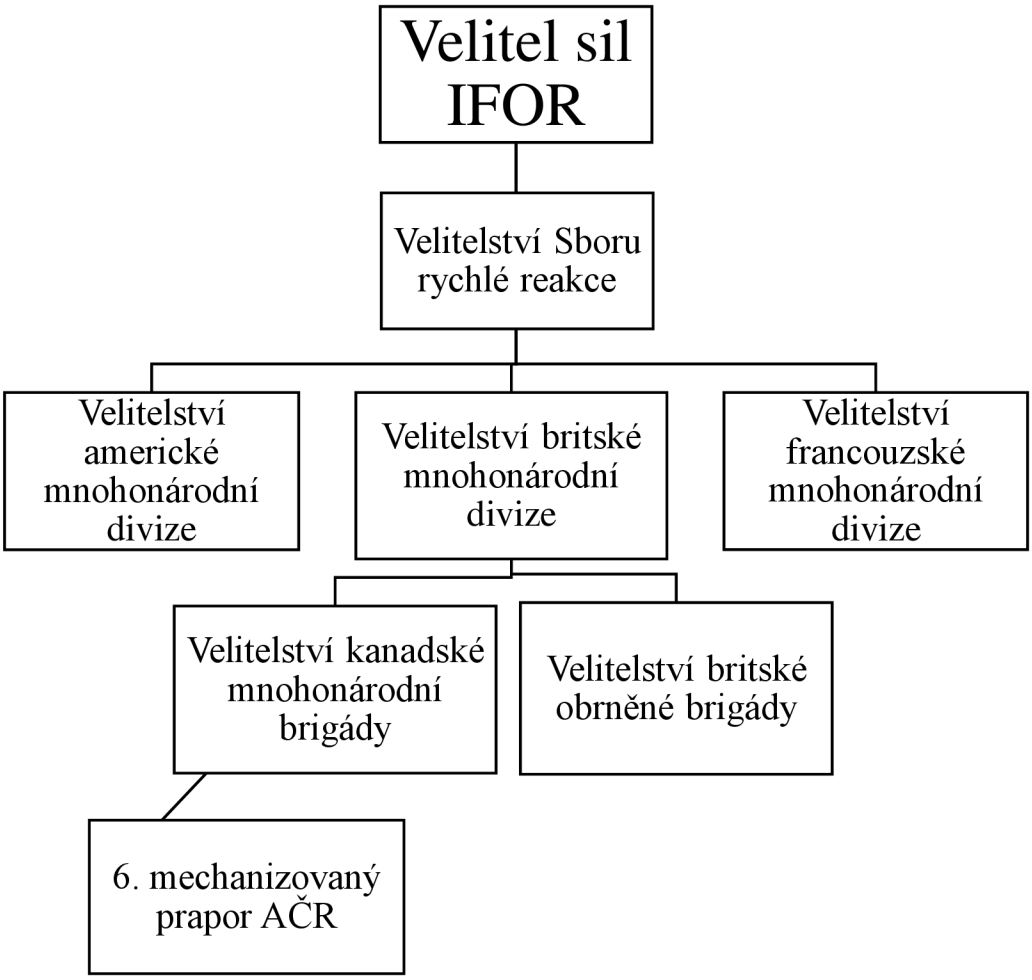

Schéma začlenění 6. mechanizovaného praporu do mnohonárodních sil IFOR[251]

[250] ROUŠAR, J. (ed.): *Čeští vojáci*, s. 21.
[251] XAVER, Gustav (ed.): *Operace IFOR*. Praha 1997, s. 12.

Velitelství 6. mechanizovaného praporu se nacházelo v obci Donja Ljubija v Bosně. Tento prapor se skládal z jednotek (v závorce uvádím místo působení):

- 1. mechanizovaná rota (Stari Majdan)
- 2. mechanizovaná rota (Arapuša)
- 3. mechanizovaná rota (Brezičani)
- rota velení (Donja Ljubija)
- ženijní rota (Bosanska Krupa)
- rota zabezpečení (Bosanska Krupa)
- četa Vojenské policie (Donja Ljubija a Bosanska Krupa)
- praporní obvaziště (Donja Ljubija a Bosanska Krupa)[252]

Hlavním cílem mise IFOR bylo zajištění stability na celém území bývalé Jugoslávie. Toho se mělo dosáhnout dílčími úkoly, které byly implementovány postupně od ledna 1996. Nejprve bylo nutné odzbrojit a rozpustit všechny nevojenské ozbrojené složky[253] (kromě policie), vyčistit zónu separace (stáhnout jednotky znepřátelených stran do hloubky 10 kilometrů od mezietnické hranice, odstranit výbušniny a zátarasy, označit minová pole)[254] a propustit válečné zajatce. V únoru docházelo k přesouvání jednotek znepřátelených stran z území, které připadne jinému etniku. Mírové síly dohlížely na převzetí území pod správu jiného etnika a stanovily novou mezietnickou hranici a zónu separace. Všechny neoprávněně držené zbraně a munice, které příslušníci mírových misí zabavili, byly likvidovány trhavinou (za celé období mise čeští vojáci odstranili téměř 250 kusů těžkých zbraní a 65 kusů ručních granátů[255] a z 61 minových polí vyčistili 1 714 protipěchotních a 84 protitankových min). Rozloha prostoru, za který odpovídal 6. mechanizovaný prapor AČR, se pohybovala v rozmezí od 3 200 do 3 600 km^2 s délkou zóny separace 62 kilometrů.[256]

---

[252] ROUŠAR, J. (ed.): *Čeští vojáci*, s. 23.
[253] Během jednoho měsíce od zahájení mise se z Bosny stáhla většina cizích vojáků – jednotky Chorvatské armády, personál JLA, srbské paravojenské formace a dobrovolníci z islámských zemí, kteří bojovali na bosňácké straně. Viz HLADKÝ, L.: *Daytonská mírová smlouva*.
[254] Na jaře 1996 vytvořili příslušníci IFOR demilitarizované pásmo o šířce 4 km a celkové délce 1 080 km. Toto pásmo (tzv. daytonská linie) oddělovala dvě nově vzniklé entity (FBaH a RS) na území Bosny a Hercegoviny.
[255] ROUŠAR, J. (ed.): *Čeští vojáci*, s. 41.
[256] *IFOR – mírová operace, 1995–1996, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, 6 300 příslušníků (včetně SFOR)*. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3708, citováno 13. 4. 2019.

Vojáci měli také za úkol patrolovat okolí základen: *„Chodili jsme až čtyřicetikilometrové patroly, kdy jsme dostali mapu a prošli jsme území, kde jsme nenarazili ani* na živáčka*, ale byly tam bunkry v lese, které jsme museli jakoby prohledávat, jestli tam něco nemají. Samoty různé, jestli se něco nepřechovává. To vím, že jsme se párkrát dostali i do minového pole. Stylem, že jdete cestou, dorazíte na krásný palouk jak z pohádky, před vámi krásný barák a najednou jsme prošli k tomu baráku, ze všech stran lesy a se otočíte a za vámi ananasy. To byla speciální* [mina], *jak ananas to vypadalo, a tam, kde my jsme prošli, to nebylo spojené.“*[257]

K první rotaci došlo 25. července 1996, kdy se 175 vojáků vrátilo do Česka a 160 vojáků doplnilo 6. mechanizovaný prapor v Bosně. Během druhé rotace, která se uskutečnila 31. července 1996, bylo do vlasti přepraveno 155 vojáků a prapor doplnilo 169 osob.[258]

V létě 1996 začala další část operace, ve které bylo hlavními úkoly sil IFOR udržet vojensky bezpečné prostředí, trvale monitorovat činnost dříve znepřátelených armád v kasárnách a v místech soustředění, poskytovat organizační a logistickou pomoc Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) při volbách v Bosně a Hercegovině, jež probíhaly v září téhož roku.[259]

Jednotky IFOR spolupracovaly také se zástupci místní samosprávy, nevládními organizacemi a mezinárodními agenturami, např. s Úřadem vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR), Mezinárodním výborem Červeného kříže, Adventistickou agenturou pro pomoc a rozvoj a Nadací Člověk v tísni.[260] Český prapor pomáhal s přepravou a rozdělováním humanitární pomoci od těchto organizací.

Během svého výzkumu jsem mluvila s vojákem, který prošel jak misí UNPROFOR pod vedením OSN, tak misemi IFOR a SFOR pod vedením Severoatlantické aliance. Takto se vyjádřil k rozdílům mezi těmito misemi: *„UNPROFOR byl v tom 94. jako pracovní doba… jako nebylo to tak vojenské. Bylo to pod tím OSN, tak tam to bylo takové spíš jako, že se čekalo na všechno. Pozorovací mise. Já jsem to měl teda o to živější, že jsem byl v tom týmu, odminovacím, že jsem přejížděl ty základny, my jsme jezdili, nebyli*

---

[257] Rozhovor s Davidem Huškem, viz Příloha 1, s. 124.
[258] XAVER, G. (ed.): *Operace*, s. 17.
[259] *IFOR – mírová operace, 1995–1996, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, 6 300 příslušníků (včetně SFOR)*. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3708, citováno 13. 4. 2019.
[260] ROUŠAR, J. (ed.): *Čeští vojáci*, s. 37.

jsme na jednom místě. Ale jsou kluci, co tam strávili 8 měsíců na jedné základě a párkrát odjeli pryč, jinak čuměli někam… do lesa. Samozřejmě IFOR, SFOR už byly mise bojové. (…) Na IFOR, SFOR už jsme nařizovali, kde jsem už velel četě v té době, nařizovali, že to uděláte, to uděláte, to neuděláte. Takže tam už se prosazovaly nějaké věci silou. A díky té technice a té naší početnosti a výzbroji ti místní poslouchali. (…) …UNPROFOR byl fakt mírová mise, pozorovací. To my jsme odminovali a oni nám to zase zaminovali. Tam jsme to třikrát domlouvali… tam se všechno domlouvalo. V UNPROFOR s tím samopalem, tam toho moc neuděláte. To jako spíš oni se domluvili a my jsme to garantovali, jedna i druhá strana měla ten spoleh, že jsme tam a kdyby něco, tak se to hlásí. Pak jsem se dozvěděl postupně, že toho i využívali. Předávali si ty informace, a dokonce Chorvati podle toho upravovali palbu."[261]

Na rozdíly mezi operacemi pod hlavičkou OSN a NATO jsem se ptala také Iva Musila, příslušníka mise UNPROFOR, který však později sloužil na velitelství pozemních sil NATO a několikrát se zúčastnil misí v jihozápadní Asii. Při rozhovoru zmínil, že v misi UNPROFOR byla pravidla nasazení (tzv. *rules of engagement*) měkká a neumožňovala mírovým jednotkám použití síly. Na druhou stranu ale připouští, že pozdější mise v Iráku či Afghánistánu měly silnější mandát, ale komunikace s místními lidmi byla jiná, protože Srbové české vojáky „považovali téměř za vlastní lidi" díky „slovanské vzájemnosti", zatímco na Středním východě čeští vojáci tuto výhodu neměli.[262]

Během prvního roku působení IFOR došlo k uklidnění situace a byly naplněny vojenské aspekty Daytonské dohody (armády bývalých válčících stran se stáhly na území, která jim byla stanovena, a jejich činnost byla monitorována, těžké zbraně byly soustředěny do tzv. kantonovaných míst). Stále však docházelo k porušování civilních aspektů mírové dohody. Problémy byly především napětí mezi obyvateli, korupce, neexistence společné měny a odmítání spolupráce s Mezinárodním soudním tribunálem pro bývalou Jugoslávii.[263]

Příslušníci 6. mechanizovaného praporu se několikrát dostali do situací, kdy byli přímo ohroženi. Došlo k ostřelování základny u města Bosanska Krupa a přímé střelbě

[261] Rozhovor s Josefem Slavíkem, viz příloha 1, s. 105–106.
[262] Rozhovor s Ivem Musilem, viz Příloha 1, s. 114.
[263] ROUŠAR, J. (ed.): *Čeští vojáci*, s. 11.

na patrolující české vojáky. Ve všech případech byli pachatelé zadrženi a předáni mezinárodní policii. Svědkem této situace byl Josef Slavík, jenž ji zmínil během našeho rozhovoru: *„To jsem osobně zažil, že jsme… že po nás stříleli a chytli jsme je. To nechci rozebírat, ale prostě se to zvládlo a nikdo nezemřel z nás, ani z nich. Ještě takoví jsme byli frajeři, že jsme ty lidi nezabíjeli, i když jsme mohli. A bylo nám to i vytýkáno teda, musím říct, z vrchu, že jsme měli být tvrdší a zabít.“*[264]

V dubnu 1996 byli čeští vojáci přítomni konfliktu mezi Srby a Muslimy na mostě přes řeku Unu v městečku Bosanska Otoka (administrativně spadá pod město Bosanska Krupa). Několik muslimských rodin se vydalo přes řeku na srbskou stranu města, aby se podívali na své domy, které byli nuceni opustit. Bosanska Otoka byla jedním ze sporných území (rozdělené na srbskou a muslimskou část), které později připadlo pod správu Federace Bosny a Hercegoviny. Shromážděná skupina Muslimů napadla policejní stanici a později se střetla se skupinou Srbů. Čeští vojáci byli nuceni použít zbraně k výstražné střelbě.[265]

Mandát operace IFOR skončil k 20. prosinci 1996, kdy byla nahrazena tzv. Stabilizačními silami (misí SFOR) ve sníženém počtu 35 000 vojáků.[266] V souvislosti s tím byli čeští vojáci v lednu 1997 přepravováni do České republiky. Stav českého praporu se snížil na 640 osob. K poslední rotaci příslušníků operace IFOR došlo v březnu 1997, jejíž úkolem bylo vystřídat celý prapor příslušníky nové operace SFOR. V praporu však zůstalo 154 vojáků, za které nebyla příslušná náhrada, a ti dále sloužili v operaci SFOR.[267]

Čeští vojáci, kteří působili v misi IFOR, byli velmi kladně hodnoceni představiteli jednotlivých velitelství mnohonárodních sil mírové operace, již oceňovali jejich připravenost na plnění úkolů, profesionalitu, zásadovost a rozhodnost při působení v prostoru působnosti. V lednu 1997 obdržel český ministr obrany dopis od generálního tajemníka NATO Javiera Solany, ve kterém děkoval všem českým příslušníkům operace za pomoc při nastolení míru v Bosně a Hercegovině. Příslušníci dostali také medaile Za službu pro mír a svobodu od Severoatlantické aliance.[268]

---

[264] Rozhovor s Josefem Slavíkem, viz příloha 1, s. 106.
[265] ROUŠAR, J. (ed.): *Čeští vojáci*, s. 41.
[266] *IFOR – mírová operace, 1995–1996, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, 6 300 příslušníků (včetně SFOR)*. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3708, citováno 13. 4. 2019.
[267] XAVER, G. (ed.): *Operace*, s. 17.
[268] ROUŠAR, J. (ed.): *Čeští vojáci*, s. 41.

2.3.2 SFOR

V prosinci 1996 rozhodla Rada bezpečnosti OSN rezolucí číslo 1088 o pokračování mise na území Bosny a Hercegoviny. Nástupcem Implementačních sil, jež měly za úkol ustanovit mír, byly Stabilizační síly (SFOR, operace nesla název *Joint Guard*), rovněž pod vedením Severoatlantické aliance. Účelem jednotek SFOR bylo přispět k zajištění bezpečného prostředí nutného pro stabilizaci míru.[269] Operace byla zahájena 20. prosince 1996.

S účastí českých vojáků souhlasily obě komory parlamentu České republiky (usnesením Poslanecké sněmovny číslo 201 ze dne 20. prosince a Senátu číslo 15 ze dne 19. prosince 1996). Finanční stránku mise schválila česká vláda. Částka 1 488 000 Kč byla hrazena zčásti ze státního rozpočtu České republiky, zčásti z rozpočtu Ministerstva obrany ČR.[270]

Mnohonárodní vojenské kontingenty byly rozděleny do tří divizí: Sever (s velitelstvím v Tuzle), Jihovýchod (Mostar-Ortijes) a Jihozápad (Banja Luka).[271] Stejně jako v předchozí misi, český kontingent působil v sektoru Jihozápad pod britským velením. Dalšími společníky jim byly jednotky z Kanady, Nizozemska a Malajsie. Během 18 měsíců se v misi vystřídalo okolo 1500 českých vojáků.[272]

Mise SFOR byla zaměřena především na civilní aspekty mírové dohody. Jejím úkolem bylo monitorovat dodržování opatření, která zavedla předchozí mise, a zajištění bezpečného prostředí pro konání voleb a návrat uprchlíků.[273] Proto se snížil počet jednotek s těžkou výzbrojí (snížil se i celkový stav z 53 tisíc na 35 tisíc osob[274]) a byly vytvořeny týmy pro civilně-vojenskou spolupráci (CIMIC). Dále jednotky SFOR spolupracovaly s mezinárodními organizacemi jako jsou UNHCR, OBSE, CHARITAS, Červeným kříž a další. Do operace bylo zapojeno 16 členských zemí NATO a jednotky z 20 nečlenských zemí.

---

[269] *Stabilization Force (SFOR) / Operace Joint Guard*. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_zpravy/mise_sfor.htm, citováno 16. 4. 2019.
[270] PROCHÁZKA, J. (ed.): *Operace*, s. 12.
[271] ROUŠAR, J. (ed.): *Čeští vojáci*, s. 47.
[272] PROCHÁZKA, J. (ed.): *Operace*, s. 3.
[273] *SFOR – mírová operace, 1996–2004, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, 6 300 příslušníků (včetně IFOR)*. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3707, citováno 16. 4. 2019.
[274] Různé zdroje udávají počet vojáků v rozsahu 30 až 37 tisíc.

Výcvik českých vojáků, kteří se měli zúčastnit operace SFOR, probíhal od 20. ledna do 27. března 1997 ve vojenském výcvikovém prostoru Boletice a ve Výcvikové základně mírových sil OSN AČR v Českém Krumlově. Součástí výcviku byly přednášky z oblasti humanitárního práva, historie bývalé Jugoslávie a také jazykový kurz srbochorvatštiny. Dne 10. března 1997 odletěla do Bosny první skupina účastníků s velitelem podplukovníkem Pavlem Jiráčkem. Do konce března byla do Bosny přepravena zbývající část vojáků, která se spojila se 155 vojáky, kteří zůstali v místě nasazení (plánovaná kapacita českého kontingentu byla naplněna na 96 %).[275]

Kontingent AČR v operaci SFOR tvořil 6. mechanizovaný prapor, který se skládal ze tří bojových rot, ženijní roty, roty zabezpečení, roty velení, čety vojenské policie a zdravotního obvaziště. Základny byly rozmístěny na obou stranách zóny separace. Dále uvádím složení praporu a lokalizaci jednotlivých jednotek:

- velitelství praporu (Donja Ljubija)
- logistická základna (Bosanska Krupa)
- 1. mechanizovaná rota (Stari Majdan)
- 2. mechanizovaná rota (Blagaj Japra)
- 3. mechanizovaná rota (Stari Majdan)
- vrtulníková jednotka (Velika Kladuša)

Český prapor v přibližném počtu 700 vojáků byl do podřízenosti velitelských orgánů Aliance převelen 20. prosince 1996. Rozloha prostoru působnosti se pohybovala okolo 2 870 km^2 (později byl prostor rozšířen na 3 300 km^2), délka hranice mezi FBaH a RS představovala 73 km.[276]

Hlavními úkoly mnohonárodních stabilizačních sil bylo:

- dohlížet na plnění vojenských aspektů Daytonské mírové dohody,
- demobilizace jednotek valčících stran,
- vytvářet příznivé podmínky pro bezpečný návrat uprchlíků a odsunutých osob,
- zabezpečit vojenskou bezpečnost v prostoru odpovědnosti,
- pravidelné hlídkování a pozorování určených objektů a prostorů,
- inspekce kasáren a kantonovaných míst na srbské a muslimské straně,

[275] PROCHÁZKA, J. (ed.): *Operace*, s. 26–28.
[276] Tamtéž, s. 18, 25.

- spolupráce se zástupci místní samosprávy, s nevládními organizacemi a mezinárodními agenturami,
- podpora ICTY (předávání hledaných válečných zločinců).[277]

Prvním velitelem českého mechanizovaného praporu byl podplukovník Josef Prokš (prosinec 1996 – březen 1997), poté ho vystřídal podplukovník Pavel Jiráček (březen 1997 – prosinec 1997) a podplukovník Jozef Šemelák (prosinec 1997 – srpen 1998).[278]

Spolupráci s vyšetřovateli Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii popsal jeden z příslušníků, se kterým jsem mluvila: *„Byl jsem přítomen, že přijela nějaká vyšetřovací komise z Haagu, to byl už SFOR, teď tam přijeli někteří lidi, co byli na Majdanu, popisovali tam… taky se to natáčelo, asi pro ten soud v Haagu, a vykládal pán, že tady byl zavřený a to, to, to… potom jsme jeli a on označil místo, kde se vykopali mrtví. Táhli je za traktorem svázané, potom je zaživa zakopali. Tam byla asi tři těla. A potom ještě označil, kde bylo osm nebo devět těl.“*[279]

V dubnu 1997 spolupracovali čeští vojáci s příslušníky armády Bosny a Hercegoviny při opravách mostu přes řeku Una v obci Otoka. V červnu téhož roku monitorovali čeští vojáci společně s příslušníky Mezinárodních policejních sil (IPTF) pohřbívání 118 exhumovaných těl Muslimů a Chorvatů popravených v obci Sanský Most.[280]

V červenci se čeští vojáci zapojili do operace speciálních jednotek SFOR, která zasahovala proti hledaným osobám podezřelým ze spáchání válečných zločinů. Jednotky českého praporu společně s britskou jednotkou a IPTF monitorovaly v nočních hodinách město Prijedor s cílem odhalit ozbrojené skupiny.[281]

V září 1997 se konaly komunální volby, jejichž přípravy započaly již v dubnu. Volby byly pod dohledem OBSE, ale k jejich uskutečnění dopomohli také vojáci 6. mechanizovaného praporu. Skupina pro styk s veřejností měla za úkol vytipovat v oblasti vhodná volební místa. Dále před volbami v Republice Srbské monitorovali komunikace vedoucí do Banja Luky, aby zabránili nedovoleným předvolebním mítinkům.

---

[277] PROCHÁZKA, J. (ed.): *Operace*, s. 19, 24.
[278] *SFOR – mírová operace, 1996–2004, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, 6 300 příslušníků (včetně IFOR)*. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3707, citováno 16. 4. 2019.
[279] Rozhovor s Josefem Slavíkem, viz Příloha 1, s. 107.
[280] ROUŠAR, J. (ed.): *Čeští vojáci*, s. 65–67.
[281] Tamtéž, s. 67.

K první rotaci českých vojáků v operaci SFOR došlo v říjnu 1997, kdy se 107 vojáků, kteří sloužili v Bosně jeden rok, vrátilo do Česka. Byli nahrazeni 102 novými příslušníky SFOR. Na přelomu listopadu a prosince 1997 bylo kompletně obměněno téměř 600 vojáků. V období březen–prosinec 1997 sloužilo v českém kontingentu 881 příslušníků, v období prosinec 1997 – červen 1998 v operaci působilo 744 příslušníků. Podle dostupných údajů byl český kontingent tvořen z 98,8 % muži.[282] Za celou dobu trvání v misi SFOR sloužilo 17 žen.[283]

Během operace *Harvest* mohli místní obyvatelé beztrestně odevzdávat zbraně, munici, miny a další výbušniny. Čeští vojáci se podíleli na evidenci a ničení zbraní a výbušných zařízení, jichž se vybralo velké množství (508 kusů protitankových min, 826 kusů tankových granátů, 443 880 kusů munice, 1 930 pušek a pistolí, 12 052 granátů a 2 344 kg výbušnin).[284]

V červnu 1998 vystřídalo jedenáct příslušníků českého praporu americké, belgické a nizozemské vojáky ve střediscích CIMIC, kde pokračovali v práci i během následující mise. Mandát operace *Joint Guard* skončil 20. června 1998. Hned následující den začala operace *Joint Forge*.

Podle výzkumu ministerstva obrany, jehož první část probíhala měsíc před ukončením mise a druhá pak 1 až 2 roky po návratu z mise, 93 % z dotázaných příslušníků bylo hrdých na svou účast v misi a rozhodnutí odjet do Bosny nelituje. Jako největší pozitiva účasti na misi uvedli: zvýšení psychické odolnosti a fyzické zdatnosti, upevnění morálky, získání vojenských znalostí a schopností, diplomatických schopností a zlepšení v cizích jazycích. Pouhá dvě procenta z dotázaných uvedla, že se nechtějí znovu přihlásit do zahraniční mise.[285]

---

[282] PROCHÁZKA, J. (ed.): *Operace*, s. 80, 81.
[283] To je do té doby nejvyšší počet ze všech operací v oblasti Balkánu. V operaci UNPROFOR působily dvě ženy, v operaci IFOR bylo osm příslušnic. Viz PROCHÁZKA, J. (ed.): *Operace*, s. 98.
[284] ROUŠAR, J. (ed.): *Čeští vojáci*, s. 67.
[285] PROCHÁZKA, J. (ed.): *Operace*, s. 99–101.

2.3.3 SFOR II

V květnu 1998 podpořil Parlament České republiky návrh na vyslání jednotky AČR v síle 650 osob do mise SFOR II, která byla zahájena 21. června 1998 v rámci operace *Joint Forge* a probíhala na území Bosny a Hercegoviny. Na této misi se podílely jednotky všech států NATO a patnácti nečlenských zemí. Hlavními úkoly bylo opět vytvořit vhodné prostředí pro naplnění a dodržování ustanovení Daytonské mírové dohody, stabilizace regionu a vývoj k demokracii. Mandát mise byl stanoven na 18 měsíců s možností prodloužení. Český prapor, jehož početní stav se reálně pohyboval mezi 550 až 600 vojáky, působil na dvou základnách, z nichž jedna byla na srbské straně a druhá na muslimské.[286]

Český kontingent působil v jihozápadní Bosně společně s kolegy z Velké Británie, Kanady a Nizozemska. Organizační struktura kontingentu se skládala z:

- velitelství (Bosanska Krupa)
- národního zastoupení na velitelství SFOR (Sarajevo)
- národního zastoupení na velitelství mnohonárodní divize Jihozápad (Banja Luka)
- mechanizovaného praporu (Donja Ljubija, Bosanska Krupa)
- čety zabezpečení (Banja Luka)
- letecké jednotky (Velika Kladuša, později Banja Luka a Divulje)[287]

Součástí byla také dvě střediska civilně-vojenské spolupráce (CIMIC), která navazovala spolupráci s místními orgány. Tato střediska sídlila v Prijedoru (RS) a Sanském Mostě (FBaH). Příslušníkům civilně-vojenské spolupráce se už během první rotace podařilo uskutečnit řadu projektů zaměřených na rozvoj infrastruktury, drobného podnikání a vytváření životních podmínek pro vracející se uprchlíky.[288] Střediska CIMIC vysílala mobilní týmy pracovníků do terénu, aby vysvětlili místním, jak centra CIMIC fungují. K činnosti středisek patřila také rekonstrukce a výstavba domů, elektrifikace vesnic a městských čtvrtí, úpravy cest a demolice zničených objektů. Podařilo se jim vybudovat zdravotnické středisko v obci Trnopolje, středisko pro nevidomé a slabozraké v Kozarské Dubici a pekárnu v Novém Gradě.[289] Dále střediska CIMIC pomáhala při rekonstrukcích

[286] ROUŠAR, J. – PROCHÁZKA, J. – XAVEROVÁ, J. (eds.): *Na cestě*, s. 74.
[287] Tamtéž, s. 75.
[288] Tamtéž, s. 76.
[289] ROUŠAR, J. (ed.): *Čeští vojáci*, s. 79.

škol, zvláštní pozornost byla věnována škole v Donji Ljubiji, která sloužila pro potřeby českých vojáků a po jejich odjezdu byla předána do správy místním.[290]

Prostor odpovědnosti českého praporu tvořilo území, jehož rozloha se během mandátu pohybovala od 3 174 do 3 700 km^2, v severovýchodní části Bosny a Hercegoviny. V této oblasti ležela jak Federace BaH, tak Republika srbská, a také demilitarizované pásmo široké 4 km a dlouhé 1030 km. V prostoru působnosti českého praporu se nacházely oblasti, kam se vraceli uprchlíci. Jejich návrat komplikovala chybějící infrastruktura, problémy s elektrifikací či chybějící pitná voda.[291]

Mezi výčet činností, kterými byli pověřeni čeští vojáci, patřilo monitorování návratových oblastí, patrolování v prostoru odpovědnosti praporu, dohled nad činností jednotek armád RB a FBaH, pomoc při zatýkání válečných zločinců, zajišťování prostorů exhumací hromadných hrobů, likvidace min a výbušných zařízení, přeprava a ochrana důležitých osob a spolupráce s mezinárodními organizacemi působícími v oblasti.[292] Čeští vojáci pomáhali také při distribuci humanitární pomoci z České republiky v místních uprchlických táborech.

Dohled nad činností místních armád probíhal takto: *„…když jsme měli informaci, že oni jedou cvičit někam do jejich vojenských prostorů a my jsme tam prostě přijeli, udělali jsme si nějaká pozorovací stanoviště, měli jsme dané počty toho, kolik tam má být vozidel, kolik tam má být vojáků a co mají cvičit. Prostě jsme je měli sledovat, jestli náhodou nenacvičují něco jiného, než by měli. To byly dost dlouhé patroly, oni cvičívali někdy až dvanáct hodin… prostě, šestnáct. A museli jsme je tam sledovat, byť ten výcvik byl pro nás nezáživný a podobně, ale prostě muselo se to hlídat, takže jsme sledovali tuhle činnost.“*[293]

Jedním z prioritních úkolů byla ochrana navracejících se uprchlíků a vysídlenců, pro které bylo kromě bezpečí potřeba zajistit ubytování a možnost získat zaměstnání. Jednotky SFOR monitorovaly vytipované oblasti, kam se měli uprchlíci vracet. Přítomnost vojáků na těchto místech sloužila jako prevence, aby se zabránilo útokům na vracející se občany.

---

[290] ROUŠAR, J. – PROCHÁZKA, J. – XAVEROVÁ, J. (eds.): *Na cestě*, s. 86.
[291] Tamtéž, s. 77.
[292] Tamtéž, s. 75.
[293] Rozhovor s Jaroslavem Badzikem, viz Příloha 1, s. 92.

Jedním z prvních úkolů pro jednotky SFOR II bylo zajištění průběhu voleb do zákonodárných orgánů Bosny a Hercegoviny v září 1998. Čeští vojáci měli na starosti ochranu 170 volebních míst.[294] Na počátku roku 2000 byli příslušníci českého praporu přizváni, aby pomohli zabezpečit hladký průběh obou kol voleb do chorvatského parlamentu a také prezidentských voleb. Stejně tak se podíleli na komunálních volbách v Bosně a Hercegovině v dubnu téhož roku, během kterých čeští vojáci monitorovali 259 volebních místností nacházejících se v jejich prostoru odpovědnosti.[295]

K tragické události došlo dne 25. října 1998, kdy se zřítil český vrtulník poté, co narazil do horského svahu. Při nehodě zahynuli major Jaromír Nasavrcký, kapitán Rostislav Samec a kapitán Bohumil Vávrů.[296]

V roce 1999 byla změněna vojenská legislativa, která bere účast v mírových operacích jako součást vojenské kariéry, a proto v následujících rotacích vyjížděli do mise SFOR II pouze profesionální vojáci.[297]

Jak bylo zmíněno výše, jedním z úkolů českého praporu bylo zajišťování exhumací masových hrobů. Jaroslav Badzik během rozhovoru vzpomínal na to, jak se české jednotce podařilo během patrol získat informace o umístění masového hrobu od místních obyvatel. Přiznal, že ačkoli to nebylo povoleno, občas jeden z vojáků při komunikaci s místními odložil zbraň, čímž dal najevo vstřícnost, a proto byli místní více otevření. Dodal také, že díky této strategii získávali od místních lidí důležité informace, v tomto případě o umístění masového hrobu. To bylo pro ostatní jednotky velmi překvapivé, protože např. Angličané působili ve stejné oblasti několik měsíců před českými vojáky a nebyli schopni tyto informace získat.

Někteří čeští vojáci byli svědky odkrývání masových hrobů: *„…byly tam situace, kdy se exhumovaly masové hroby. A pochopitelně to napětí tam bylo obrovské, když jste našli nějaký masový hrob, kde byly desítky obětí, tak pochopitelně na jedné straně stáli řekněme potomci těch obětí, a na druhé straně stáli ti, co to měli údajně způsobit, ale to nevíte. Nikdo neví, kdo to udělat přesně nebo konkrétní osoby. Spíš se vědělo, že toto je třeba následek činnosti srbské ofenzivy, toto byl následek činnosti chorvatské ofenzivy,*

---

[294] ROUŠAR, J. (ed.): *Čeští vojáci*, s. 73, 76.
[295] ROUŠAR, J. – PROCHÁZKA, J. – XAVEROVÁ, J. (eds.): *Na cestě*, s. 76, 81.
[296] *Čeští vojáci, kteří zahynuli při nasazení v zahraničních misích*. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/historie-misi/zahynuli/prehled-smrtelne-zranenych-prislusniku-acr--100629/, citováno 16. 4. 2019.
[297] ROUŠAR, J. – PROCHÁZKA, J. – XAVEROVÁ, J. (eds.): *Na cestě*, s. 81.

toto byl následek muslimské ofenzivy, takže spíš šlo o to opravdu ty strany nějakým způsobem od sebe oddělit a držet emoce na uzdě… těch lidí, protože emociálně to bylo hodně vypjaté. Takže tam ti vojáci dělali spíš takovou nárazníkovou zónu, takový buffer zone, mezi jednou a druhou stranou, tak aby nedošlo ke kontaktu přímo fyzickému.“[298]

Vzhledem k pozitivním změnám v regionu a snížení rizika vypuknutí konfliktu rozhodlo na jaře 2000 velitelství NATO o restrukturalizaci mise a zredukování počtu vojáků na 22 700 osob.[299]

Zároveň s misí SFOR II fungovala od roku 1999 také další mírová operace v oblasti Balkánu, a to KFOR v Kosovu. Příslušníci AČR se zapojili do obou misí, což přineslo i některá úskalí. Podle brigádního generála Pavla Štefky se do konsolidace poměrů v Bosně angažovalo mnoho nevládních a humanitárních organizací, proto bylo možné snížit početní stav sil SFOR. Bylo rozhodnuto soustředit se na misi v Kosovu a plánovalo se ukončit SFOR v roce 2001.[300] Začaly se zrušit české základny a čeští zástupci předali operační úkol svým nástupcům 15. září 2001. Poté došlo k odsunu personálu, techniky a materiálu do vlasti nebo do Kosova k misi KFOR.[301] Od září 2001 tak zůstalo v misi SFOR II pouhých 15 příslušníků AČR (celkový počet vojáků se snížil přibližně na 18 000).[302] Ve velmi malém počtu působili čeští důstojníci v operaci *Joint Forge* až do dubna 2004.[303] Činnost pracovníků skupiny CIMIC v Prijedoru pokračovala až do října 2002, zatímco středisko v Sanském Mostě skončilo společně s českým praporem v září 2001.[304]

Jeden z příslušníků mise SFOR II zhodnotil působení v misi takto: *„Ta mise prostě udržovala klid a my jsme se naučili být vojákem se vším všudy. Když jsme mohli, tak jsme těm místním obyvatelům různě pomáhali tím, co nám nechutnalo nebo co se nám přejídalo, protože jsme dostávali spoustu jídla na ty patroly (…). Když jsme viděli ty místní obyvatele, že tam třeba sedm lidí bydlelo v garáži s dětmi, prostě měli čtyři pět slepic, a to bylo všechno, celé jejich živobytí, tak nějaké ty naše konzervy nebo tyhle věci, které by*

---

[298] Rozhovor s Romanem Kopřivou, viz Příloha 1, s. 97–98.
[299] ROUŠAR, J. (ed.): *Čeští vojáci*, s. 13.
[300] Tamtéž, s. 71.
[301] ROUŠAR, J. – PROCHÁZKA, J. – XAVEROVÁ, J. (eds.): *Na cestě*, s. 84.
[302] Tamtéž, s. 74.
[303] *SFOR – mírová operace, 1996–2004, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, 6 300 příslušníků (včetně IFOR)*. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3707, citováno 10. 9. 2018.
[304] ROUŠAR, J. – PROCHÁZKA, J. – XAVEROVÁ, J. (eds.): *Na cestě*, s. 86.

se jim asi nesměli dávat, nebo neměli dávat, teď je prostě od nás pravidelně někteří dostávali, a tím jsme se jim snažili aspoň trošku pomoct.“[305]

Jiný válečný veterán, který později působil i na velitelství mise SFOR v Sarajevu, porovnal vývoj v Bosně s operacemi, do nichž je česká armáda zapojena v Afghánistánu: *„Když bych to řekl naprosto upřímně, to je fakt dlouhodobý proces. Vzhledem k tomu, že se nějakým způsobem zabýváme stabilizačními operacemi už dlouhodobě a plníme úkoly třeba protipovstaleckých operací, konkrétně v Afghánistánu, když to teď vezmu zpětně na Bosnu a Hercegovinu, tak to je velmi zdlouhavý proces a jde to krůček po krůčku a opravdu jeden špatný krok vám může zhatit veškeré úsilí za půl roku. Opravdu, když uděláte jednu chybu, tak jste zpátky na začátku a začínáte od znovu. Takže jsme museli být velmi opatrní a velmi citlivě řekněme plánovat některé operace, které jsme prováděli v tom prostoru, ale vždycky to bylo v souladu s určitými pravidly a zákony té dané země a mandátem hlavně, který stanovila Aliance.“*[306]

[305] Rozhovor s Jaroslavem Badzikem, viz Příloha 1, s. 92.
[306] Rozhovor s Romanem Kopřivou, viz Příloha 1, s. 102.

ZÁVĚR

Čeští vojáci se v devadesátých letech minulého století zúčastnili operací na udržení míru v Chorvatsku a Bosně a Hercegovině, z nichž první řídila Organizace spojených národů, v roce 1996 pak převzala velení nad operacemi Severoatlantická aliance.

Operace UNPROFOR probíhala od jara 1992 do prosince 1995. Lišila se od následujících misí rozsahem pravomocí jejích účastníků. Vojáci sloužící pod OSN, kteří byli pouze lehce ozbrojeni, neměli mandát k silovému zásahu a působili pouze jako dohled nad situací. Součástí mise UNPROFOR bylo 2 250 českých příslušníků.

Po podpisu Daytonské mírové smlouvy na konci roku 1995 v Bosně začaly působit mírové síly NATO. Cílem mírových operací IFOR a SFOR (s pokračováním pod názvem SFOR II) bylo naplnit vojenské aspekty mírové dohody. Mírové jednotky dohlížely na tzv. zónu separace, demilitarizované pásmo mezi dvěma entitami, na které byla Bosna a Hercegovina Daytonskou mírovou smlouvou rozdělena. Dále měly za úkol zajišťovat v oblasti bezpečné prostředí pro návrat uprchlíků. Jednotky spolupracovaly s organizacemi, které v oblasti působily, a pomáhaly jim tak naplňovat civilní opatření mírové smlouvy. Česká participace na misi SFOR II byla ukončena v září 2001. Na misích pod záštitou Severoatlantické aliance se podílelo celkem 6 300 českých vojáků.

Z rozhovorů s vojáky vyplývá, že na misi odjížděli dobře připraveni. Příslušníci, kteří se z mise vraceli, předávali informace o místě působení a celkové situaci v oblasti novým příslušníkům. Vojáci byli před odjezdem připravováni ve speciálních výcvikových centrech v Českém Krumlově, Boleticích a Komorním Hrádku. Zde prošli teoretickou přípravou, která zahrnovala popis současného stavu místa působení, jazykovou přípravu, a praktickým nácvikem činností.

Většina příslušníků se shodla na tom, že kontakt s místním obyvatelstvem byl převážně bezproblémový. Díky jazykové blízkosti se čeští vojáci dokázali s místními domluvit. Někteří vojáci se také svěřili, že se snažili pomáhat lidem v okolí a nosili jim například jídlo, nebo si u nich kupovali místní výrobky. Mezi některými dokonce vznikala přátelství.

Místní vojenské jednotky přijímaly české vojáky jako Slovany lépe než mírové vojáky ze západních či afrických zemí. Vojáci ale zmiňovali, že občas docházelo ke konfliktům mezi mírovými a místními vojáky, a to hlavně v případech, kdy byli srbští či chorvatští vojáci posilněni alkoholem.

Z výzkumu vyplývá, že si ostatní příslušníci mnohonárodního kontingentu vážili českých vojáků pro jejich zručnost a schopnost poradit si i v situacích, kdy jednotky z jiných zemí nebyly schopné reagovat, a to i přes to, že většina zahraničních jednotek byla vybavena lépe než čeští příslušníci. Někteří si to vysvětlují tím, že část českého praporu tvořili vojáci ze zálohy, kteří se před nástupem do mise zabývali jiným zaměstnáním, a proto mohli znalosti z něho využít během mise. Jiní to s úsměvem odůvodnili tím, že mají „zlaté české ručičky“.

Během komunikace s veterány mě udivilo, že si mnozí z nich situaci na Balkáně velmi dobře nastudovali a zajímají se o vývin nástupnických států Jugoslávie i dnes. A to i přes to, že se do oblasti působení po ukončení mise nikdy nevrátili. Někteří mi dokonce při našich setkáních doporučovali literaturu nebo filmy týkající se problematiky.

Většina příslušníků mise hodnotila spolupráci s jednotkami dalších zemí a práci v mezinárodním prostředí pozitivně. Účast v misi byla pro spoustu vojáků důvodem, proč se naučit cizí jazyk. Dále vojáci na misi oceňovali to, že poprvé zažili ostré nasazení a získali nové zkušenosti a znalosti. Mnoho z nich také zmínilo to, že během mise mezi českými vojáky vznikla přátelství na celý život. Účast v mírových misích na Balkáně přinesla České republice mezinárodní uznání.

RESUMÉ

Участие чешской армии в операциях по установлению и поддержанию мира в странах бывшей Югославии

Военные Армии Чешской республики в 90-х годах приняли участие в операциях по установлению и поддержанию мира под эгидой Организации Объединенных Наций (ООН) и Организации Североатлантического договора (НАТО). Первая миротворческая миссия с названием UNPROFOR (по-русски СООНО – Силы Организации Объединенных Наций по охране) началась в 1992 году. Миссия СООНО была учреждена для контроля над ситуацией в Хорватии, но позже была расширена также на Боснию и Герцеговину. Чешские военные служили только на территории Хорватии, их зоной деятельности являлся сектор Юг в регионе Республика Сербская Краина. Основные задачи включали построение контрольно-пропускных пунктов, патрулирование, надзор за оружием конфликтующих стран и предоставление гуманитарной помощи.

В ноябре 1995 года президенты Хорватии, Сербии и Боснии и Герцеговины подписали *Общее рамочное соглашение о мире в Боснии и Герцеговине*, сокращенно Дейтонские соглашения в честь города Дейтон в США, где состоялись переговоры. Дейтонские соглашения положили конец гражданской войне в Боснии, и на территорию Боснии был введен контингент войск НАТО под названием IFOR в количестве 55 тысяч солдат. Чешские военные подключились к миссии в феврале 1996. Мандат миссии IFOR вытекал из условий мирового соглашения, и главной задачей отрядов IFOR было исполнение военных аспектов соглашений.

В конце 1996 года отряды IFOR сменила новая миссия с названием SFOR. Количество военных было снижено до 35 тысяч лиц. Отряды SFOR отвечали за гражданские мероприятия, например, обеспечение безопасного возвращения беженцев, сотрудничество с международными неправительственными организациями (такими как Управление Верховного комиссара ООН по делам беженцев, Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе и различные благотворительные организации).

Итого, в мировых операциях в Хорватии и Боснии и Герцеговине приняло участие приблизительно 8 500 чешских солдат. Привлечение Армии Чешской республики к миротворческим миссиям положительно оценили представители как ООН, так НАТО. Успех в миротворческих миссиях помог Чешской республике в переговорах о вступлении в НАТО.

Практической частью моей магистерской работы являлись разговоры с чешскими солдатами, которые приняли участие в одной из вышеупомянутых операций. Главной темой разговоров была деятельность, оценка операций, воспоминания и их точка зрения. Меня также интересовала коммуникация солдат с местными жителями и их взаимоотношения.

SEZNAM INFORMÁTORŮ

Zde uvádím seznam všech bývalých příslušníků mírových operací, se kterými jsem vedla rozhovory od října 2018 do ledna 2019. Všichni účastníci výzkumu souhlasili se zveřejněním jména.

Jaroslav Badzik

Roman Kopřiva

Josef Slavík

Ivo Musil

David Hušek

Milan Vidlák

PŘÍLOHA 1

1. Jaroslav Badzik, SFOR II, 28.10.2018, Česká Třebová

„Jak probíhala příprava na misi?“

„Příprava na misi probíhala v Českém Krumlově. Já jsem byl ve funkci velitel roje BVP,[307] to znamená velitel osádky, která sedí… nastupuje zadní částí BVP, takže pode mnou byl nějaký pancéřovník a tak dále… a střelci. No, a my jsme nastupovali víceméně skoro jako poslední, protože původně se u nás nepřepokládalo, že bychom nějak moc komunikovali jak s místními, nebo i s ostatními jednotkami, které se mise zúčastnily, ale ve finále to dopadlo tak, že… vlastně jsem jako velitel roje a někdy jsem byl i velitel patrol, takže jsem ve finále musel komunikovat s místním obyvatelstvem a někdy i pomocí tlumočníků s ostatními mírovými jednotkami. A ta příprava teda probíhala hlavně u velitelů čet a velitelů družstev, na nás se tak trošku pozapomnělo, ale díky tomu, že jsme bydleli všichni víceméně pohromadě, takže když si kluci opakovali různá slovíčka a dělali si z toho srandu a bavili se srbochorvatštinou, tak jsem samozřejmě něco odchytl a v průběhu mise jsem se dokonale naučil mluvit, si myslím, na tu dobu a na tu rychlost.“

„Říkali vám během přípravy něco o situaci v Bosně?“

„Byli jsme připravováni na tu situaci, jaká tam je, protože jsme měli informace od předchozí mise a vlastně velitelé rot a velitelé čet tam byli na rekognoskaci, myslím na týden. Takže jsme věděli potom těsně před odletem, jak na tom… jak to tam vypadá, co nás tam čeká, co bude naší náplní. A zase velitelé rot a velitelé čet odletěli dřív, pak odletěli velitelé družstev a já jsem tam vlastně přiletěl s tou osádkou jako mezi posledními, takže my už jsme věděli, co a jak. Po příletu prvních 14 dnů jsme denně jezdili na patroly a víceméně jsme byli seznamováni s tím naším prostorem, v kterém jsme operovali. Já myslím, že to bylo dostačující, protože, byť tam mezi námi bylo spousta vojáků, kteří byli jakoby vlastně rekrutováni z civilu, že byli jenom velitelé vojáci z povolání a tamti byli tzv. záložáci, jak se dneska říká, tak to probíhalo velmi dobře a celá ta, nejenom četa, ale i ta naše rota si hodně dobře sedla, když to můžu porovnat potom s tou další existencí v české armádě svojí, tak jsme si byli vědomi toho, kde jsme, co tam máme dělat a jak máme fungovat. Kromě pár drobných konfliktů to bylo všechno bez problému.“

[307] BVP je Bojové vozidlo pěchoty. Lehké bojové pásové vozidlo se v Československu vyrábělo od roku 1968. Posádku vozidla tvoří jedenáct osob.

„Zmiňoval jsi kontakt s místním obyvatelstvem...“

„Kontakt s místním obyvatelstvem byl velmi zajímavý. Ten poznatek byl asi takový z počátku, že v okamžiku, když jsme odjížděli na patrolu jako česká armáda, a dostali jsme se do kontaktu s místním obyvatelstvem, tak byl bezproblémový, protože jsme se snažili domluvit. Je to možná tím, že jsme slovanské národy, tak to k sobě mělo blízko, takže i když z počátku třeba mě utíkaly nějaká slovíčka, nějaké souvislosti, tak jsme vždycky našli způsob, prostě rukama, nohama, různě dojít k nějakému cíli a bez problému jsme se domluvili. Možná to bylo i z toho důvodu, že, byť to nebylo až úplně tak povoleno, tak ten, kdo šel komunikovat, tak třeba odložil zbraň tím, že ji předal nějakému dalšímu členu patroly a komunikoval s místními beze zbraně. Což pro ně bylo podle mě takový jako… přívětivější. Byť si myslím, že oni těch zbraní měli mnohem víc, něž celá naše mise, ale prostě byla to taková ta vstřícnost, jakože my se jich nebojíme a o to víc s námi komunikovali. V okamžiku, kdy s námi byli třeba Angličani, kteří byli u nás na rotě a oni vyjížděli ven minimálně, protože tam byli jakoby palební návodčí a měli nějakou houfnici s sebou, tak ti prostě dodržovali striktně pravidla a nebyli schopni z těch místních obyvatel vytěžit tolik, co jsme byli schopní my. A to se ukázalo v době, kdy jsme vlastně se dostali k otvírání jednoho masového hrobu, který jsme víceméně našli… nebo měli jsme informaci, že by tam asi mohl být, a vlastně celou tu anabázi jsme absolvovali a Angličani koukali s otevřenou pusou, jak jsme to všechno zjistili, protože oni tam operovali tři měsíce před námi a nebyli schopní zjistit nic.“

„Takže jste získali informace od místních...“

„Úplně bez problému jsme dostali dokonalé informace a ať to bylo na území srbském, nebo prostě v zóně separace, kde vlastně docházelo k největším konfliktům, tak samozřejmě všichni tvrdili, že ten konflikt začala ta druhá strana, jo, kromě pár takových uvědomělých, hlavně třeba těch místních policistů, kteří se pak rekrutovali z těch lidí, kteří prostě přiznali, že ten konflikt byl všeobecný, a neměli s tím potom problém, jako rozlišovat… to je muslimský území, to je srbský území. Nezaznamenali jsme žádný problém, ať na té nebo na té straně zóny separace.“

„Pamatuješ si, jaké jsi měl ty osobně informace o Bosně před tím, než jsi tam jel?“

„Já jsem o Bosně věděl akorát, že to byla součást Jugoslávie, nějaké drobné věci jsem věděl, všichni ti, co tam byli vlastně přede mnou na těch různých misích, s kterými jsem komunikoval, tak mě na to upozorňovali, že je to chudá země, hodně zničená, že si tam

jakoby navzájem dali hodně zabrat, že tam zničili to, co vybudovali, tak to mají všechno zničené, a nějak s tím jsem odjížděl, že jsem nečekal od toho, že nás tam čeká něco jakoby přívětivého… nebo jak to říct… rozvojová země to nebyla pro mě, jakoby v tomhle směru, ale prostě chudá, chudší země, než byla Česká republika. Nevím no. Mě teda osobně uchvátila místní krajina, a hlavně takové ty výhledy, kopečky, tak jak jsme zvyklí tady u nás doma, takže tam prostě mě to bavilo víc jezdit ven, než sedět na základně a držet nějakou pohotovost, takže jsem se snažil být co nejvíc venku na těch různých patrolách a užíval jsem si tu krajinu, a i ten pobyt."

„Vrátil ses někdy do té oblasti, kde jsi působil?"

„Do té oblasti jsem se nevrátil, ale díky filmům některým, které natočil třeba Filip Renč,[308] který točil na řece, která teče za základnou v Bosanské Krupě, to znamená řeka Una, tak je tam spousta takových těch vzpomínek… to obnovilo. A samozřejmě jsem se díval do map, které jsou 3D, jak to tam vypadá, a s největší pravděpodobností stále na základně v Bosanské Krupě je nějaká základna mírových jednotek ještě stále, byť Česká republika už opustila to území. Kdyby bylo s kým, tak bych tam strašně rád podíval."

„Myslíš si, že ta mise byla úspěšná, že jste tam nějak zlepšili tu situaci, nebo že by ta situace byla horší bez těch mírových jednotek?"

„Rozhodně si myslím, že tam ty jednotky, mírové, měly své opodstatnění z toho důvodu, že určitá nevraživost, tak jak jsme komunikovali s místním obyvatelstvem, tam stále byla. Ona je tam možná ještě dneska, hlavně z toho důvodu, že někteří se museli přestěhovat přes tu zónu separace na srbskou část nebo muslimskou část a nechali na té druhé straně svoje domy atd., které když opouštěli, tak zaminovali atd. a vlastně my jsme… oni věděli, že my tam dohlížíme na to, aby oni si navzájem neubližovali. Spousta z nich nám prostě řekla, že nám děkují, že jsme tam, protože se báli té druhé strany, že by něco… Hodně se to projevovalo jakoby na muslimské straně, že měli větší strach z těch ‚Srbáčů'… nebo z té srbské části obyvatelstva, ale i ti Srbové nám zase na druhou stranu tvrdili, že už s tím taky nemají problém, naučili se s tím nějak žít a díky tomu, že jsme tam byli, tak si myslím, že tam byl prostě klid, byť i nad naší základnou lítaly náboje, různé střely tam dopadly, když různě slavili a nebo když asi trošku málo popili. Ale prostě… oni věděli, že nad nimi někdo stojí, a tak jak byli zvyklí, když ta Jugoslávie byla sjednocená, měli tam svého

[308] Film *Na vlastní nebezpečí* režiséra Filipa Renče se natáčel na řece Una nedaleko od města Bihać. Film měl premiéru v lednu 2008.

prezidenta Tita, který je asi… podle všech názorů držel zkrátka a věděl, proč to dělá, tak prostě potřebovali mít ten pocit, že na ně někdo dohlíží, že je někdo hlídá. Já jsem se z Bosny vrátil s pocitem toho, že jsem byl konečně voják, který měl svou práci, za kterou byl placený se vším všudy. To znamená brali jsme větší peníze než tady v Česku. Byli jsme, dalo by se říct, denně v nějakém ohrožení, rádoby ohrožení, a prostě jsme si navykli na nějakou tu práci, profesionální, s tím, že tady jsme si furt při nějakých cvičeních na něco hráli, kdežto tam jsme prostě denně vyjížděli s ostrou municí do prostoru, někdy do neznámého prostoru a museli jsme se furt spoléhat jeden na druhého, z čehož samozřejmě vznikala nějaká přátelství, možná dalo by se říci na celý život. V globále, byť se o nás pak tvrdilo, že jsme se vrátili s tzv. syndromem potřebnosti, že v Česku jsme se potom nudili, trošku… když jsme se vrátili, že to furt bylo jenom hraní si na něco, oni pak naštěstí přišly povodně, takže jsme pak zase měli nějaká ta ostrá nasazení. Ta mise prostě udržovala klid a my jsme se naučili být vojákem se vším všudy. Když jsme mohli, tak jsme těm místním obyvatelům různě pomáhali tím, co nám nechutnalo nebo co se nám přejídalo, protože jsme dostávali spoustu jídla na ty patroly a už prostě jsme si radši něco koupili za peníze v těch našich armách,[309] abychom jedli něco jiného, protože ne vždycky to zásobování fungovalo úplně, jak mělo. Když jsme viděli ty místní obyvatele, že tam třeba sedm lidí bydlelo v garáži s dětmi, prostě měli čtyři pět slepic, a to bylo všechno, celé jejich živobytí, tak nějaké ty naše konzervy nebo tyhle věci, které by se jim asi nesměli dávat, nebo neměli dávat, teď je prostě od nás pravidelně někteří dostávali, a tím jsme se jim snažili aspoň trošku pomoct."

„Spolupracovali jste také s mezinárodní pomocí, konvoji…?"

„Když přijížděly konvoje s potravinami, tak jsme je doprovázeli. Ještě jsme dělali doprovody pro výměnu uprchlíků. Ta probíhala jednou za měsíc… nebo tak různě probíhala. Kdy vlastně se doprovázeli muslimští obyvatelé na srbskou část a opačně, aby se mohli podívat do těch vesnic, kde bydleli. Spousta těch Bosňanů utekla třeba do Německa nebo někam do západní Evropy a vraceli se jenom prostě se podívat. Takže ty doprovody jsme dělali. Občas tam byl nějaký konflikt, že někdo bydlel v nějakém tom baráčku, kde už někdo před tím měl být a podobně, ale nějaký větší konflikt tam nebyl a při výdeji potravin to nevypadalo tak, jak to dneska je v té Africe, že to tam rozeberou ještě dřív, než to zastaví… mělo to nějakou hlavu, patu, že to bylo tak nějak cíleně, přesně rozděleno."

[309] vojenská prodejna

„Myslíš si, že tyto mírové mise jsou dobrá zkušenost pro českou armádu? Ta spolupráce se zahraničními armádami, OSN a NATO.“

„Já jsem se během té mise zúčastnil i jedné další malé mise, takového cvičení společně s anglickým vojskem. Byť jsem teda anglicky moc neuměl. Byli jsme tam dva vojáci z povolání a myslím osm těch záložáků. Tam jsme poznali, kdy… vlastně v té době ještě ta armáda česká nebyla v té době tak vybavená jako ti Angličani. Oni měli goretexové boty, goretexové oblečky… my jsme přijeli v tom, co tehdy česká armáda měla. My jsme jim to záviděli na začátku, ale ve finále jsme potom byli překvapení tím, že oni nás… nechci říct uctívali… ale brali nás, jakože v tom, co máme, jsme strašně adaptabilní… český ručičky. Nám tam došlo k poškození OT 64,[310] kdy nám prostě praskla přední náprava a my jsme byli schopni, soběstačně prostě vyvázat tu nápravu, zprovoznit to vozidlo v době, kdy odpočívali po nočním výcviku, tak my jsme to spravili a oni z toho byli hrozně hotoví, že neslyšeli vrtulník, který by přivezl servisní tým a podobně, aby se to mohlo dát dohromady. A tam vlastně mě to utvrdilo v tom, že byť jsme se celou dobu na českém území chystali na to, že někdy půjdeme do nějakého konfliktu, něco budeme dělat, takže vlastně jsme se to naučili velmi dobře, a že vlastně jsme schopní, byť nemáme takové vybavení… v té době jsme neměli, tak jsme byli schopní se rovnat s těmi armádami, které to vybavení měli, ať to byli Američani, s kterými jsme se tam občas potkali, hodně jsme se potkávali s Angličany, Kanaďany. Ten příklad toho, že v noci nám došly baterky v GPS u anglického důstojníka a on řekl prostě: ‚Konec mise, vracíme se zpátky.‘, a my Čecháčci jsme byli schopní mu říct: ‚Hele, podívej se, jestli jdeme na stejné místo jako včera, tak tady jsme šli, támhle svítilo světlo, podle toho se musíme orientovat a jdeme.‘ A došli jsme do toho bodu, do kterého jsme dojít měli, což oni vůbec nechápali. Ten vzájemný pobyt, ta výměna, kdy na konci Angličan chtěl se obléct do české uniformy a útočit proti svým vojákům jakoby, cvičně, a měl naši uniformu a mluvil… asi sedm nebo osm slovíček česky, tak to pro nás bylo asi největší dar toho, že jsme na tom dobře, že něco umíme, protože chtěl být českým vojákem. A proto si myslím, že ty mise, jak ta konfrontace mezi českou armádou, Angličany… prostě v té době vlastně my jsme vstoupili do NATO, když jsem byl na té misi, takže potom ta vzájemnost jako té spolupráce a výměny těch zkušeností tam je určitě opodstatněná. Já jsem tam získal větší hrdost na to, že jsem český voják, na to, že jsem Čech, a vlastně po návratu do republiky už jsem i

[310] Obrněný transportér (SKOT) vyráběný v československo-polské koprodukci, který používala československá a polská armáda od roku 1964.

k tomu výcviku přistupoval trošku jinak, protože jsem věděl, že to, co nám vtloukávali někteří do hlavy jenom teoreticky, tak jsme schopni dělat prakticky. A potom, když jsem byl velitel družstva nebo i čety, tak jsem prostě se snažil těm klukům dávat příklad v tom, co jsme tam zažívali, že to neděláme jen proto, aby to tak bylo, ale protože to tak funguje. Mohl jsem taky předávat ty zkušenosti, že není potřeba mít luxusní vybavení, ale že je potřeba spolupracovat, týmová práce, a takový ten přístup, tak jak se říká, že Češi mají zlaté české ručičky, že všechno jde udělat, nebo hodně věcí jde udělat… opravdu na koleně, a v tom česká armáda podle mě stoprocentně vítězí nad těmi ostatními. I když oni mají krásné vybavení, tak my tou schopností a tou českou náturou nevzdávat to, tak prostě jsme byli vyrovnanými sparingy na těch misích. A v některých věcech jsme je určitě převyšovali. A do dneška převyšujeme, tomu věřím."

„Co všechno bylo vaším úkolem během mise? Už jsi mluvil o doprovázení konvojů, patrolách, monitorování oblasti. Pomáhali jste také té civilní správě? Například s volbami nebo administrativní činností?"

„Sledovali jsme místní vojska, to bylo ještě taky jeden… tzv. gepy jsme dělali, kdy jsme měli informaci, že oni jedou cvičit někam do jejich vojenských prostorů a my jsme tam prostě přijeli, udělali jsme si nějaká pozorovací stanoviště, měli jsme dané počty toho, kolik tam má být vozidel, kolik tam má být vojáků a co mají cvičit. Prostě jsme je měli sledovat, jestli náhodou nenacvičují něco jiného, než by měli. To byly dost dlouhé patroly, oni cvičívali někdy až dvanáct hodin… prostě, šestnáct. A museli jsme je tam sledovat, byť ten výcvik byl pro nás nezáživný a podobně, ale prostě muselo se to hlídat, takže jsme sledovali tuhle činnost. Občas jsme teda doprovázeli ty uprchlíky, nějaký ten výdej té humanitární pomoci, a potom jsme monitorovali taky ty prostory, kde ti uprchlíci si vytipovávali vlastně ty svoje nějaké domečky, kam by se měli vracet, tak jsme sledovali, jestli se to ještě víc neničí, než to bylo jakoby zničeno. Vlastně občas jsme spolupracovali i s tou místní policií, kdy jsme doprovázeli různé delegace, které se tam objevovaly společně s tou IPTF.[311] A potom, když se nám vlastně podařilo najít ten masový hrob, tak jsme tam jezdívali na ten monitoring, oni si to potom převzali místní, byť teda to nebyli úplně místní… byla tam Australanka jakoby patoložka a podobně, která měla původ v Česku, a tak jsme tam jezdívali každý den, dokud se ten masový hrob tzv. nevytěžil.

[311] IPTF je zkratka pro *International Police Task Force*. Tato mezinárodní policejní síla byla vytvořena v rámci mírového programu v Bosně a Hercegovině. Měla za úkol pomoci s vytvořením nové policejní síly, která nebude navazovat na komunistický či válečný systém.

Byli jsme tehdy i v nějaké mezinárodní televizi dokonce. To jsme se vlastně dozvěděli zpátky do Bosny přes dopisy, že někdo to viděl v televizi, v české televizi, a bylo to použito jakoby ze zahraničí. No a… vlastně volby… to si úplně až tak neuvědomuji, jestli tam tehdy probíhaly, ale asi vlastně jo, jedny tam volby byly, ale bylo to jenom takový, že tam se toho nezúčastnilo v té Bosanské Krupě, nebo jestli my jsme na to dohlíželi v Otoce… takže se toho zúčastnilo strašně málo lidí, že se lidi báli jakoby jít volit. A teď v souvislosti s tou Otokou ještě jsme tam měli ženijní vojsko, to byla další rota a vlastně jsme hlídali je a pomáhali… jakoby střežili… když oni pracovali, třeba dělali mosty, tak my jsme střežili to, aby… oni nechodili se zbraněmi a my jsme je hlídali, takže oni, když pracovali, tak jsme dělali takový ten dozor, regulovali jsme dopravu a občas jsme prostě monitorovali na checkpointech místní obyvatelstvo, že jsme měli společně s tou naší policií vojenskou a policií IPTF možnost prostě jako být přítomni kontrole toho místního obyvatelstva, jestli ti lidi tam jakoby patří do té části, jestli mají doklady, řidičský průkazy a takové ty věci. To je asi všechno."

„Ty jsi říkal, že než jste odjížděli, tak jsi věděl o té situaci, jak to tam probíhá, že jste měli informace. Změnil se nějak tvůj názor během té mise na celý ten konflikt, na to, co se tam děje?"

„Hodně z nás si myslelo, že tam jedeme… že to… ti, kteří už tam byli dvakrát třikrát před tím, tak to měli prostě za takový pionýrský tábor, kde prostě to je všechno v klidu. Díky tomu, že se nám tam občas stal nějaký ten konflikt, že jsme za základnou našli nějaké ty výbušniny a podobně, viděli jsme to, jak to tam je zničené, zažili jsme pár nocí, kdy jsme prostě chodili i na záchod v neprůstřelné věstě po základně a podobně… takže jsem jako by ten názor maličko změnil v tom, že to určitě pionýrský tábor nebyl, že to byla prostě mise, když to tak řeknu obrazně se vším všudy. A já jsem odlétal těsně před těmi nálety,[312] které tam potom následně byly, ale už v té době… my jsme odjížděli asi měsíc před, tak už tam bylo cítit, že je tam něco… takové větší napětí, prostě ty patroly jsme byli posilovaní atd. a nesměli jsme už… byly zrušené už i pěší patroly, protože jsme občas chodívali do té Bosanské Krupy jako pěší patrola, jenom jako taková ta demonstrace, že tam ti vojáci jsou, že tam na to někdo dohlíží. Názor, nevím… já jsem si ten názor utvářel přímo tam na to, co jsem věděl… byla to moje první mise s tím, že jsem prostě se hodně díval, snažil jsem se vnímat celou tu situaci v reálu tak, jak to je, a nevím, no… Ta informace

[312] Nálety se netýkaly přímo Bosny a Hercegoviny, ale Svazové republiky Jugoslávie. Od března do června 1999 bylo Srbsko bombardováno silami NATO.

první asi byla správná v tu danou chvíli, byť to někteří zkreslovali na to, že to bude prostě v pohodě, tak to mělo ten svůj nádech té mírové mise, prostě toho dozoru nad tím místním obyvatelstvem a nad tou situací, která tam byla."

„Já jsem měla na mysli spíš ten konflikt obecně…"

„Jo takhle. Já si… nebo tak, jsem pevně přesvědčený o tom, na základě té hodně časté komunikace s obyvatelstvem, jak na srbské části, tak na muslimské části, že pravda je někde uprostřed. Nemyslím si, že ten konflikt začali Srbové, jo, to nám ani nebylo, myslím, do hlavy vtloukáno na tom Krumlově, že někdo to začal, už to bylo s takovým tím větším nadhledem, že ten konflikt prostě tam vzniknul… Stojím si za tím, že asi srbští obyvatelé jsou takoví… nechci říkat agresivnější… jsou živější, mají jinou mentalitu, tak jak i v Česku je spousta národností nebo menšin, které mají trošku jinou mentalitu, tak si myslím, že ti Srbové byli… jsou akčnější, razantnější, a ti Muslimové umírněnější, ale v okamžiku, kdy by se mezi nimi škrtlo zápalkou, tak se nepostavím ani na jednu stranu, a budu se dívat jenom a snažit se zabránit tomu, aby tam nějaký konflikt byl, protože… když ti lidi byli samostatně a komunikovali, dostali k nám větší důvěru, protože byly místa, na kterých jsme se pravidelně… nebo pravidelně… nepravidelně vraceli, tak prostě ta komunikace s nimi… a oni přiznávali, že, byť tvrdili na začátku, že to začal ten či onen z té druhé strany barikády, tak potom přiznávali, že to celé mohlo vlastně vzniknout z nějakého nedorozumění všeobecného. A těch zbraní a všeho jsme tam viděli tolik, že si myslím, že v každém tom baráku měli několik samopalů, i když tvrdili, že nic nemají a všechno odevzdali a tak dále. A vlastně to je další věc, byly dny, kdy jsme dělali jakoby den navrácení munice… jako beztrestně… že mohli vracet, takže jsme dohlíželi na to, když někdo něco odevzdával, oni odevzdávali hlavně ty starý zbraně, těch tam bylo neskutečné množství, a myslím si, že měli v některých případech i lepší vybavení než my. Ale určitě bych se nestavěl ani na jednu stranu a dneska zpětně, byť se různě tak do té Bosny vracím při různých filmech, prohlížení fotek… nedám ruku do ohně ani za muslimskou, ani za srbskou stranu, že jsou ti hodnější."

2. Roman Kopřiva, SFOR II, 23.11.2018, KCVV, Brno

„Byl jsem dvakrát. Na Balkáně. V roce 1998-1999, ten přelom, a potom v roce 2000. Oboje bylo v Bosně, akorát na jiných místech."

„Kde přesně?"

„První mise byla v Dolní Lubiji. To jsem byl součástí stabilizačních operací 7. mechanizovaného praporu. A druhá, to už bylo na velitelství SFOR v Sarajevu. Třetí mise v Afganistánu."

„Vzpomínáte si na přípravný kurz před tou první misí?"

Ano, velmi dobře. To trvalo několik týdnů. Příprava probíhala… mám pocit, že to bylo Výcvikové zařízení Boletice. Čili vojenský prostor Boletice. Intenzivní příprava před výjezdem od standardních plánovacích procesů až po taktické rozehry jednotlivých nahrávaných činností."

„Měli jste i jazykovou přípravu?"

„Součástí byla jazyková příprava, nicméně, do těchto misí už se vybíralo s určitými předpoklady. Ti, co byli předurčeni k jednání s partnery, tak měli mít určitý jazykový stupeň znalostí."

„To znamená angličtina, nebo i srbština?"

„Angličtina. U mě srbština ne. Nemyslím si, ale nevylučuji to, už si nevzpomínám. Angličtina určitě."

„A co se týče té situace v Jugoslávii, nějaké historické pozadí jste rozebírali?"

„Samozřejmě i toto bylo součástí: zvyky, tradice, dovednosti místních lidí, samozřejmě vývoj konfliktu, to všechno se od toho odvíjí. To je běžný standardní postup, když vyjíždíte někde jako vojáci, tak probíhá v první fázi taková ta teoretická příprava. To znamená, opravdu především znalost toho prostředí, potom pochopitelně politická situace, současný stav. Většinou se to dělalo tak, že těsně před výjezdem jsme byli školeni nejčerstvějšími informacemi čili přijížděli přímo bojovníci, nebo respektive velitelé z místa operace a prezentovali aktuální stav."

„Jaká jste měl očekávání? Jak od té mise, od toho, co tam budete dělat, ale i od té situace, co se tam vlastně děje mezi místními."

„V první řadě, jsme vojáci, byla to naše práce, takže de facto to je standardní pokračování plnění našich povinností, jestli to děláte doma nebo v zahraničí je v celku jedno v tuto chvíli. Máte určité úkoly, které musíte plnit. My jsme byli předurčeni pro to, abychom plnili úkoly stabilizačních operací v Bosně. Čili jinými slovy určitě zlepšení a zvýšení schopností, které má armáda, jinými slovy to byly činnosti, které jsme běžně necvičili doma, takže jsme se na to museli připravit. Po návratu jsme samozřejmě měli daleko větší zkušenosti s řešením určitých činností stabilizačních operací. Takže to je zvýšení schopnosti. No, a to druhé očekávání, to je takové obecné, nicméně o to důležitější, poznat místní prostředí, umět reagovat na to prostředí a samozřejmě, většina z nás… nebo někteří z nás z profesního hlediska pochopitelně to zajímalo i do hodnocení budoucího růstu odborného, to znamená někdo zůstal jako velitel nebo měl profesní kariéru velitele, někdo analytika, někdo operačního důstojníka, plánování operací a podobně. Čili doslova a do písmene, toto všechno bylo pro nás dáno se zvýšením schopností toho daného vojáka, ani nechci říct reagovat, jako spíš vzdělávat se v tom daném oboru.“

„Byla to mezinárodní mise, takže tam byli vojáci i z dalších zemí. Dostali jste se nějak do kontaktu? Spolupracovali jste společně?“

„Velmi úzce. My jsme byli součástí, mám pocit, britského kontingentu nebo britského velení, takže na naší základně působili i Britové, nebo alespoň některé týmy, takže proto ta znalost angličtiny byla nutná, aspoň na těch vedoucích pozicích. No, a pochopitelně potom jsme se dostávali do kontaktu i s jinými jednotkami stabilizačních operací SFOR II, to byli Američané, Holanďané, Belgičané, takže tam to bylo mezinárodní složení.“

„A dostávali jste se do kontaktu i s místním obyvatelstvem?“

„Pochopitelně. Konkrétně… já jsem jezdil hodně ven. Ve většině případů se mnou jezdil tlumočník. Pokud jsme se nebyli schopni domluvit anglicky, což se stávalo hodně často, tak proto s námi jezdil tlumočník a komunikace probíhala v místním jazyce.“

„Cítili jste, že jako Čech máte blíž k tomu místnímu obyvatelstvu, jako Slovan, než ostatní jednotky? Bylo to vidět na reakcích místních?“

„Rozhodně ano. Češi měli a mají velmi dobrou pozici na Balkáně, jinými slovy, kdybych to měl porovnávat, tak určitě lepší než anglosaské národy. Oni to tak vnímají, budeme naprosto upřímní, mají blíže ke vnímání ruských činností, nebo ruských jednotek, třeba, nebo ruské povahy než anglosaské povahy, nicméně, my jsme součástí Aliance, že jo.

Plnili jsme úkoly pod hlavičkou Aliance. Takže u nás to bylo naprosto neutrální stanovisko v tomto smyslu. Naším cílem bylo stabilizovat situaci."

„Česká republika do NATO vstoupila během té doby, kdy jste byl na misi, v roce 1999. Změnilo to nějak situaci?"

„Ne, myslím si, že to bylo nastavené velmi dobře. Nebylo třeba měnit žádné standardní postupy."

„Spolupracovali jste také se Střediskem civilně-vojenské policie nebo místní policií?"

„No, já konkrétně ne. Nicméně, samozřejmě vojáci, co jezdili do terénu, tak spolupracovali se CIMIC[313] a ten tedy zprostředkovaně s místními orgány bezpečnostních služeb. Nicméně nebylo to až tak standardní. V každém případě, když se řešily nějaké problémy, třeba demonstrace a podobně, tak určitě tam ta komunikace probíhala a spolupráce i s místními bezpečnostními složkami."

„Pokud se zaměříme na náplň mise, ty činnosti, které jste měli za úkol plnit, tak čeho se vlastně týkaly?"

„Vezmu to obecně: zabránit zvyšování napětí a nepokojů, to byla jedna věc, mezi znepřátelenými stranami, což byli samozřejmě Bosňáci a Srbové a podobně, každá strana měla svoji pravdu, pochopitelně, každý vám to podával, jak se mu to hodilo, a o to těžší byla orientace, proto byl kladen takový důraz na znalost prostředí, na tu přípravu, historii konfliktu, na to, jak to tam probíhalo, abychom se mohli lépe orientovat v tomto smyslu. A samozřejmě pak to byly i projekty, které se musely dělat – budovat, stavět. Nějakým způsobem začleňovat místní populaci do obnovy toho hospodářství. No, ale to se potom rozjelo v plné míře až na příklad v tom Afghánistánu cestou provinčních rekonstrukčních týmů."

„A jak přesně jste se snažili o to zabezpečení situace? Říkal jste, že jste jezdili ven, což znamená, že jste měli nějaké… "

„Podívejte, byly tam situace, kdy se exhumovaly masové hroby. A pochopitelně to napětí tam bylo obrovské, když jste našli nějaký masový hrob, kde byly desítky obětí, tak pochopitelně na jedné straně stáli řekněme potomci těch obětí, a na druhé straně stáli ti, co to měli údajně způsobit, ale to nevíte. Nikdo neví, kdo to udělat přesně nebo konkrétní

[313] *Civil-Military Cooperation* (Civilně vojenská spolupráce)

osoby. Spíš se vědělo, že toto je třeba následek činnosti srbské ofenzivy, toto byl následek činnosti chorvatské ofenzivy, toto byl následek muslimské ofenzivy, takže spíš šlo o to opravdu ty strany nějakým způsobem od sebe oddělit a držet emoce na uzdě… těch lidí, protože emociálně to bylo hodně vypjaté. Takže tam ti vojáci dělali spíš takovou nárazníkovou zónu, takový *buffer zone*, mezi jednou a druhou stranou, tak aby nedošlo ke kontaktu přímo fyzickému. A samozřejmě tam se pak spolupracovalo i s místními bezpečnostními složkami, které měly to hlavní poslání tam. My jsme je víceméně doplňovali, ale stávalo se, že jsme museli velmi intenzivně pomáhat."

„Co se týče těch dalších činností, našla jsem v tom výčtu, že jste se účastnili na příklad i voleb, že jste měli za úkol hlídat průběh voleb. Došlo tam k nějakým volbám během vaší účasti?"

„Myslím, že tam byly, do místní samosprávy. Už si nevzpomínám přesně, ale mám pocit, že ano, že zrovna my jsme měli to období, kdy byly volby. Nicméně nebyli jsme ti, kteří by nějak chránili bezpečnost… nebo jinými slovy takhle, my jsme neměli mandát na to, abychom na ty volby… abychom je nějak střežili, hlídali a podobně. Nicméně jsme monitorovali to prostředí. Toto byla spíš součást politického spektra a vyslaných politických expertů z Organizace spojených národů a z UN, především. Tihle civilní pracovníci především dohlíželi na průběh voleb. My jsme vypomáhali místním složkám při udržování určitého standardu toho prostředí bezpečného, aby nedošlo zase k nějakým potyčkám a podobně. Nemohli jsme v žádném případě ovlivnit nějakou manipulaci voleb, to nebyla naše záležitost."

„A co na příklad ochrana navracejících se uprchlíků?"

„K tomu vám až tak moc neřeknu. Nicméně byly vytipované oblasti, kam se měli uprchlíci vracet. Pochopitelně tyto prostory se monitorovaly dennodenně, vojáci tomu říkají 24/7 čili 24 hodin sedm dní v týdnu. Projížděly tam patroly nebo tam i umístili třeba dočasné stacionární jednotky. Při tom návratu nešlo ani o to… nebo jinými slovy… byla to víceméně prevence. Prevence k tomu, aby nedocházelo k napadání vracejících se uprchlíků a podobně. Samozřejmě tam byl velký tlak z místní samosprávy, že toto území už není jejich a nebude jejich a podobně. Nicméně toto my nedokážeme ovlivnit. My jsme tam byli, abychom zabezpečili bezpečné prostředí. Což se stalo. Nezabráníte výkřikům a malovátkům na zdech a podobně. To je asi běžný standard po takových konfliktech. Ale určitě nedocházelo k fyzickému napadání. A to byl náš cíl. Aby nedošlo k nějaké fyzické

likvidaci vracejících se uprchlíků. A pochopitelně, jak se tam usadili, tak se ta situace musela monitorovat stále. Než se to trošku stabilizovalo a místní bezpečnostní síly byly schopné převzít tu odpovědnost už samy na sebe."

„Co se týče humanitární pomoci a konvojů…"

„Nejsem si jistý teď, jestli jsme doprovázeli tyhle konvoje humanitární pomoci, určitě se monitorovaly. To znamená, že my jsme byli v těch místech, věděli jsme, že konvoje tam přijedou, ale nebyli jsme ti, co by ty konvoje bránili, chránili. To byla věc místních bezpečnostních složek, místní policie."

„Mezi tím výčtem činností je i pomoc při zatýkání válečných zločinců…"

„Toto ano, nicméně toto dělaly jednoznačně speciálně cvičené útvary a jednotky, které nespadaly do kompetence konkrétně našeho praporu, ale vím, že tyto činnosti se dějí. Dělá se to, ale dělaly to opravdu speciálně vycvičené jednotky. My jsme třeba mohli monitorovat nějakou situaci na základě informací, co jsme získali. Vyjeli jsme do prostoru, zjistili jsme, co se tam děje, a tyto informace jsme pak předávali jiným složkám, které k tomu byly speciálně určeny."

„Jak byste tu misi zhodnotil? Myslíte si, že byla úspěšná?"

„Každý voják řekne, že byla úspěšná. Protože kdyby tvrdil, že ne, tak by de facto nesplnil to, co bylo před něho postaveno. Když bych to řekl naprosto upřímně, to je fakt dlouhodobý proces. Vzhledem k tomu, že se nějakým způsobem zabýváme stabilizačními operacemi už dlouhodobě a plníme úkoly třeba protipovstaleckých operací, konkrétně v Afghánistánu, když to teď vezmu zpětně na Bosnu a Hercegovinu, tak to je velmi zdlouhavý proces a jde to krůček po krůčku a opravdu jeden špatný krok vám může zhatit veškeré úsilí za půl roku. Opravdu, když uděláte jednu chybu, tak jste zpátky na začátku a začínáte od znovu. Takže jsme museli být velmi opatrní a velmi citlivě řekněme plánovat některé operace, které jsme prováděli v tom prostoru, ale vždycky to bylo v souladu s určitými pravidly a zákony té dané země a mandátem hlavně, který stanovila Aliance. Čili měli jsme nějaká pravidla a ty jsme jednoznačně museli dodržovat."

„Vy jste tam tedy byl v průběhu dvou nebo tří let znovu. Viděl jste nějaký vývin té situace?"

„Tak posun byl velký. Jako já jsem tam byl vlastně během dvou let. Skončil jsem na jaře 1999 a v roce 2000 jsem tam byl znova, i když teda v jiných prostorech. Nicméně když

porovnám třeba město Sarajevo, tak v tom prvním období, nebo během té první mise… samozřejmě počet… nebo ta statistika napadání těch entit, co tam byli: Muslimové, Chorvaté, Srbové atd. Statisticky ten počet byl podstatně větší než potom, po tom roce. Když se to srovnávalo, tak určitě ten počet byl nižší nějakých incidentů. To je jedna věc. O to víc třeba se pak zvyšovala kriminalita, ale nejsem policista… jenom proto, že nás to tehdy zajímalo, tak jsme chtěli vědět i tyto informace. Takže co se týká těch stabilizačních úkolů, ty se splnily a tam posun byl. Samozřejmě, co se týká kriminality, to jsme nebyli schopni vyhodnotit a nebyl to ani náš cíl, pochopitelně. Ale myslíme si, že ta kriminalita prostě převzala určité postupy z předešlých let a převažovala… nebo spíš se navýšila, ale to byla, ještě jednou opakuji, to už byla záležitost bezpečnostních sil, ne naše."

„Změnil se nějak váš názor na situaci v Jugoslávii? Nebo přímo v Bosně?"

„Ne, Balkán je časovaná bomba pro mě. Stále, doslova a do písmene. Můžeme se na to dívat, jak chceme. Názory odborníků se můžou lišit, to říkám naprosto upřímně a otevřeně. Pokud se podíváte na dnešní Balkán, konkrétně na Bosnu a Hercegovinu jako takovou, která je vlastně na severu, tak pro mě jako občana rozdělení této země na tři části je nešťastné, protože já si to neumím představit, a to je vidět i na politickém uspořádání té země a problémech, které tam stále mají – vysoká míra korupce. Upřímně řečeno maďarská strana veškeré úsilí zaměřila na svojí zahraniční politiku do této oblasti, protože to mají vlastně v sousedství, takže musí si dávat pozor. Pro mě dělení je nešťastné. Geograficky je to úplně fatální, představa Chorvatska jako země, která jde do podkovy, a uprostřed toho jsou jiné země. Myslím si, že to není dobré, nicméně je to o těch lidech, kteří tam teď jsou a je to na nich, jak si to uspořádají do budoucna. Takže pro mě ne."

„Ale pořád tu situaci sledujete, jak se to vyvíjí v Bosně."

„No, ano. Vždyť to máte tady stovky kilometrů od nás, jezdíme tam na dovolenou. Co je výborné a co tomu určitě pomohlo, tak byl vstup některých balkánských zemí do aliance NATO. To znamená, že oni museli přijmout určitá pravidla, aby mohli být součástí Aliance, což je vidět u těch Chorvatů. Od modernizace přes určitý jiný smysl vnímání celého toho konfliktu. Nicméně nacionalisty najdete všude. Takže kdyby se ta situace vyhrotila, tak určitě ti nacionalisté by měli stoprocentně nějakou část podpory místních obyvatel, ale to vidíte i u nás v otázce migrace. Když se na to podíváte, je to obdobné. Naše společnost je rozdělena, spousta lidí vnímá migranty úplně jinak než druhá polovina. A tam

musí dojít zákonitě ke střetům. Minimálně názorovým. A všichni se bojíme… nebo děláme všechno pro to, aby to nebyly fyzické… kontakty."

„Vrátil jste se někdy potom do Bosny?"

„Ne."

„Ani třeba po cestě na dovolenou do Chorvatska nebo tak?"

„Po pravdě řečeno, nebyl jsem tam."

„A nemáte zájem zajet se tam podívat, jak to vypadá dnes?"

„Jako země je to nádherná. Díky těm misím jsem měl možnost procestovat ji celou. Vlastně od jihu, od Sarajeva až tam dolů k Mostaru, Drvar, nahoru do Dolní Lubije nebo Banja Luky, a vracet se zpátky kolem Brčka. Ta země je opravdu úžasná, nádherná, co se týká turismu úplně super. Můžeme říct dneska, že je to podstatně bezpečnější než tehdy, ale kdo tu situaci sleduje, tak vám musí potvrdit, že ta situace je daleko od toho stavu, co jsme si představovali před… někdy před těmi 20 lety."

„Takže si myslíte, že je ta situace horší než…?"

„Není horší, ale to očekávání bylo takové, že ta situace bude podstatně klidnější. Dneska se tam dohadují, jestli Makedonie má mít takový a makový název, než si myslí jiné národy. Bosna a Hercegovina, říkám, tam je to úplně jasné. Při jednání těch představitelů to vidíte, když něco jiného povídá Chorvat, něco jiného říká jeho zástupce, který je Bosňák, a něco jiného říká třetí zástupce, což je Srb. Jsou tam tlaky na to, aby ta srbská část té Bosny a Hercegoviny byla součástí Velkého Srbska. Ty tlaky, prostě, to je historie, to je dané historicky a to nezměníte. Takže je budete nějakým způsobem stále kontrolovat a tlačit na pilu v tom smyslu, že budete nutit ty politické představitele, aby to drželi v klidu. Anebo to pustíte a když povolíte koni uzdu, prostě běží tryskem, a pak se to zvrhne tam, kam zase nikdo nechce. A rozhodně by se to zvrhlo i k fyzickým napadáním a možná nějakým regionálním konfliktům. Proto tam dodneška vlastně je nějaká UN mise, pokud mám správné informace, tak stále se to tam nějak dozoruje, minimálně v Kosovu a okolí. To tak prostě je a bude. Dlouho."

„Sledoval jste česká média, a to, jak se u nás podávala ta situace v Bosně?"

„Myslím si, že na to jsme neměli čas. Je pravda, že jsme měli k dispozici média, měli jsme k dispozici nějaké noviny, které sice se zpožděním, ale nějakým způsobem nám tam

posílali. Měli jsme pochopitelně televize čili ty zpravodajské informace tam byly, to zase vojáci mají ošetřeno dobře v tomto smyslu. Oni musí být v obraze. Hlavně potom důraz byl položen na zpravodajské činnosti, jednoznačně, kde se analyzovaly budoucí vývoje, různé varianty a podobně tak, abychom mohli předejít těm konfliktům. Řekněme, že to se dělalo úspěšně.

Přeji všem, aby tam byli v klidu a v pohodě, protože je to hezká země. Ti lidé si to nezaslouží. Osobně můžu říct, že to bylo daleko horší než Afghánistán. Protože to je představa, kdy… vy si to nedovedete představit, když tam jedete ve 20. století a… to vždycky připomínám všem studentům a mladým, že můžou být rádi, že tady můžou normálně na večeři, do kina, do divadla nebo jít ven prostě jen tak posedět a něco si dát. To tam tehdy zvykem nebylo, dneska už je to tam samozřejmě jiné, i tam už vyjít ven, posedět si někde v restauraci. Nicméně to napětí je tam stále cítit, stoprocentně."

3. Josef Slavík, UNPROFOR, IFOR, SFOR, 5. 12. 2018, KCVV, Brno

„Já jsem byl voják z povolání. Mám střední vojenskou školu. V roce 1994 jsem se přihlásil do výběru mise UNPROFOR, kde jsem byl zařazen na funkci starší výzkumný pyrotechnik. Odjeli jsme do Jugoslávie, tam jsem působil necelý rok. Potom jsem se vrátil a odjel jsem do mise IFOR a plynule jsem přešel do mise SFOR."

„Takže jste působil nejdříve v Chorvatsku a poté v Bosně?"

„Tak zvaná Srbská Krajina. Ten UNPROFOR bylo přímo Jezerce, tzv. Srbská Krajina. Úkolem mé práce bylo vyhledávat v terénu a likvidovat částečné výbušné systémy, provádět záchranu lidí z minového pole nebo z minového ohrožení, čištění prostoru od výbušných nástrah, běžná činnost na základně, strážní služba, v kuchyni a tyhle všechny věci tak, jak tam to vždycky probíhalo. A do IFOR jsem odjel na funkci velitele čety, takže tam potom bylo to patrolování."

„Vzpomínáte si na přípravný kurz před první misí? Zajímá mě, co jste se tam dozvěděli o té situaci v Chorvatsku, nebo poté v Bosně. Jestli vám někdo řekl o tom konfliktu, co se tam děje, proč se to děje."

„Všechny tyhle zaměstnání tam proběhly. Dneska vám to už z hlavy takhle neřeknu, kolik hodin přesně. Samozřejmě, že jsme byli seznámeni se situací, jak od nadřízených v tom Krumlově, tak i od kolegů, kteří tam třeba už jeli podruhé. Takže jsme měli ty informace, proč ten konflikt začal, potom ten politický ráz toho rozdmýchání a tak dále. A potom spoustu věcí jsem se tam dozvěděl na místě od místních, jak to každý vnímal nějak jinak."

„Takže jste mluvil s místními?"

„Ano, hodně."

„A učil jste se srbsky?"

„Já jsem se v té době celkem solidně domluvil. Dneska to tahám… Já jsem se oženil s Ukrajinkou a ze startu jsem měl hrozné problémy, že jsem furt… že mi z paměti lezla srbochorvatština… Ale s místními jsem hodně mluvil."

„A navázal jste tam nějaká přátelství?"

„Ano, my jsme na základně měli uklízečky, nebo takové pomocnice. A s těmi jsme se hodně bavívali. Potom jsme chodívali zase s jejich manžely a podobně. Při nějakých akcích, třeba když hořelo, tak jsme s nimi komunikovali, potom za námi chodili na cigáro, jako na bránu třeba, na cigáro, pokecat. Protože ta základna byla součástí vesnice, skoro. Ty Jezerce. Takže a potom tam chodili ještě k lékaři si pro léky a podobně, protože nás doktor byl jako pro ně. To bylo v UNPROFOR i v IFOR. Nebo IFOR, SFOR. Zpracovával jsem velké množství informací od místních, jsme se vyptávali, kdo kde něco má, jaké zbraně, a kdo je hodný a kdo je zlý. A měli jsme tam výhodu, pán tam studoval vysokou školu v Brně, takže nám byl velice nakloněn. A taky jsme měli potom pár adres, co se Češky vdaly do Jugoslávie, tak dvě nebo tři takové rodiny jsme tam měli v okolí, kam jsme zajížděli pravidelně. Vždycky jsme se přeptali, jak se jim daří a jestli něco potřebují. Ale i s místními jsme se pouštěli běžně do řeči. I s policisty i s vojáky. Nebyl problém. Oni nás vnímali celkem pozitivně. Teď jsem tam byl v létě, před… po těch 25 letech nebo jak to bylo, a taky jsme tam dali cigáro, dali jsme si štamprli… vlastně s lidmi, co tam byli v té době s námi. Ale třeba z toho UNPROFOR, kde jsem měl přímo ty známé, tak po té Oluji… jsem se tam potom i zastavoval, jsem jel k IFOR autem, jsem se tam stavoval a byli všichni pryč. To se celé rozprchlo. To byli vlastně Srbové, my jsme byli v té tzv. Srbské Krajině. Tam to potom Chorvati obsadili a teď jsme tam zase potkali někoho, samozřejmě jsme se neznali, ale nějaký pán se tam vrátil ze Srbska. A v pohodě. Byl jsem mile překvapený, jak to tam dneska vypadá. Myslím si, že to tam mělo smysl, ta naše práce. My jsme hodně pomáhali, ne že by měli hlad nebo něco takového, to ne, ale děcko třeba neumělo rozbalit pomeranč. Hlad neměli. Samozřejmě chodili zasmrkanci s nudlí u nosu, ale hladní nebyli, takže jsme jim dávali spíš pamlsky. Nějaké džusy… Prostě to, co vyrostlo a co si vypěstovali, měli. Ale nějaký jogurt, džusy, žvýkačky a takové ty věci, no tak z toho ty děcka samozřejmě, z toho měly radost. Pamatuji si, že ženské byly bez zubů, protože jenom kouřily a rodily. Ono to tak je v té válce, že se hodně rodí… Bylo tam i pár blbých chvilek, ale vesměs jsme pomáhali. Stalo se, že jsme zabavovali nějaké zbraně a vystřelili po nás, ale to byli takové věci, že… to se prostě mohlo stát, že jo. Stalo se, zažil jsem to, stříleli po nás. Chytli jsme je potom, předali jsme je místní policii, nebo vojenské policii, ti je předali místním, a dokonce z toho byly nějaké soudy. Taky jsem byl u odkrývání hrobů. Třeba na IFOR se tam odkrývaly hroby přímo u Majdanu. To bylo takové jako zvláštní.“

„A kdybyste měl porovnat ty mise?“

„UNPROFOR byl v tom 94. jako pracovní doba… jako nebylo to tak vojenské. Bylo to pod tím OSN, tak tam to bylo takové spíš jako, že se čekalo na všechno. Pozorovací mise. Já jsem to měl teda o to živější, že jsem byl v tom týmu odminovacím, že jsem přejížděl ty základny, my jsme jezdili, nebyli jsme na jednom místě. Ale jsou kluci, co tam strávili 8 měsíců na jedné základě a párkrát odjeli pryč, jinak čuměli někam… do lesa. Samozřejmě IFOR, SFOR už byly mise bojové. Ale ten IFOR [pravděpodobně myšlen UNPROFOR, pozn. autorky] byl se samopalem a pistolí. Tam člověk toho těm místním… ani ten mandát tak nebyl postavený. Na IFOR, SFOR už jsme nařizovali, kde jsem už velel četě v té době, nařizovali, že to uděláte, to uděláte, to neuděláte. Takže tam už se prosazovaly nějaké věci silou. A díky té technice a té naší početnosti a výzbroji ti místní poslouchali."

„Na druhou stranu už bylo po válce, takže ta situace asi už byla klidnější…"

„No, oni všechno slaví střelbou. Každý pátek, sobotu se tam pálilo. A na základnu nám taky vystřelili, spíš to byla taková policejní práce bych řekl. Ale my jsme týdně zadržovali zbraně. Myslím, že díky tomu, že jsme byli Češi a ta naše komunikační nebariéra s nimi, i ten přístup… Zažil jsem, že po nás tam baba řvala jako, že jsme hajzli, že oni nás v osmašedesátém podrželi a my jako děláme bordel. To bylo třeba… Srbové vyhodili Bosancům do vzduchu dvě vesnice. Prostě opuštěné vesnice v tom pásmu, tak tam dojeli, naskládali tam miny a odpálili celé baráky. My jsme čuměli, jak se hřmí… to se nehřmí. To lítaly… to celé vesnice klekly, naráz. Tak jsme tam samozřejmě jeli, tak se to zjišťovalo. Oni, aby se tam nevrátili, tak to hodili do vzduchu. Anebo když se ty masové hroby u toho Sanského mostu, [314] nebo u Prijedoru, Sanský most… se to odkrývalo, tak ti lidi byli pobouření, nasraní, že jo. I když jsme tam zpřísňovali něco, nějaká pravidla se zaváděla, my jsme tam vlastně jezdili do kasáren na kontroly, potom jsme kontrolovali vojáky a podobně. No a ty pátky, to bylo veselejší, oni jak si vypijou, tak se střílí."

„Myslíte, že to byla dobrá zkušenost pro českou armádu?"

„Určitě. Já si myslím, že každý voják, který tím prošel, tak si dokázal představit… nebo pro něho to byla zkušenost taková jako pracovní. To je jako když se furt učíte nalívat, teoreticky, a nikdy nic nenalijete. Už jenom výjezd, zažít tu logistiku, ten pocit, že jdete do akce, když dostanete rozkaz: ‚chorvatská četa na průzkumu, zastavit silou!' Tak jako tam se nabijou zbraně a jde se to prostě udělat. To člověk neví, jestli to dopadne dobře nebo ne. Nebo když jste někde na křižovatce a najednou to tam zaklepe na pancíř, tak

[314] Jednalo se o hroby bosenských Muslimů.

zalehnete a jdete po nich. To jsem osobně zažil, že jsme… že po nás stříleli a chytli jsme je. To nechci rozebírat, ale prostě se to zvládlo a nikdo nezemřel z nás, ani z nich. Ještě takoví jsme byli frajeři, že jsme ty lidi nezabíjeli, i když jsme mohli. A bylo nám to i vytýkáno teda, musím říct, z vrchu, že jsme měli být tvrdší a zabít."

„A to bylo během které mise?"

„IFOR. UNPROFOR ne, UNPROFOR byl fakt mírová mise, pozorovací. To my jsme odminovali a oni nám to zase zaminovali. Tam jsme to třikrát domlouvali… tam se všechno domlouvalo. V UNPROFOR s tím samopalem, tam toho moc neuděláte. To jako spíš oni se domluvili a my jsme to garantovali, jedna i druhá strana měla ten spoleh, že jsme tam a kdyby něco, tak se to hlásí. Pak jsem se dozvěděl postupně, že toho i využívali. Předávali si ty informace, a dokonce Chorvati podle toho upravovali palbu. Bavil jsem se se spoustou lidí i z Chorvatska, po válce už, i z Ukrajiny třeba, tam byli dobrovolníci na srbské straně v té době. Tak jsem potkal jednoho takového na Ukrajině. Ale pro vojáka… pro vojáka je to dobrá zkušenost."

„Přišlo vám, že v Česku probíhala nějaká protisrbská propaganda?"

„Ne, proti Srbům v Česku nikdy jsem… já teda mám v Česku svou sociální bublinu, která je laděná… já jsem pro NATO, jsem pro Evropskou unii… ale třeba, že se bombardovalo Srbsko, neberu, že to bylo nejšťastnější řešení. Měla se provést pozemní operace nebo ekonomicky je blokovat. Nelíbilo se mi to. Ale my ty informace o tomto, o tom, kdo to rozhodl, nemáme. Za 20 let třeba se dozvíme, proč to udělali tímto způsobem. Dneska prostě musí někteří lidé provést rozhodnutí, do kterých my nevidíme, a nezdají se nám jako dobré, ale… párkrát jsem spal v Bělehradu, byl jsem se podívat v tom centru, jako osobně to cítím slovansky s těmi Srby. Mám je rád, i Rusy, i Ukrajince."

„Vy jste říkal, že se tam vracíte, do té bývalé Jugoslávie, nebo do těch nástupnických států..."

„V tom prostoru, kde jsem působil, jsem byl teď po 25 letech. Ale třeba přes Srbsko jsem jezdil. Stavoval jsem se v Bělehradě, tak jsme tam jako pokecali. Teď v létě jsme tam

byli, Chorvati postavili ten památník nový,[315] tak jsme se byli podívat v těch prostorech, kde jsme pracovali."

„A viděl jste tam nějaký vývoj v té oblasti?"

„Ten Majdan, kde jsem působil přímo, ten Stari Majdan, ten kvete. Tam se daří. A Plitvická jezera, kde jsem přímo byl, tam to žije. Ale třeba tam, kde jsme byli my, to je srovnané se zemí, kompletně. Ta základna je dneska volná plocha, ale vesnička tam je, ty Jezerce. A Bosna… projížděli jsme územím, kde byly ještě furt cedule s minami a podobně. Jinak mě to ale mile překvapilo, že jako jsou v pohodě. Tam srbské číslo, tam to. Jsem jako mile překvapený."

„Vzpomenete si na hlavní činnosti, které jste tam dělali?"

„Patrolování. Každý den patroly. Na mapě bylo osm, devět, deset tras, různých patrol, tam se každý den vyčleňovaly na to prostředky, buď na kulových vozidlech, Land Rovery nebo pěší. Nebo se přímo střežil nějaký prostor, nějaká vesnice… hlášení… tam se dojelo, celá četa, tam se rozhodl nějaký způsob patrolování, prováděla se patrolovací činnost. To znamená, jede se, zastaví se na křižovatce, kontrolují se auta, lidi. Mluví se s lidmi. Když jsme chtěli nějakou informaci, tak jsme naházeli do pytle nějaké jídlo, zavezlo, pokecali, nechali mu jídlo, tak se tam z toho vybudovalo nějaké přátelství. Oni potom řekli: ‚Hele, v tom baráku mají to a to…' a když to bylo neúnosné, tak jsme tam vletěli a vybrali jsme jim ty zbraně třeba. Nebo jsme si večer vylezli na kopec a viděli jsme, z kterého baráku to lítá. Tak jsme tam ráno zase zajeli jim to sebrat."

„A co se týče návratu uprchlíků?"

„Oni, co se vraceli k nim, tak o nich ti místní nemluvili moc hezky. Byl jsem přítomen, že přijela nějaká vyšetřovací komise z Haagu, to byl už SFOR, teď tam přijeli někteří lidi, co byli na Majdanu, popisovali tam… taky se to natáčelo, asi pro ten soud v Haagu, a vykládal pán, že tady byl zavřený a to, to, to… potom jsme jeli a on označil místo, kde se vykopali mrtví. Táhli je za traktorem svázané, potom je zaživa zakopali. Tam byla asi tři těla. A potom ještě označil, kde bylo osm nebo devět těl. A ti, co tam zůstali během války,

[315] Dne 4. srpna 2018 byl během oslav 23. výročí operace Bouře odhalen nový pomník s názvem *Pobjednik* (Vítěz), který připomíná vojáky padlé v operacích UNPROFOR a UNCRO. Oslav se zúčastnila i chorvatská prezidentka Kolinda Grabarová Kitarovićová, která ve svém projevu zmínila i čtyři české vojáky, kteří v roce 1995 zemřeli v Chorvatsku. Viz PLESCHER, Jindřich: *Nový pomník Vítěz připomíná i české oběti občanské války v Chorvatsku*. Dostupné z: http://www.csol.cz/clanky-a-reporty/z-cinnosti-csol/aktualne/1568-novy-pomnik-vitez-pripomina-i-ceske-obeti-obcanske-valky-v-chorvatsku, citováno 14. 4. 2019.

a pak se vraceli, třeba ze Švýcarska, Ameriky a tak, tak musím říct, že o nich nemluvili vůbec pěkně a že jako… nelíbilo se jim to, že utekli a teď se vrací. Ale samozřejmě hned tam šla vidět pomoc, bylo to na bosenské straně, tak to bylo z Emirátů, nebo z arabských států, dali jim zadarmo cihly, ale zase po nich vyžadovali, aby ženské chodily zahalené a podobně. Ten vliv tam byl, no."

„A co se dělo ve smíšených oblastech, pokud se tam najednou vraceli?"

„Já jsem tam vlastně zažil to, že byly ty strany oddělené. Ta tzv. zóna separace nebo pink zóna, kde byl ten střed a na každou stranu byly tři čtyři kilometry. V tom prostoru moc lidí nebydlelo. My jsme ty lidi měli v merku, kdo kde bydlí, oni chodili do práce vždycky na tu svoji stranu. Nějaké ty vesnice, ten Majdan, byl skoro prázdný, pár děcek. A když jsme třeba dojeli do těch vesnic, tak tam byly třeba tři rodiny. Tam jako moc těch lidí nebylo. My jsme to tam většinou zabezpečovali, aby tam nevznikala ta vojska. My jsme zabezpečovali tam, kde byli ti vojáci. Kolikrát jsme zažili, že tam… oni běhali po lese, samozřejmě… takové příběhy… něco bouchlo, my jsme tam dojeli, a tam ruka… Baráky si zajišťovali proti vstupu. Druhý den se na zemi válela ruka, rozstřelené dveře. A druhý den jdou dva ožralí borci a jeden nemá ruku. Protože tam byli rabovat a… ale to nebral nikdo jako tragédii v tu chvíli. Prostě byli ožralí.

Rozhodně jim nechyběla zdravotní péče, to naši doktoři zvládali perfektně. Tomu doktorovi tam starosta nabízel, ať tam zůstane, že mu seženou ženu a dají mu hodně peněž, jo… mně už v té hlavě zůstaly jen ty příjemné věci. Ale když tam člověk byl někde v lese a byla mu zima, tak to bylo celkem i náročné. Ale byl jsem podstatně mladší, sportovně zdatný, jakože v pohodě. Ale vzpomínám na chlapy a se spoustou se… ten Facebook je úžasný, že spolu komunikujeme. Nejdál člověk, co jsme spolu sloužili, je v Číně, se oženil do Číny. Jsou lidi v Americe. Bohužel, oba dva velitelé jsou po smrti, co veleli rotě, kapitán Novák i kapitán Štíbra. Z některých se stala vojenská zvířata [dosáhli vysokých hodností, pozn. autorky]. Někteří přešli někam do jiné práce. Já jsem od roku 2001 v civilu. Já jsem měl úraz a šel jsem do civilu, jako taky si nestěžuju."

„A proč jste se vlastně rozhodl jet na další misi, když jste se vrátil z toho UNPROFOR?"

„Ono to tam člověka táhne zpátky. Já bych jel i dneska. U té první mise ty peníze tam hrály roli, neměl jsem jich v té době, že bych si mohl vyskakovat. Ale na ten IFOR, SFOR už to nebylo o penězích, to už toho člověka tam táhne zpátky normálně. Ono to je i tou

náplní té práce, že to člověka baví. I když to tam v některých věcech smysl strádá, zase ta náplň toho je super, to je strašně dobrý pocit.“

„Takže jste si připadal, že vás tam někdo potřebuje?“

„V té době bych to takhle asi neformuloval. Tam jde o tu práci, o tu náplň, nebo jak to nazvat. Chtěl jsem tam jet znova. Něco mě tam táhlo zpátky. I ta banda těch lidí byla skvělá. Ten chlapský kolektiv… když to člověka spolkne a on dělá na 120 %, tam není pracovní doba. Prostě skončíte ráno, vyspíte se… nebo skončíte večer, vyspíte se a furt dokola. Tam soboty, neděle nejsou. Potom člověk dostane třeba po dvou měsících na víkend… jede do Chorvatska, do Zagrebu si nakoupit na základnu. Tak si koupil čipsy a dojel a byl vysmátý jak lečo, jo. Nebo si koupil plechovku Coly, vypil si ji, dal si k tomu ty čipsy, koupil si tam na základně hamburgera a říkal si ‚ty vole, to je paráda‘. Jinak všechno super… zážitky. Hrozně moc zážitků. Dneska samozřejmě jsem byl rád, když jsme tam byli, že jsem viděl, že to mělo smysl. Třeba ten Majdan mě hodně potěšil, i ta Bosna mě potěšila, ty lidi jsou tam teďka skvělí. Nevím, doufám, že to takhle bude dál, že to neskončí tak, jak to skončilo před těma rokama. To jsem si nemyslel, že Srbové a Bosňáci budou někdy fungovat takhle vedle sebe. Protože ty předpoklady říkaly dvě až tři generace, než se to trochu srovná. Dokonce jsem přemýšlel, že bych tam vyrazil s rodinou.“

4. Ivo Musil, UNPROFOR, 9. 1. 2019, KCVV, Brno

„Já jsem v armádě sloužil od roku 1980 do konce roku 2010. Sloužil jsem ze začátku u jednotek útvaru chemického vojska. Později tedy jsem přešel do mezinárodní spolupráce, mezinárodní operace, mírové i jiné. Začal jsem v lednu 1992, to byla mise UNGCI v Iráku, v Kurdistánu. Potom v letech 1993–1994 jsem byl dvě rotace v UNPROFOR v Jugoslávii, vlastně v tehdejší republice Srbská Krajina. Pak jsem byl jednu rotaci v silách na ochranu Kuvajtu v roce 2002 a 2003 jsem byl součástí kontingentu, který se zúčastnil invaze do Iráku. A následně potom jsme dělali NATO *Response Force*, to znamená, že jsme vyčleňovali nějaké jednotky české armády do silové akce NATO. To byl rok 2004. Potom jsem sloužil na velitelství pozemních sil NATO, odsud jsem vyjel na jednu rotaci do Afghánistánu."

„Já bych se vás zeptala hlavně na tu Jugoslávii. Kde přesně jste tam byl?"

„Dojeli jsme tam v březnu 1993. Tehdy tam končil československý prapor, tzn. už neexistovalo Československo, ale v té operaci byl stále československý prapor, a my jako český prapor jsme je přijeli vystřídat. Bylo to v městě Korenica, sektor Jih. Takže tam v tom sektoru Jih tam byl mimo nás ještě francouzský a pak tam byl dokonce i prapor z Keni. No, takže tam jsme měli povinnosti v rámci toho sektoru. Velení sektoru bylo v Kninu. Tenkrát jsme tam plnili úkoly, že jsme monitorovali území, monitorovali jsme vlastně zónu separace, kde bylo naším cílem držet od sebe ty dvě válčící strany, tzn. Srby a Chorvaty."

„Byl jste v kontaktu s místním obyvatelstvem?"

„Každý den. Sloužil jsem na operační skupině, dělal jsem převážně styčného důstojníka, takže jsem měl… protože to byly ty začátky, to je nesrovnatelné, nás, těch, co uměli komunikovat anglicky, tam nebylo mnoho, takže vlastně bylo moje štěstí, že jsem se dostal úplně všude, tzn. jak na velitelství sektoru do toho Kninu, tak k sousedům, příslušníkům UNPROFOR z jiných států, ale i na velitelství UNPROFOR do Záhřebu. A dokonce i do Bosny do Bihaće, kde ta operace byla vedena trochu jinak, ale byli to naši sousedi. V té době pro nás bylo celkem snadné, protože, jak srbský, tak chorvatský jazyk nám jsou docela blízké, tak jsme se každodenním kontaktem většina vojáků byla schopna domluvit, a dokonce jsme mohli komunikovat zvlášť se Srby a zvlášť s Chorvaty, tzn. že i ty jazyky, jak se už od sebe začaly odlišovat, takže jsme se snažili používat ten jazyk tak, abychom je neprovokovali."

„Takže jste se naučil srbsky?“

„Ano, chorvatsky taky tenkrát.“

„Jak na vás ti místní reagovali?“

„Tak reagovali na nás v závislosti na situaci, protože naše jméno tenkrát velice poškozovala oficiální politika, zejména teda tehdejší představitelé třeba okolo prezidenta Havla, který se vůči Srbům choval… svým způsobem. Prostě on měl nějakou představu, nebo ti, co ho vodili, ti jeho loutkovodiči, tak měli nějakou představu, takže samozřejmě ti Srbové si toho všímali. Takže pokud třeba zaznělo nějaké prohlášení v jejich neprospěch, tak nám to pak dávali najevo. Ale obecně jsme si tam těch vojáků, lidí velice vážili, protože zejména ti Srbové byli velice přesní, přímočaří, cokoli řekli, to platilo.“

„Byl nějaký rozdíl, jak místní vnímali vás, jako Čechy, oproti třeba těm Francouzům, Keňanům atd.?“

„Určitě ano, protože nás vnímali jako slovanský národ, který k nim má blízko a nám na těch lidech opravdu záleželo. To znamená, snažili jsme se pomáhat, když byla potřeba potravinová pomoc, léky, zdravotnická pomoc, třeba naši lékaři, zubaři pomáhali a my jsme se snažili vůči nim být féroví, tzn. že ne všechno, co třeba velení UNPROFOR po nás požadovalo, jsme dělali tak, jak… protože jsme ty lidi měli rádi.“

„Viděl jste nějaký rozdíl potom později v těch misích NATO? V mandátu a vůbec v tom přístupu té organizace k misím?“

„Určitě ano, protože mandát jednotek OSN v Jugoslávii nám znemožňoval… nebo ze začátku neumožňoval použití síly. Tam to bylo omezeno… ta pravidla jmenují *rules of engagement*, pravidla zasazení, takže ta byla velice měkce udělaná, tzn. že ty jednotky nemohly vlastně nic silou dosáhnout, měli jsme tam zbraně pouze na vlastní ochranu. Později to samozřejmě bylo jiné, jednak jsme v jiných operacích, jak v tom Iráku, Afghánistánu, jsme měli silnější mandát, ale na druhou stranu jsme zase… ta komunikace s lidmi byla úplně jiná. Protože zatímco ti Srbové nás považovali téměř za vlastní lidi a my jsme je měli rádi, tak v třeba Afghánistánu je to něco úplně jiného.“

„Jak byste misi hodnotil z hlediska prospěchu pro českou armádu?“

„Tohle operační zasazení je nejlepší výcvik. To znamená, že voják, který projde něčím takovým, tak už je opravdu vycvičený. Naučili jsme se chovat v mezinárodním prostředí,

učili jsme se i dejme tomu to, čemu se říká vojenská kultura, protože ti, co jsme sloužili třeba ještě před rokem 1990, tak jsme o tom, co se sluší dělat nebo nedělat, měli pouze velice omezené představy."

„Jaká byla vaše očekávání před tím, než jste odjel do Chorvatska? A změnil se nějak váš názor během té mise?"

„My jsme neměli očekávání, protože voják je od toho, aby plnil rozkazy a splnil úkol. A my jsme tam nejeli s tím, že máme nějaký cílový stav, kterého máme dosáhnout. Samozřejmě, jak jsme se tam s tou situací a vlastně i s tím konfliktem seznamovali, tak jsme třeba viděli, že jsou různé snahy řešit ten konflikt, že jo. Protože to začalo v Chorvatsku… nebo začalo to ve Slovinsku, tam se to vyřešilo během deseti dnů, potom to pokračovalo v Chorvatsku, tam to bylo teda táhlé. Tam se to vlastně táhlo od toho roku 1991 až do 1995. Takže třeba nám se tenkrát velice líbil plán Tuđman–Milošević, kde teda by bylo dobré tu bývalou Jugoslávii rozdělit podle nějakých přibližně etnických linií, to znamená… když už nechtěli být spolu, tak mezi Srby Chorvaty, a vlastně nepodporovat anebo neuznávat jako národ vlastně tu nesmyslnou náboženskou skupinu těch tzv. Bosňáků, že. Protože oni nemají svůj jazyk, oni akorát prostě… jejich předkové se nechali zblbnout islámem anebo oportunisticky na to během okupace turecké okupace přestoupili. Oni nejsou národ, takže kdyby se bývalo tenkrát podařilo to udělat podle toho plánu srbsko-chorvatského a tu čáru tam namalovat, tak to mohlo být vyřešené daleko dřív, daleko líp. Ale voják není od toho, aby měl nějaké představy."

„A během té doby, kdy jste tam byl, nebo i později, sledoval jste, jak ten konflikt prezentují česká média?"

„Určitě. My jsme se snažili spíš sledovat média, která měla nějaký skutečný mezinárodní dopad, tzn. v té době CNN, BBC, nebo i ti Herald-Tribune. Prostě české noviny ve světě nikdo nečte. To, že tady byli lidi oblbovaní nějakou propagandou nebo takhle, no tak byli, ale to na ten konflikt nemělo žádný vliv. Viděli jsme, že mezinárodní média lžou, že jednostranně jsou zaujatí proti Srbům. A co se třeba týkalo těch válečných zločinů a podobně, dělali to všechny strany, ale pouze Srbům se to zazlívalo. To, co dělali třeba Chorvati, třeba vesnice nebo Lički Čitluk, tam bylo taky vraždění a v médiích se to ani neobjevilo."

„A co se týče úspěšnosti mise? UNPROFOR byl později kritizován… "

„Ta mise fungovala tak, jaké dostala zadání. To znamená, mandát byl špatný, ty stanovené cíle nevedly k řešení. Vlastně to vedlo k tomu, že po Daytonské dohodě ten mandát byl změněný a potom teda UNPROFOR skončil a byl IFOR, SFOR, tady tyhle. Co se týče té operace jako celek, že třeba se vytýkalo holandským vojákům, že neochránili ty enklávy, zejména teda tu Srebrenici, ale oni tam nebyli od toho… oni nebyli oprávněni a ani neměli důvod, protože vlastně ty muslimské jednotky ty bezpečné zóny využívaly jako základny, oni byli chránění a vlastně dělali výpady, likvidovali srbské civilní obyvatelstvo, takže to, že potom se Srbové rozhodli, že to ukončí, tady tohle… a Holanďanům to potom vytýkali, protože ten holandský velitel pak byl znemožněný, dokonce ho uklidili do Ameriky, aby teda se do něj média nebo takhle nenavážela. On neudělal nic špatného, on plnil rozkazy."

„Myslíte si, že kdyby tam ta mise vůbec nebyla, kdyby se do toho OSN nezapojilo takovým způsobem, byla by ta situace nějak jiná?"

„Byla by úplně jiná, pravděpodobně by se vyřešila. Rychle by se vyřešila, to znamená, že by došlo k nějakému rozdělení té Jugoslávie, protože oni tam ti lidi, Srbové, Chorvati, oni spolu uměli jednat, oni se znali, zejména teda vojáci, profesionálové. To bylo jako my a Slováci, znali jsme se. Tam bylo úplně běžné, že třeba se sešel při nějakém jednání srbský a chorvatský velitel, viděli se, objali se, dokonce si třeba i vyměnili dárky pro rodiny, protože se znali. Jo, takže tam by došlo k tomu, že by se ta hranice nějak namalovala. Bylo by to rychlejší. Ale pro nás bylo dobře, že jsme tam byli, že jsme se něco naučili."

5. David Hušek, UNPROFOR, IFOR, 22. 1. 2019, KCVV, Brno

„V rodině jsme čtyři, co jsme sloužili, nebo bratr ještě slouží, ale tři jsme byli v Jugoslávii a v Bosně. To máme tak, že od devadesátého čtvrtého sloužíme: 94–95 táta, 95–96 já, 97 zase otec. My jsme tak vyjížděli…

Během první mise jsem se, abych řekl pravdu, do kontaktu s místními víceméně nedostal. Až po té ofenzívě, druhé. My jsme tam hlídali asi nejstrategičtější místo, co tam bylo, kopec Tango 23 Repetitor se tomu říkalo. My jsme pokrývali široký prostor, že jsme viděli jak naše některé základny: Tango 24, z odloučeného stanoviště jsme viděli Čanak 17, viděli jsme vlastně v dálce město Gospić a kontrolovali jsme průlety vrtulníků, různé střelby, různé nájezdy techniky. To jsme všechno vždycky hlásili. Ale tím, že jsme byli nejvýš, tak o to místo měli zájem jak Srbové, tak Chorvati. A my jsme Srby měli dá se říct kousek za zadkem, protože měli stanoviště kousek od nás. Tak jako s těmi vojáky jsme do kontaktu občas přišli. A při první ofenzívě i s chorvatskými vojáky. To teda… jsme tam s nimi komunikovali, protože profesionální chorvatští vojáci byli určitě lepší, než ta domobrana nebo co tam šli sami. Takže s těmi se dalo mluvit. Tam mě překvapilo, že třeba nás znali, jako nás Čechy, hodně dobře. České pivo tam měli svoje, Plzeň, my jsme z toho měli srandu, protože my jsme neměli skoro vůbec nic a oni tam měli Plzeň.

Při první ofenzívě, která byla v devadesátém pátém, prvního května začala, tak přímo to naše stanoviště Tango 23 bylo asi jedenáct dní v obklíčení a ostřelováno, takže jsme za ten týden… nebo těch deset dní jsme naspali denně dvě hodiny, protože jsme chodili po hlídkách, měli jsme rozstřílené všechny sociálky, všechny zásoby s vodou, všechny zásoby, takže se rychle zbudovala taková nouzová toaleta, zásoby s vodou, co jsme zachránili, protože ty nádrže byly rozstřílené šrapnely, tak to jsme ještě nějaké zásoby vody zachránili, ale vlastně těch jedenáct dní nikdo nesměl k nám a nikdo nesměl ven. My jsme drželi celou dobu kruhovou obranu. Byli jsme v obklíčení, ale rozkazy zněly… to mám nahrané, to jsme si na VHS[316] nahrávali. My jsme hlásili, že po nás střílí, protože kolem nás to lítalo, tak jsme hlásili, že co máme dělat, a přišel rozkaz, že můžeme palbu opětovat, ale do vzduchu. A my jsme jako… na jednu stranu to chápu, na druhou stranu ani tak… byli jsme modré přilby, že jo. Oni měli respekt, my jsme tam měli OT 64 a na tom jsme měli vlastně kulomet 12,7 a z toho měli respekt, ale je pravda, že kdyby chtěli, tak by to stanoviště přejeli. My jsme drželi teda všechny rohy. První tři dny, co vím… protože

[316] *Video Home System* (systém domácího videa) ukládá obraz i zvuk na kazetových rekordérech.

my jsme tam byli najetí někteří kluci týden, týden jsme tam byli, staří už tam byli půl roku. Během těch deseti jedenácti dnů se z nás stala tak neuvěřitelná parta, že to nikdo nechápal, že co si budeme povídat… v devadesátých letech, když jsme se rozdělili, byl pořád v armádě vidět ten rozdíl starý/mladý. Říkalo se, že ne, ale není to pravda. Prostě, jak to bylo na vojně, tak to bylo i na misi. Starý/mladý. Teď už to není, teď už jsou profi vojáci, takže teď to tak neřeší, ale tam to prostě bylo vidět. Chodilo se častěji do kuchyně a uklízelo se, šůrovalo se, jako klasika. A tam prostě, když jsme po těch jedenácti dnech se dostali na základnu, na Klapavici, tak nechápali ti staří, co tam najížděli s těmi našimi starými, že se s námi tak dobře baví, s těmi mladými. A ti jim narovinu řekli, že by za nás strčili ruku do ohně po tom, co jsme si tam prošli. Tak to bylo takové utužení toho přátelství. Tam velitel, musím říct, že jsme měli asi nejlepšího velitele, na něj nedám dopustit, teď je to myslím generálmajor Alan,[317] který nás tam držel.

Ta ofenzíva první, ta prošla docela v klidu. My jsme pak postupem času zjistili, že si Chorvaté teprve budovali a zjišťovali, co tam Srbové mají, co si budeme povídat, ta tzv. Republika srbská, to si Srbové zabrali, že jo. Oni si zabrali od Plitvických jezer po Knin, si tam všechno vzali, jak ta válka v devadesátém prvním začala. Slovinci vlastně… tam byla válka jenom dva měsíce, tam to trvalo chviličku. Ale Chorvatsko pustit nechtěli ti Srbové. Tam bylo celou dobu jasné, že ti Chorvaté to území dostanou zpátky. Jenom se nevědělo, kdy. Protože Chorvaté se celou dobu na tu ofenzívu připravovali a byli… víceméně se o tom nemluvilo, ale byli cvičení v cizině anebo je cvičili třeba američtí nebo francouzští vojáci nebo velitelé. Když přišli na Srby, kteří měli 58 samopaly, tak Chorvaté měli nejlepší výzbroj: M16, německé uniformy, francouzské samopaly, uzíky[318] atd., takže oni byli vyzbrojení. Techniku těžkou měli samozřejmě. Takže to přelítlo celé. To byla první ofenzíva. Tam se to obešlo bez ztrát, ale už v té době vedení OSN stahovalo všechny vojáky ze stanovišť… jakoby Jordánce, Indonésany, Francouze, Rusáky, nebo kdo tam všechno byl, ale Češi tam zůstali. A je pravda, že Češi, ti neustupují, ti to drží celou dobu, takže ten kredit jejich stoupal s těmito misemi. Protože oni ty úkoly plnili… to pak i v té Bosně bylo vidět. Tak Češi plnili, jak se vždycky říkalo, že sto procent, tak bych řekl, že víc než sto procent… že to bylo nad rámec svých povinností.

[317] Generálmajor Ing. Jaromír Alan, MSc. dnes působí jako ředitel Sekce plánování schopností Ministerstva obrany České republiky.
[318] Jde o izraelský samopal Uzi. V českém prostředí se výraz „Uzík“ používá pro libovolný samopal se zásobníkem umístěným v pistolové rukojeti.

Tak ta první ofenzíva byla dobrá, tam jsme neměli žádné ztráty, dá se říct, ani zranění. Furt se žilo tak poklidným životem, chystala se druhá ofenzíva, o které jsme tušili, že přijde, ale také člověk nevěděl, kdy. Když ta první neprošla. No, a ta začala asi už druhého srpna. Protože mě na Tangu 22 ještě se dvěma kamarády zajali asi na šest sedm hodin. Shodou okolností to byl nějaký vysokoškolský profesor, který si šel bránit svou zemi. Mého kamaráda pak zajal taky učitel, taky nějaký ten z vysoké školy nebo tak. Takže druhého si to obšancovali, nás zajali, oni hlavně, abychom nehlásili dál, co se děje. Radiový klid, aby se udržel. Takže nás obešli to stanoviště a byli jsme chvilku pod jejich mocí. Pak až si všechno obšancovali, tak nás pustili a ta hlavní ofenzíva se pak spustila pátého srpna devadesát pět, kdy se vlastně začalo o celé to území bojovat. Dá se říct, že ty největší šarže a většina vojáků utekla do Bosny. Nechali tam jenom nějaký ten zbytek, který se teda bránil, a ti obyvatelé, kteří tam byli, ti srbští, to byli původní obyvatelé, co tam bydleli v tom Chorvatsku, akorát v té válce, tam se dělala takové zvěrstva, jak v druhé světové, tam už to nerozlišovali, jestli tam bydlel nebydlel, prostě byl to Srb nebo Chorvat nebo Muslim. Prostě jim to bylo jedno. Takže ti srbští obyvatelé, co tam za nás byli a neodešli, tak ty tam zemřeli. Chorvatská armáda to tam celé projela, přejela. A toho pátého srpna jsme přišli o dva vojáky. To naše stanoviště Tango 23. Pět jich bylo celkem zraněno, ale dva byli neslučitelně se životem. Tři byli středně těžce. Na dalších stanovištích se to už obešlo bez zranění a bez ztrát na životech, takže to bylo… ta naše dvacet trojka to schytala nejvíc, asi no. Pak se to všechno tady nějak bagatelizovalo, ale to je jedno. Z těch tří kluků se během těch dvou měsíců dva vrátili zpátky, ale ten třetí, ten Jirka, ten ne, ten dostal střepiny od neprůstřelky dolů, takže měl nějaké chycené nervy, takže se už zpátky nevrátil. Ti dva se vrátili. Takže se to tam ještě doklepávalo. Tam jsme se pak dostali právě do kontaktu s těmi místními lidmi, ale se Srby, po té ofenzívě oni utekli do hor. A pak jedna paní… asi třicet kilometrů přes chorvatské pozice se dostala na naše stanoviště OSN, že v horách je asi třicet uprchlíků, jestli bychom pro ně nezajeli. Takže druhý den přišel rozkaz, tak se asi devět deset ótéček nastartovalo a jelo se. My jsme ale nevěděli, že… jakoby OSN komunikuje s těmi Chorvaty tím stylem, že jim všechny výjezdy hlásí a vlastně i za jakým účelem. To jsme se dozvěděli pak později. My jsme věděli, že jestli by to byla chorvatská nebo srbská strana, tak oni by ty mladé kluky od patnácti let stříleli na místě. Oni je prostě vytahovali, kde je našli, stříleli na místě. A my jsme dojeli do těch hor a z těch třiceti tam byli asi dva mladí kluci, kteří těch patnáct už měli. Dostalo je naše ótéčko, naštěstí až vzadu. Naskládali se do toho, my jsme měli za úkol je jakoby bránit. Vždycky jsme seděli v tom ótéčku za těmi zavřenými křídly,

samopaly nachystané, no a pak nás zastavila chorvatská armáda někde na půl cesty mezi tou naší základnou a horami a kontrolovali ótéčka, co tam všechno… A my jsme… já jsem rád do teď, že… to musím zaklepat, že se to nestalo… protože my jsme měli za úkol je bránit, ale nevím, jakým stylem bychom je bránili, když jsme byli míroví vojáci. A oni, jak prohledávali ty ótéčka, tak je prohledávali tak, že první druhé třetí to brali, čtvrté páté a už je to nebavilo, už viděli, že furt vezeme staré lidi, ženy a děti, tak prostě poslední dvě ótéčka vynechali. Jediné štěstí. Protože do teďka přemýšlím, co bych dělal. Měl jsem za úkol je bránit, ale nevím, jak bych to měl dělal, když vlastně by to muselo být se zbraní. Takže jsme je dovezli na základnu, tam si je přebral Červený kříž, ošetřil je, oni nám byli vděční za to, že jsme je zachránili, jak dopadli dál, to opravdu nevím.

Můj kamarád, který sloužil u ótéček, vezl toho pátého srpna k nám zdravotní ótéčko s doktory. My jsme hlásili, že jsme dostali zásah minometem, že tam máme těch pět zraněných. A pod tím kopcem je zajali Srbové, doktora, všechny poslali pryč a zajali toho řidiče, který bydlí kousek tam, kde já, s ótéčkem, ať je odveze z toho Chorvatska přes Bosnu do Vukovaru. On se tak dostal do kontaktu s těmito lidmi, že na té cestě taky se pokoušel… že to zkusil jednou utéct, tak to hnedka dostal pažbou, nějaké ty výstražné do vzduchu, aby si to rozmyslel. On pak říkal, že měl strašný strach o život, ale dojel do Vukovaru a v něm se to začalo míchat, když ty matky, manželky a to, mu začaly skoro líbat ruce, že jim dovezl asi těch šest sedm Srbů. Ten říkal, že kdyby to… tak by ho dostali hned na místě. Ale jak říkal, svlékli ho z uniformy a poslali k Červenému kříži. Tak po třech dnech se dostal ze zajetí. Už v té době mu bylo ke čtyřiceti a měl už tři nebo čtyři děti. Tak tam… ale vzpomínáme na to víceméně v dobrém, tam se z nás stala strašně dobrá parta. My jsme jediná… jedna z takových velkých part, my se scházíme, i když je to za cenu toho… u hrobu. Jeden byl z Hodonína ten kluk a jeden z Rožmitálu na Šumavě, tak tam se scházíme. Dá se říct, že nejmíň nás tam je deset jedenáct od toho devadesátého pátého. Někdy nás tam je přes dvacet třicet, někdy k nám jezdí i kluci z jiných jednotek, protože my chceme, ať tam jezdí co nejvíc. Je to památka jejich, ale už to dvacet tři let. Za chvíli nás budou naše děti vozit, uvidíme.

Pak jsem se tedy dostal do kontaktu s místními, protože jsme byli přesunutí do Knina. Ten jsem zažil jak chorvatský, tak srbský. Tam jsme to hlídali. Tam vím, že po té ofenzívě tam byl takový chaos v tom Knině. Tam jsme hlídali kasárna a tam vím, že nám třeba zastřelili nějakého atašé z OSN, že byl černý, a byli to nějací mladí kluci. Prostě se ožrali… co si budeme povídat, tam Srbové nebo Chorvati se ožírali… my, když jsme jeli

z nějakých patrol, tak najednou nám začali střílet před ótéčko, tak jsme museli zastavit, zalehnout za auta, počkat, nahlásit všechno. Než se oni, to velení nějak domluvilo, to trvalo třeba dvě hodiny. My jsme tam leželi, čekali jsme, než uklidnili ty ožralé vojáky. Takže jsme tam… hodně jsme proleželi. A při té ofenzívě, je pravda, to jsme, když to řeknu na plnou hubu, tři dny jsme byli posraní až za ušima, protože to nikdo nezažil. Lítalo to kolem nás, seděli jsme v krytu, slyšeli jsme, to jde normálně slyšet ten výstřel z těch minometů, počítali jsme do dvaceti a bouchalo to kolem nás. A už jsme byli tak… člověk je tak otupělý, asi si na to zvykne, že jsme už leželi uprostřed stanoviště a pozorovali jsme, jak nad námi ty světelné lítají, pozorovali jsme i v těch kukaních, co jsme v nich jenom klečeli a byli schovaní za těmi pytli. Prostě už to nikomu nepřišlo, přišlo jim to normální. Nejhorší pak bylo vrátit se do klidu. Ale ne v té Jugoslávii nebo v Bosně, ale pak když člověk se dostal domů. Pak najednou zjistil, že vůbec nic nehrozí, je relativní klid, to byl všude tady u nás. Takže to bylo takové to… Někdo to zvládá líp, někdo hůř takové situace. Ale já si myslím, že skoro každý, kdo byl na nějaké misi a to, tak má nějaké následky, ale ne psychické, ale menšího psychického rázu, třeba. Ale není to, jakože by byl blázen, prostě už se chová jinak trošku i jinak přemýšlí. Některé situace ho překvapují… nebo… já jsem měl problém, že jsem tady z jihu, kde je vinná réva, tak z těch děl, jak střílí na ten plyn, než jsem si na to zvykl, že je to klasika. Chvilku teda vím, že jsem s tím bojoval jakoby vnitřně. No, pak se to ustálilo, už mně to problém nedělalo.

Abych se vrátil k misi… přejeli jsme do Knina a končila… já jsem najížděl do mise UNPROFOR, která se změnila na misi UNCRO. Ona se měnila v průběhu. Takže jsme vlastně pak byli v Knině, z tama se odjíždělo, protože měla mise končit. Ta chorvatská… protože už vlastně nebylo co. Mělo se jet do Slavonie, do Daruvaru, hlídat ještě muničáky. Pak měli kluci odjet, jakože skončit úplně misi, a pak měli, že se chystá mise v té Bosně, tak že by byli čekatelé a jeli tam. Já jsem říkal, že zůstanu, že doklepeme ten UNPROFOR, nebo to UNCRO. Takže nás přeložili do Daruvaru. Shodou okolností tam mám rodinu v Končenici. Můj děda se narodil kousek od tama. Takže jsem se dostal i za příbuznými. Takže jsem to měl i z jejich ruky, protože tam se fronta vlastně zastavila deset kilometrů od té Končenice. Tyhle moji prastrýcové šli bojovat na chorvatské straně. A svoje děti posílali k nám do České republiky, to tenkrát se nějak zorganizoval zájezd, a posílaly děti z té oblasti, ty Čechochorvaty k nám. A když to vyprávěli, že oni vlastně nevěděli, jestli se s nimi loučí naposledy nebo ne. Jestli oni vlastně tu válku přežijí, takže to pro ně bylo hodně emoční, takže nakonec, to musím zaklepat, celá rodina se vrátila

zpátky z té války, i děti. Musím říct, že tam bylo takové to uklidnění po těch ofenzívách, tam už opravdu nic nehrozilo, tam jsme hlídali jenom muničáky. Tam to bylo všechno… chorvatská armáda už to měla všechno jakoby pod kontrolou. Takže jsme jenom… kdyby nějaký… v té době jsme ani nevěděli, co znamená terorista, si myslím… jestli by někdo s tím chtěl třeba něco udělat. A byli jsme pod slovenským batalionem, se Slováky jsme tam sloužili. Jednatřicátého ledna mise UNCRO skončila, odletěli jsme vojenským speciálem do Budějovic, to byl Antonov vojenský. A odevzdávali jsme věci a že ještě nabírají do mise IFOR do Bosny. Tak jsem jenom převlékl uniformu a sedmého už jsem seděl ve vlaku a jel jsem zpátky. Jel jsem vlakem tam, to jsme jeli asi skoro tři dny.

Tam už to bylo o něčem jiném. Tam už vlastně, i když jsme ještě nebyli v NATO v té době, tak se vyjíždělo s brigádou rychlého nasazení, červené barety. A už ten mandát byl sice mírový, ale jinak postavený. Tady už prostě, kdyby na nás někdo zbraň vytáhl, po nás začal střílet, už jsme mohli palbu opětovat. Už to nebylo takové že do vzduchu. Tady už se mohla použít síla. Opět jsem rád, že se nepoužila. My jsme tam hlídali asi stokilometrovou zónu, která měla od dvou do tří čtyř kilometrů šířky. A v té zóně nesměl mít nikdo ani náboj. Sloužil jsem na první rotě na Starém Majdanu pod kapitánem Novákem a vždycky se vyjelo, dostali jsme nějaké instrukce, buď ‚peskami' – tam jsme měli BVP, bojové vozidlo pěchoty, anebo vrtulníky NATO nás dováželi na místo. A tam jsme prostě už kontrolovali, kde jsou minová pole, kdo tam kde bydlí, protože měli jsme tam střelby jak vojně, prostě muselo se cvičit. Střelby jsme měli ve vesnici. Najelo tam, dá se říct, vlastně půlka roty. Všichni kulometáři stříleli ze samopalů, ostřelovači, ta BVP, pak různá RPG[319]. A to jsme stříleli normálně ve vesnici, kde lidi žili. Ti se ani už nevzrušovali, oni tam sto metrů od nás sbírali seno a my jsme si tam stříleli do jejich domů, nebo do domů, co jsme mohli jako střílet. Ti to brali, jakože to k tomu asi patří.

Tam se člověk musel srovnat ještě s tím, co viděl po nějakých těch ofenzívách. Vím, že, když jsme v tom Chorvatsku najeli, tak, co mě… ne překvapilo, tak s tím se dalo počítat, ale… ti Chorvaté jakoby… města byla, to jste viděla, že jsou domy zničené, ale samoty brali úplně všechny, samoty vyčistili do jednoho. A vyčistili to stylem od blbého kuřete po člověka. Tam prostě nic nepřežilo, všechno spálili, všechno… Oni se ještě bavili, oni mají zvrácený… kdybych řekl smysl pro humor, to bych přehnal… Chytli kočku, psa, cokoliv, zapálili a pustili to, ať to vlítlo, kam to vlítlo. To dělali s lidmi, se všemi, naházeli

[319] Ruční protitankový granátomet

to… My jsme tam viděli… poprvé jsem tam viděl sraženého koně… autobusem. Protože já jsem koňák, já od malička dělám koně, takže to mě překvapilo. I jsme tam koně lovili, se dá říct. Že jsme si je buď chytali, nebo to… na pohlazení.

Po ofenzívě dojeli kamiony, zastřelili hlavního hřebce, těch dvacet třicet koní si nahnali do kamionu, hned se to odvezlo na jatka. To dělali s krávami, se vším, pak už Chorvaté. A v Bosně zase jsme procházeli… měli jsme pročistit jednu vesnici a v té vesnici nebylo živé prase. To všechno bylo vystřílené. To byl neuvěřitelný smrad. Taky byl zákaz, že byste si chytli prase nebo to, jak Češi jsou, že… ti by si mohli rožnit všude. Protože ty prasata pojídaly prasata, tam to tak žilo. Takže tam byl zákaz tady tohoto.

Dostali jsme za úkol nějakou vesnici projít, že tam viděli někoho se zbraněmi, takže všechno obšancovat, zajistit, a barák od baráku projít, jestli se tam někdo neschovává. Na Starém Majdanu, jak jsem sloužil, tam nás lidi měli rádi, to byla taková malá vesnička v údolí, která byla, myslím, chorvatsko-muslimská. A my jsme je vlastně… to byla srbská Bosna, takže aby se k nim nedostali ti… a oni opravdu nás viděli rádi. My jsme měli každodenní výcvik, běhali jsme přes vesnici. Tam jsme si akorát museli dávat bacha na toulavé psy a všechno toulavé, protože tam to opravdu… když se vyrojila smečka dvaceti třiceti psů, ale to nebyli žádní jakoby nezdárci, ti chňapali po všem. My jsme naštěstí měli žiletkové ploty všude. Tam, jak by vás něco kouslo, cokoliv, tak jste jela hnedka dom. Tam je zóna třicet dní, než se to projeví, a třicet dní můžete nejvíc na misi marodit, abyste vůbec mohla zůstat… nebo dvacet devět dní, třicátý už vás repatriují do republiky. Takže se tam třeba řešily zlomeniny, že jste se nechala na den uschopnit a znovu jste pak šla zase k doktorovi, když si někdo něco zlomil.

A lidi místní… udělali jsme si tam fotbálek s nimi. Viděli nás tam rádi. Ale když jsem šel přes Knin, jak srbský, nebo chorvatský, tam jsem se necítil dobře. V civilu, tam jsem šel v civilu, a to teda… oni tam střílí všude do vzduchu. Jestli to byla ofenzíva v Chorvatsku nebo v Bosně to bylo úplně stejné. Prostě něco slavili…

A ještě, když odbočím, v Chorvatsku v tom Daruvaru jsem byl u mé prasestřenice. Ona dělá na rybářské kolibě. Byli jsme tam jakoby na nějaké zábavě. A každý měl… to jsme viděli, že každý měl pod bundou kvér. My tam byli v civilu, kluci jenom vysílačku, kdyby… na zavolání. Tam prostě… Tam jsme se opravdu bavili jenom mezi sebou. Ani jsme se na ženskou pořádně nepodívali, aby to blbě nedopadlo. To jsme se jenom s tou sestřenkou bavili. Protože tam se rozjela hudba a každý fakt měl kvér. To jsme viděli, za

pasem, vepředu, vzadu pod bundou. A oni, jak se ožerou, tak neznají bratra, se dá říct. Takový balkánský národ.

Já jsem tam byl do července 1996, hlídali jsme vlastně kolem Starého Majdanu. Chodili jsme až čtyřicetikilometrové patroly, kdy jsme dostali mapu a prošli jsme území, kde jsme nenarazili ani na živáčka, ale byly tam bunkry v lese, které jsme museli jakoby prohledávat, jestli tam něco nemají. Samoty různé, jestli se něco nepřechovává. To vím, že jsme se párkrát dostali i do minového pole. Stylem, že jdete cestou, dorazíte na krásný palouk jak z pohádky, před vámi krásný barák a najednou jsme prošli k tomu baráku, ze všech stran lesy a se otočíte a za vámi ananasy. To byl speciální, jak ananas to vypadalo, a tam, kde my jsme prošli, to nebylo spojené. Jinak obšancovali celý ten svůj pozemek vlastně kvůli tomu.

Já jsem tam jel ze své vůle. Já jsem se nechal… já jsem vlastně vstoupil zpátky do armády, udělal jsem všechny testy a jel jsem. Kdežto do Bosny už najížděli kluci, co od devadesátého pátého, třeba do prosince, sloužili. Normálně základáci a hnedka tam najížděli. Protože dostali tu nabídku a jeli. No, my už jsme tam měli něco odsloužené, už jsme tam něco zažili, takže jsme byli takoví, dá se říct, nad věcí, v klidu. Někteří ti mladí, ti by třeba něco řešili akčněji, furt si mysleli, že budou někde střílet. A pak, když se dostali do nějakých takových… třeba jenom do toho minového pole, nebo do nějaké ani ne přestřelky, prostě jenom, že někde něco začalo lítat, tak byli… měli to až za ušima, dá se říct. Domů psali, jak vypichují bomby, jak je to tam strašně tvrdé, a vůbec to nebyla pravda. Když se všechno dělalo, jak má, tak to nebezpečí tam bylo, ale… tam neovlivníte, jestli najedete na nějakou minu, ale když budete plnit ty rozkazy a budete se chovat… jak procházet přes různé ty prostory a to, tak víceméně jste schopní tomu zabránit. Protože učili nás hlavně, nic nezvedat ze země. Cokoliv. Když byla spadlá větev nebo něco, co byste chtěla, ne, všechno to obejít. Protože ke všemu může být přidělaná nástraha. Nějaká krásná věc, náramek, zbraň, nůž nebo něco – ‚Ježiš, to je pěkný‘, nezvedat, opravdu, nechat to na zemi. To jsou neskutečně dobře udělané nástrahy, které zvednete a neodnesete to jenom vy, ale třeba nějaká ta jednotka nebo nějací kluci s vámi. Takže cokoliv šlo obejít, radši obejít. Chodit po zpevněných cestách, po kamenech. To jsme měli jak v Bosně, tak v Chorvatsku. Tam vlastně se opravdu ta dvacet dvojka, to odloučené stanoviště v tom Chorvatsku bylo ve skalách, takže po skalách, po pevných skalách. Protože tam se třeba za ofenzívy stalo, prošel sto první chorvatský voják a sto druhý jenom o maličko ustoupil z té cestičky vedle a odpálil za sebou směrovou minu, která vlastně vzala

jeho a třeba ještě šest kamarádů. Jenom ustoupil, a to tam už přes sto vojáků prošlo. Jsou některá pravidla, která prostě nesmíte porušit. Jinak vás to může stát život. Ty zpevněné komunikace a kde jsou kameny, tak po kamenech přeskakovat.

My jsme naštěstí chodili tak dobře, že jsme v Chorvatsku měli jenom jeden úraz. To si pamatuju, jeden voják a ten se vracel. Zavrávoral, šel přes minové pole, on to viděl, protože tam jsou takové malinké paštiky, jak paštika to vypadá, nějak zakopl a na to šlápnul, takže mu to kus paty vzalo. Ale, on už teda teď nežije, ale v té době měl štěstí, kdyby měl klasické boty, jak měli Američani a Britové, tak by mu to vzalo snad i s kotníkem. My že jsme měli kanady. Tam ještě jeden paradox, jo. My jsme sloužili v Bosně pod britským velením. Chodili jsme všude v kanadách. Všechno, co šlo, v těch našich českých kanadách, dobrých. Oni třeba měli na sporty nebo tak jiné věci. My jsme běhali v kanadách. O to asi byli ti naši kluci tak lepší, že byli zvyklí na tvrdé podmínky, a pokud šlo do tuhého, tak jim nevadilo, jestli mají na sobě týden věci, nebo tyhle boty nebo toto, prostě udělali to ve všem. Protože patroly… ještě bych dodal, Angláni s námi patroly nezvládali. Oni s námi… třeba jsme došli ze Starého Majdanu na Dolní Ljubiju, nějakých patnáct dvacet kilometrů. Tam došli, ale zpátky už je vezli. Kdežto u nás to bylo takové… Češi se furt hecují, jak čety nebo roty mezi sebou, aby došlo co nejvíc kluků i s puchýři i na zádech, ale prostě dojít. Asi to máme v hlavě.

Musím říct, že tam udělala dobrá psychika. Já jsem si tam zahrál, v Bosně jsem si zahrál proti Angličanům fotbálek. V Chorvatsku hokejbal proti Kanaďanům a fotbálek taky. S Indonésany jsme hráli basketbal. V Bosně jsem se zúčastnil i trojboje Česko–Anglie–Kanada, ale ve sportovních hrách. Byla to klasika, přetahování lanem, takže to Angličani neměli konkurenci, ti nás tam všechny utahali. Tam něco bylo i s taktikou, třeba se zbraní, deset kilometrů, pak na střelnici a zase zpátky. A my jsme měli jakoby pouzdro z RPG, to je vlastně na tanky nebo na pevné body, tak obal z toho vystřeleného. To se naplnilo pískem, to mělo asi deset kilo a s tím jsme běželi kilometr. Měli jsme duklácké dresy. A štafeta na desetkrát jeden kilometr. Takže deset kluků a vždycky kilometr. A deset kilo v ruce nést, nějak si to… takže tam jsme makali v tom. Pak různé sportovní hry nám vymysleli. Takže jsme jeden den zabili jenom tady tím sportem. Stolní tenis se hodně hrával. Co si budeme povídat, v Chorvatsku se hodně popíjelo. Tam to bylo na denním pořádku. Při té ofenzívě nám, to je pravda, velitel všechno… všechno pití šlo pryč. No, popíjelo… tam jde o to, že to bylo neskutečně levné. V té době, když jsme dojeli sem, tak jsme dali za… já nevím, tři čtyři stovky a tam to bylo za stovku. Tam jsme to měli v těch

obchodech. Cigarety, já jsem v té době kouřil, tak karton cigaret za dvě stě padesát korun, za dvě stovky. Cigarety, o kterých se nám tady ani pořádně nesnilo. Ale v Bosně byl suchý zákon a tam vlastně… ta Bosna už byla, abych tak řekl, skoro 24 hodin jsme byli ve střehu, protože buď jsme sloužili, nebo jsme měli hotovost, a někdy třeba byla nějaká mimořádka. Tam byla jedna událost… třeba se převáželi ženy nějakých bojovníků padlých. Dám příklad: muslimek, ale ti jejich manželé měli hroby na srbské straně. Angláni se nedostali moc daleko, ti to vzdávali. Kdežto Češi, ti tam ty manželky, babičky, prababičky, vnučky, tu rodinu dovezli, ale za cenu, že autobus byl zničený, nějaké řezné rány, ale dovezli je, aby jim dali alespoň kytky na hrob a toto. A tam už se taky řešily konflikty, že se tam… jak jsem říkal, pokud na vás dali zbraň nebo vytáhli, mohli jsme něco dělat, ale tady oni byli už pak to… že po nás házeli klacky, kameny, takže možná akorát nějaké výstrahy do vzduchu jsme dali, že to myslíme vážně, jestli to... Ale oni… tam to furt odněkud přilétávalo. Naštěstí jsme měli přilby a ty neprůstřelky, že se to dalo řešit. Ale tady se Češi vždycky snažili splnit co nejvíc. Je pravda, že se ten kredit české armády začal budovat od Kuvajtu, co byla ta první mise v tom devadesátém prvním. To byla ta chemická jednotka, co tam vyjela. Pak vlastně navazovala to Chorvatsko, Bosna, pak to Kosovo a pak už Afghánistán.

Takže já jsem zažil tři mise: UNPROFOR, UNCRO, IFOR. SFOR už jsem nezažil, to byl otec můj a kamarádi. Můj tata dělá u sebe na ranči setkání. Prvně dal jako jenom SFORáky, ale teď už tam dal setkání všech válečných veteránů jednou za dva roky, takže další bude příští rok. A poprvé se mu tam sešlo ke dvaceti a teďka už tam bylo snad čtyřicet lidí z celé republiky. Si to dali mezi sebou, přijeli. A tím, že to jsou ze všech misí a někteří sloužili opravdu… se potkávali nebo prolínali se ty mise, takže se tam dobře popovídá a není to jenom o tom, že se mluví o té válce, jo. Já jezdím za kamarádem a manželka nám vždycky říká: ‚A já jdu pryč, vy se zase budete bavit o té válce. Já to slyšet nemusím.‘ Já se teda o ní bavím asi jenom takhle s vámi nebo na tom… mně to stačí ve škole, protože jinak takhle s kámoši se spíš pobavíme normálně, ale je zase pravda, že když si sedneme někde s kluky, co jsme někde byli, tak na některé vzpomínky se chce vzpomenout, že jo. O tom si není člověk schopný promluvit s normálním člověkem… o některých věcech. Člověka, kterého to zajímá třeba jo, který o tom něco ví, tak taky, ale… ne že by to některé lidi nezajímalo… nám tenkrát říkali, že jsme žoldáci, že jsme tam šlo kvůli žoldu. A co si budeme povídat, my jsme ty peníze… jako vydělali jsme si pěkné peníze, ale já dělám řemeslo, já jsem si byl schopný ty peníze v té době vydělat tady taky.

Ale my jsme byli druzí nejhůř placení vojáci v OSN po Rusácích, myslím, jo. Za to, co jsme tam dělali. Tam… člověku se o tom ani nesnilo, dá se říct, že se tam dostal do styku s čistkami nebo to, a na některých to teda nechalo následky. Ale plnili jsme úkoly. Ale dostal peníze… tenkrát se bralo 800 nebo 900 dolarů měsíčně plus nějakých český sedm osm tisíc plat podle hodnosti. Čím vyšší hodnost, tím to šlo víc. A pak podle funkce, v Bosně už to bylo o něco víc. Tam už vlastně i na základě toho mandátu si myslím, že tam to bylo… a když jsem odcházel, tak… protože my jsme se s taťkem minuli jakoby v Českém Krumlově. On dvacátého doletěl a pětadvacátého jsem odlítal já. Tam jsme se potkali, on hrál na harmoniku, tak jsme si zahráli, pokecali jsme. Já jsem ještě… to bylo v dubnu, já jsem ještě… protože jsem šel do kroje, tak jsem ještě jel do naší vesnice, kde jsem byl na hodech. Obešel jsem hody a v pondělí se odlítalo. Tak jsem rychle v neděli odjel.

Tata, ten sloužil na Podlapači, vlastně srbskou vesničku v chorvatském území hlídali.[320] Tak mi říkal, že se to tam začíná pěkně mlet, ať na sebe dávám bacha. A já: ‚Jo, jasně, v pohodě.‘ A hned jsme to za pět šest dní zjistili, že se opravdu něco děje. Tady třeba neprošlo ani tiskem pořádně, že třeba naše vétřieska[321] po té první ofenzívě, nějak kolem dvacátého naše vétřieska najela na minu. Protože nám vlastně zaminovali Srbové starou cestu, my jsme si udělali novou, my jsme to věděli. Ale k nám jezdili kluci opravovat elektrocentrály. Oni nám hlásili, že přijedou druhý den, tak jsme to nějak nebrali na zřetel. Ta cesta dolů na hlavní silnici vedla tři kilometry a my jsme museli hlásit, tam bylo jenom jedno vyhýbací místo. Aby právě se eliminovali ty případy, kdy najedete na bok na nějaké ty miny. Tam bylo jenom jedno místo a oni najednou si na blind vyjeli sami. To jsme je viděli na horizontu: ‚A sakra!‘, tak jsme jenom vyběhli, než jsme stačili něco říct do vysílačky, tak vylétli do vzduchu. Jediné štěstí, že vétřieska má motor vepředu, takže odlétlo kolo, kanystr. Pak nás učili, když se něco takového stane, to si člověk nedokáže představit, než se mu to stane, když na něco najedete a žijete, tak máte jako přes to auto se dostat zpátky do těch kolejí, protože ty už jsou prověřené, že se nic ne to… Tam se otevřeli dveře, kluci z tama vyskočili, vlasy tak černé, teď si to uvědomili a šli si sednout do těch kolejí. Oba dva přišli o ušní bubínky, to bylo ale to nejmenší, protože žili. Opravdu, to byste musela vidět, ten jeden měl delší vlasy, měl to nahoru, skoro úsměvné. Kluci minéři, co byli zrovna u nás, co nám tam odminovávali to naše odloučené stanoviště tam vlastně

[320] Podlapač byla chorvatská vesnice na území Republiky Srbská Krajina, jejíž ochranu měli na starosti čeští vojáci.
[321] Vojenský terénní automobil Praga V3S

utíkali a šli to odminovávat k nim. Do teďka vidím, jak kamarád… jak jste pořád v tom levelu, vlastně už bylo po ofenzívě té první, jste na tom stanovišti, řešíte škody, teď to vylítlo do vzduchu, to byla rána jak sviňa. Já jsem ještě se dvěma kamarády sloužil a teď dolů se podíváte a kluci utíkali ze sociálky v trenclích rychle do krytu se schovat, prostě, že se bombarduje zase. Tak jsme jim jako hlásili, že to je v klidu, že to naše vétřieska, že nás nikdo nebombarduje. Tak se všichni uklidnili. Takže to bylo takové… jsou tam ty úsměvné momenty.

Takže tam to minéři vyřešili, ale třeba tady o tom neproběhlo nic, ale vůbec nic, jako že by jenom dali, že naše vétřieska … Kolikrát tady vidíte, že se tady ví všechno, ale tohle tam neprošlo. Nikdo to nebral na zřetel.

Já jsem ležel v nemocnici s klukem, protože asi desátý den jsem… mě chytl slepák zničehonic. Aspoň kámoš mi říkal ‚To je slepák, tebe musíme odvézt.' Vrtulník nám tam neposlali. OSN by ho poslalo, ale Srbové, že nám nepovolí, aby přistál. ‚No, paráda.' Tak jsme se domluvili s Chorvaty, aby mě dovezli do Gospiće do nemocnice. Takže já plnou polní, sedl jsem do toho jeho… něco jak naše Tatra. On tam měl vedle sebe Uzika samopal, pak tam měl M16, vyzbrojený jak to… já, než jsem dojel z toho kopce dolů, mě to přešlo, ten slepák. A v Gospići jsme jeli vlastně do jedné nemocnice, ta byla vybombardovaná, tak do druhé. Teď jsem slyšel ve vysílačce, oni tam měli vysílačku, ale v chorvatských těch… tak, že se tam furt něco děje. A teď v té nemocnici, druhé, jakože dobrý, že by mě operovali, ale normálně na chodbě. Já jsem měl u sebe všechny… ‚Já ništa nechcu, nechcu vůbec nic!' Tak jsem, jakože už mě to nebolí, že paráda, a jestli mají cigarety, že vím, že nám docházely cigarety tam na tom stanovišti. To jsem koupil nejdražší cigarety, co jsem kdy koupil, karton mě vyšel na nějakých v té době snad pět set šest set korun. Jsem měl u sebe ještě nějaké kuny a oni kšeftovat uměli, tak jsem je vzal klukům. A teďka prostě, že nechci, tak k Červenému kříži. Tak jsem se dostal na polský Červený kříž taky. Já jsem vlastně byl asi čtyři nebo pět hodin nezvěstný na své armádě, protože oni nevěděli, kde jsem. Prostě, jak mě Chorvati odvezli do toho Gospiće, teďka, než se spojil ten Červený kříž, tak… pak jela sanitka česká, ta mě vezla do Knina. A tam už jsem ve vysílačce, už naší, slyšel, že tam zase přišel ještě minometný útok, že to tam furt valí. Teď vlastně ty sestřičky byly rozklepané, ta mě nemohla chytnout a změřit tlak, jak se jako bála, a přitom jsme relativně jeli po bezpečné cestě, ale prostě to na vás dolehne, jak to ze všech stran slyšíte a vidíte, co se kde děje.

Na český Mash[322] jsem dojel, tam jsem ležel s klukem, který snad dva dny před tím byl s doktory na nějaké patrole. Někde se… nosíte neprůstřelku… a on prostě… mi popisoval, že stál, teď jakože se něco, tak se takhle otočil, že se pro něco ohne a přišel výstřel a mu prošlo skrz ruku sem [ukazuje, pozn. autorky]. O tom se tady taky vůbec nepsalo. On měl prostřelenou ruku a takhle šlic na prsou. To jsem mu říkal: ‚Ty brďo, ty kdyby ses, vole, neotočil, taks' tam asi zůstal.' A to bylo, že se vyloženě dušovali, že nestřílel po modrých přilbách. Po té první ofenzívě jsme měli obsadit stanoviště, tu dvacet dvojku, abychom jako dali, že ji máme pod kontrolou OSN, a ne Chorvaté. Tak jsme tam došli a stejně po nás z protilehlého kopce začali střílet. I když jste měla modrou přilbu, vlajku, mohla jste tam mávat, jak chtěla. Tam se děly takové věci, že třeba odstrojili modré přilby, nějaké vojáky OSN, a vydávali se za ně, nechali si přiblížit druhou stranu k sobě a pak je postříleli. Takže tam se třeba hodinu dvě řešilo, že jsme leželi za skalou a takhle nám to lítalo za hlavu. Takových zážitků tam bylo dost. Ale i těch úsměvných.

Jak s bráchou máme ty besedy ve školách, on to má z Afghánistánu a tak, tak my si každý rok… se tam prolne ještě nějaká jiná, na kterou si vzpomenu. Protože já úplně ty špatné myšlenky, to prý mám dobré, ty vytlačuji ven, nebo na ty si vzpomenu časem někdy, a ty dobré prostě zůstávají, co jsou úsměvné.

To jsem odbočil… vlastně doklepal jsem tu misi do července 1996, tam už se to začalo uklidňovat. Nevím, jak pak pokračovali kluci dál, ale ten Stari Majdan musím říct, že… my jsme měli základnu jakoby ve škole, jo. Nová škola a tam jsme měli udělané všechny čety. Na hřišti hryport, na půlce pak je normální hřisťátko, aby se tam dal hrát. A tam jsme jezdili řešit, že viděli někde tanky, museli jsme tam rychle najet, slyšeli někde střelbu, zase rychle najet. Aby ti IFORáci tam opravdu lítali, ti tam opravdu, aby byli vidět.

Ta první mise, v té době, už mi nedávala smysl, protože v tom devadesátém pátém tam, až na ten Podlapač, ten se vydat musel, tak tam, kde jsem já sloužil, si myslím, že stejně všichni věděli, že ti Chorvaté si to nenechají vzít, že to… Vždyť vlastně, západní státy je ozbrojovali, vždyť je… oni jim dávali věci, všechno. Takže věděli, že ti Chorvaté se na tu ofenzívu chystají a stejně nás tam na některých těch stanovištích drželi. Tam si myslím, že vůbec nemuselo dojít k úmrtí těch našich kluků. Kdyby byli pružnější, zareagovali. Stejně před tou první ofenzívou… nebo před tou druhou, tam opravdu 70 % uteklo, jo,

[322] zkratka pro *Mobile Army Surgical Hospital* – Mobilní armádní chirurgická nemocnice

do Bosny. Nechalo tam jenom 30 % vojáků, možná ani to ne, ještě míň. Stejně se vybodli na to civilní obyvatelstvo srbské. Kdo neuměl chodit, byl starý, nechali ho tam. A kdo si myslel, to se myslím stalo klukům na Borje… Borje je obrovská základna, ale kruhovou obranu mělo mimo takový malý srbský stánek a před tím stánkem byl kandelábr na ruské kuželky, tak to tam před kluky toho chlapa… ten si myslel, že ho OSN ochrání, tak ho tam pověsili. Takže ho neochránili. Kdyby se byl schoval k nim, tak jo, ale on zůstal v tom, si myslel, že je furt pod kontrolou.

OSN nemá dobrou reputaci taky kvůli Srebrenici. Jenomže tam, když se člověk vžije do role těch nizozemských vojáků, tak víceméně, co mohli dělat, když byl mandát nastavený tak, že jste mírový voják a nemůžete střílet, nemůžete použít sílu. A stejně než by tam ta síla, kdyby jim jako NATO pomohli, tak, než by tam došla, z těch Nizozemců by nic nezůstalo. Nebo by to skončilo masakrem. Tam se to právě mělo řešit před tou situací. Všichni věděli, k čemu to tam spěje, že se to tam hromadí, že stejně… mně se líbí, že každý říká, že s tím nepočítali, že nevěděli… Ježišmarjá, vždyť už za druhé světové války se dělalo úplně to samé, co teď, co se dělo v Sarajevu, nebo to… jak jsme dostali kazetu, která se mi ztratila, to už nevím, kde jí je konec… To co, i tata, když tam v tom devadesátém čtvrtém byl… prostě byl sympatizant s tou nebo s tou stranou, mohli spolu kámošit dvacet nebo třicet roků, ale prostě byla ta válka, rupne mu v hlavě, nejlepšího kamaráda zastřelí, manželku znásilní, děcko přidrží za hlavičku, poslal po vodě… jo, to bylo neskutečné.

My jsme se teď bavili… tam jezdili lovci, kteří lovili lidi, z celého světa. Zaplatili si. Tak byl pružný obchod, co ‚Srbáči' a … byli schopni vyvézt. Sarajevská ostřelovací alej: když byl relativní klid, tak třeba si zaplatil X tisíc těch a šel si zastřelit člověka a zastřelil si už třeba všechno na tomhle světě, ten borec. O tom se tam mluvilo a já tomu věřím, že to je pravda. Protože někdy některé ty… když jsem viděl na videích nebo poslouchal některé ty…, tak ty smrti byly takové nepochopitelné, zničehonic. Oni stříleli jako mladé, ale teď tam byly staré babky. Tam už dlouho se nestřílelo třeba, relativní klid, oni si furt dávali pozor a pak tam najednou… jednou za čas, jo. To nebylo jenom upozornění, oni věděli, že jsou v obklíčení, tam prostě mi to připadá, že opravdu tam chodili lidi si zastřílet.

A o Bosně se vůbec nemluví ohledně toho, že tam bylo znásilněno přes 50 tisíc žen a dívek. Nejlepší film, co jsem o tom viděl, je *Země krve a medu* od Angeliny Jolie, ta to tam natočila. A tam je přesně vidět, co tam Modré přilby a OSN vlastně mohlo – vůbec nic. Protože to vypadá, jak kdyby snad spolupracovali mezi sebou. To OSN buď s tou

jednou stranou, nebo s tou druhou. Jako kdyby si šli v něčem na ruku. Pak to řeší akorát v Haagu nebo někde, že někoho odsoudí, ale to odsoudí jenom nějaký zlomek lidí, když se vezme, kolik lidí dělalo zvěrstva a jsou to akorát ti hlavní, kteří byli vidět. Je pravda, ti dávali rozkazy, ale ty zvěrstva, co dělali ti pohlaváři, ty tam třeba vůbec nejsou.

Ale to je i s druhou světovou. Vždyť odsoudili jenom takoví zlomeček lidí, ale Wehrmacht a to… kolik jich bylo. Připadá mi to nějaké divně postavené tady… na hlavu.

A Bosna… snad tam relativně klid bude, ale teďka se tam zase mele to… ta Albánie s tím… a to je taky kousek. Tam je to balkánská země, horké hlavy, no. Nevím, jestli si to někdy vyřeší. Já vždycky říkám, když Jugoslávie, vlastně Svazová republika, když je držel Tito, tak ten je držel zkrátka a neměli se špatně, ale v osmdesátém roce umřel a od té doby vlastně každý rok byl prezidentem jeden za svazové republiky. A co ten udělá? Ten chce pro svou zemi to nejlepší, že jo, pro Chorvatsko, Slovinsko, Černou Horu… To vydrželo do toho osmdesátého osmého, pak se tam začali nějak… se nepohodli a chtělo se trhnout Slovinsko, Chorvatsko. Slovinsko, to jsem viděl fotky, když vlastně na rakouskou stranu… na rakousko-slovinských hranicích stály tanky namířené jakoby děly do Slovinska, aby neutekli do toho Rakouska. Ale tam to bylo bleskové, tam vlastně těm Srbům o to Slovinsko ani nešlo, to nemá nic, jo, to je malinká zemička. Ale Chorvatsko, že má ta přímořská letoviska, oni vlastně zabrali cestu k moři. Srbsko je vlastně takový chudý stát, oni vždycky chtěli mít velké Srbsko, ale aby Chorvaté byli podřízení, a to se Chorvatům nebílilo, že jo.

Ale paradox je, že za války Chorvaté kolaborovali s fašisty. Chorvati byli *ustaši* a Srbové byli *četnici*.

Ale stejně… jako dovedl bych tam bydlet, ale mentalitu bych nepochopil. Protože i s těmi našimi příbuznými, to je furt vidět, že jsou z Čech nebo že mají české předky. Učí se tam česky v tom Daruvaru a Končenici. My máme v Končenici a Daruvaru to příbuzenstvo, takže tam dojedete… mně se strašně líbilo… já jsem tam dovedl kamarády… ta Končenica je dlouhá, je tam asi 100 baráků, ale je dlouhá asi 3 kilometry. Říkám jim: ‚Hledejte čapí hnízdo, to je jediné čapí hnízdo, a to strýcův barák.‘ Tak jsme ho našli uprostřed vesnice, UNPROFORácký auto zastavilo, dodávka, vyskočili jsme v klasických uniformách, ale beze zbraní, bez ničeho. Teď, jestli je tu strýko a toto, tak se bavíme. A že: ‚Tvůj tata tu byl loni!‘ Říkám: ‚Ano a teď tu jsem já.‘ Tak jsme se bavili a najednou z té

vesnice chodili lidi a ‚Je tady někdo z Českých Budějovic?‘ Si chtěli pokecat s těmi krajany, takže moc pěkné. Zase jsme zahráli na harmoniku, zabíjačku jsem tam zažil. Poprvé jsem na zabíjačce nemusel nic dělat. Poprvé se starali oni o mě.

A my jsme se vrátili vlastně do našich končin a rodin, protože můj děda bojoval v brigádě Jana Žižky z Trocnova[323] za druhé světové války. A naši prapředkové ještě jako legionáři. A děda se vrátil v tom čtyřicátém pátém na to zavolání České republiky a našel si babičku tady hnedka u Slavkova. Čtrnáct dětí spolu měli. Žili tady, jako musím říct, že dobře. Na dědovi bylo vidět, že on je typický Jugoslávec. Jeho řešení některých situací bylo opravdu horkokrevné, když si na to vzpomenu. Teďka úsměvné, ale v té době jsme to nějak nechápal, ale teď už to chápu. A on sloužil v tajných jednotkách pro Tita, takže on byl jakoby vojenský policajt. V Hostěradicích mají takovou síň slávy, protože z Jugoslávie do republiky přišli do tří vesnic. Do Jiřic, do Hostěradic a jedné v Čechách, to vám neřeknu teďka které.[324] Tam ti starousedlíci, se dá říct, se tam vrátili a udělali jednu takovou místnůstku, tam je asi osm nebo devět Hušků, všechno prastrýci, co v těch brigádách bojovali. Moc pěkně to tam je udělané. A já s bratrem máme klub vojenské historie. On se stará o druhou světovou a staví věci a já o mise českých vojáků, když mámě nějaké besedy a výstavy, tak to máme tak tematicky rozdělené. A teď nám v Hostěradicích dali jednu místnost, že si tam můžeme vystavit věci a tak.

Mám kamaráda Petra Lněničku, ten má zas u Vlkošu nádherné militární muzeum. A má to taky dole to má jakoby druhoválečné, ale nahoře už ty novodobé veterány, ale má tam třeba dovezené, jak těch pět našich kluků padlo před těmi třemi čtyřmi roky, tak ten písek z výbuchu tam kluci dovezli. Různé takové suvenýry.

Já mám právě tady… tohle jsou ty minomety [ukazuje, pozn. autorky]. Tahle je železná a rozdíl je pak v této, tohle je hliníková, ale ta samá ráže. Pro tohle jsem si potom byl po

---

[323] Československá brigáda Jana Žižky z Trocnova vznikla 23. října 1943 v chorvatské Slavonii, kde žila česká a slovenská menšina. Velitelem brigády byl Josef Růžička a zástupcem Josef Vojáček-Taras. Všichni velitelé byli českého původu. Po skončení druhé světové války přijela část brigády do Prahy, kde byli vyznamenáni. Poté se mnoho z nich zase usadilo v Česku. Viz ŠRÁMEK, Václav: *Od vzniku brigády Jana Žižky z Trocnova letos uplynulo 70 let.* Československá obec legionářská, 20. 11. 2013. Dostupné z: http://www.csol.cz/clanky-a-reporty/z-cinnosti-csol/archiv/2013/852-od-vzniku-brigady-jana-zizky-z-trocnova-letos-uplynulo-70-let, citováno 14. 4. 2019.

[324] Během let 1945 a 1946 přijelo do obcí Jiřice a Míšovice (dnes součást obce Hostěradice) asi 300 českých rodin z chorvatské Slavonie (oblasti Daruvaru). Viz PELIKÁNOVÁ, Hana: *Poválečná reemigrace daruvarských Čechů ve světle jejich životních příběhů*. Magisterská diplomová práce 2007. Vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Uherek, CSc. Katedra obecné antropologie, Fakulta humanitních studií UK Praha, s. 41–42., srov. NAVRÁTILOVÁ, Lada: *Osudy chorvatských Čechů v paměti potomků*. Bakalářská diplomová práce 2018. Vedoucí práce: PhDr. Helena Bočková. Ústav slavistiky FF MU Brno.

tom druhém útoku, když jsme to dostali, zas po kamenech jsem si pro to tam zašel. Že si to dovezu, a teď se mi to třeba hodí.

Tohle je takový suvenýr, když jsme chodili patroly, našli jsme… vozila se tam humanitární pomoc, ale ona se nikdy nedostala k těm lidem, co měla. Protože jsme třeba našli sklady po té ofenzívě, narvané humanitárními věcmi, které si prostě někdo zapakoval, schoval… na zlatý časy asi. Sklad jsme našli a tohle je stará kapa[325] Titovka [ukazuje, pozn. autorky]. Stará čepice vlastně vojáka jugoslávského, my jsme měli podobné od devadesátého pátého, ty lodičky, akorát bez té hvězdy. Klasika.

Co se týče zdravovědy, to jsme byli vybaveni špatně na tyhle obvazy. Tohle bylo jediné, co jsme měli na neprůstřelkách [ukazuje, pozn. autorky]. Třeba ti naši kluci, co to dostali, řvali bolestí, ale neměli jsme morfin, nic. To bylo takové… ale já vím, že ta armáda v té době se budovala, takže… a nepočítala s tím, že se něco takového stane.

Tohle jsme nosili [ukazuje, pozn. autorky], třeba na košili, i civilní pracovníci, aby bylo poznat, že jste u OSN. Takové rukávové štítky. Klasická vlajka. Tohle – tabulky, kde jsou miny. Samozřejmě zákaz vstupu tam, kde hrozí bombardování. Někdy NATO bombardovalo. Zažil jsem bombardování MIG21, ale měli strašně dobrou úspěšnost [říká sarkasticky, pozn. autorky]. Odpálili tři bomby a jenom jedna jim buchla. Pak samozřejmě peníze… ale pokud chcete vidět deset miliard… tzv. Republika srbská byla tak rychlá, že si udělala i peníze, ale za tohle [ukazuje bankovku vysoké hodnoty, pozn. autorky] jste si nekoupila ani chleba. Takže tady na tom je Narodna banka Republiki Srbske Krajine. A tohle jsou staré, ještě jugoslávské, ty už měly hodnotu.

Museli jsme vyplňovat různé dotazníky pro účastníky mírových misí. [ukazuje jeden z dotazníků, pozn. autorky]. Tohle jsme nechali udělat těm našim kamarádům k výročí [ukazuje fotografie pomníků na památku zesnulých vojáků, pozn. autorky].

Tohle jsou nášivky, co měli kluci v Kuvajtu. My jsme vlastně v Bosně byli čtvrtá brigáda rychlého nasazení, tam už to vypadalo jinak.

A tady jsou fotky…

To je den před ofenzívou, tou první květnovou. To jsem se nechal akorát ostříhat úplně do hola.

[325] vojenská pokrývka hlavy ve tvaru lodičky

„Takže ta ofenzíva fakt přišla hned, jak jste přijeli…“

„Hned, jak jsme přijeli, no. To na ně vlastně čekáme, protože jsme věděli, že mají přijít [ukazuje fotografie ze základny, pozn. autorky]. My jsme furt měli hlášení. To byl takový klid před bouří. A tady už jdou. Úderná skupina Vlčí glava. Oni se nám zakopali za stanovištěm. My jsme nejvyšší bod neměli v kruhové obraně. Tady máme vlajku OSN, tady držíme pozice, ale oni tady nám přebrali toto a ostřelovač si tam udělal hnízdo a začal střílet po ‚Srbáčích‘. A my jsme pak dostali rozkaz za plné palby tu vlajku OSN sundat. Tak to jsme sundali. A pak Srbové chtěli, ať máme zhasnuto, a Chorvati, ať máme rozsvíceno, jo, to by… člověk se s tím musel nějak…

My jsme nesměli natáčet, tak jsme byli rádi, že jsme pár fotek udělali té úderné skupiny Vlčí glava, protože to bylo opravdu dvacet profesionálních vojáků, jedna z nejlepších srbských jednotek. Tak jsme tam dali jenom nástrahu, abychom viděli, že to jako buchne ta nástraha, že už jsou blízko… oni všechno našli. Oni prostě prošli, obsadili nás úplně v klidu. Všechno nám zakázali, nesměli jsme ven ani nikdo nesměl k nám, ale zase viděli, že ze všech pozic máme zbraně a že bychom se asi třeba bránili. To nevím, jestli oni věděli, že nemůžeme střílet, to bych kecal. V Bosně to potom věděli, že střílet můžeme, to vím. Ale jestli tady oni věděli, že my nesmíme střílet po nich, to si nejsem jistý, když viděli, že ty zbraně máme nechystané.“

„A ani přímo k vlastní sebeobraně jste nemohli? Ani přímo na tělo, kdyby vám stříleli?“

„Já to mám nahrané na kazetě: ‚Opětujte palbu, ale jenom do vzduchu.‘. Protože my jsme tam jenom živý štít, my jsme tam byli jenom… v té době si myslím už zbytečný živý štít. Určitě by tam padli lidi, ale ne naši, ať si to vyřídí mezi sebou. Stejně by to dostali, jestli za měsíc nebo za dva. To prostě mi nikdo nevymluví. Jsme se bavili s bratrancem… ono se opravdu jenom čekalo, až se chorvatská armáda dovyzbrojí, dovycvičí a vlítne tam. V tom květnu si jenom dělala průzkum, jak jsou na tom Srbové, aby prostě všechno nachystala a pak tam vlítla takovou silou, že operace Oluja byla… dvoudenní operace? A bylo po válce. Hnali to přes sebou sviňským krokem. A doteď, když po jedete přes Chorvatsko, přes některé vesnice, tak vidíte, kde kdo bydlel. Kde bydlel Srb, to je buď popsané, vypálené a nechávají to tam jako memento. A některé baráky jsou obsazené, ale kulky po střelách tam mají schválně, vůbec to neopravují.“

6. MUDr. Milan Vidlák, UNTAES, 23. 1. 2019, FN Bohunice, Brno

„Vy jste tam pracoval jako lékař?“

„Ano, pracoval jsem jako lékař v české polní nemocnici pod hlavičkou Organizace spojených národů.“

„A byla to součást mise IFOR?“

„Byla to součást SFOR. IFOR končil a potom byl SFOR. Potom ještě přesněji UNTAES.“

„V jaké oblasti jste působil?“

„Nejdřív jsem byl… já jsem tam nastupoval myslím únor 1996 jako chirurg. Začínali jsme v Zagrebu, ale během měsíce jsme se přestěhovali do oblasti východní Slavonie, konkrétně Klisa se to jmenovalo. To bylo letiště na pomezí Chorvatska a Srbska, ale rozdělené to bylo těmi checkpointy. Jinak to bylo samozřejmě území původně chorvatské celé. A oni se odtrhli, tu historii určitě znáte… jak vzniká v roce devadesát dva válka postupně, potom se bojovalo, Daytonská smlouva v roce devadesát pět, tak potom ještě tam zůstávali ještě Srbové na území Chorvatska a na základě téhle Daytonské smlouvy to mělo potom přejít pod správu Chorvatska. Nicméně stále tam zůstávali tedy ozbrojení Srbové, kteří tam dělali poměrně dost neplechy. Miny nástražné a nebylo to tam klidné vůbec, v té oblasti. My jsme byli na tom styčném bodě mezi Chorvatskem a Srby, oblast východní Slavonie.“

„A ta polní nemocnice tam sloužila pro ošetřování místních obyvatel?“

„Ano, česká polní nemocnice. Bylo nás tam kolem dvaadvaceti: anesteziologové, internista, chirurgové, ale i užší specialista, jako neurochirurg, i když jsem dělal samozřejmě hlavně chirurgické věci, ale i lékař ORL. A tam jsme ošetřovali prakticky všechny zraněné, ať to byli lokálové, tak i příslušníci mnohonárodnostního kontingentu, kteří tam byli, ať to byli Ukrajinci, Rusové, Belgičané, dokonce Indonésané, i když ti měli svou jistou ošetřovnu, vzdálenou dejme tomu deset kilometrů od nás. Pákistánci tam byli. Tam byl mnohonárodnostní kontingent, tak z těchto jsme brali. A byli tam samozřejmě pozorovatelé, takoví ti administrativní pracovníci, Američané a tak. Ta škála ošetřování byla velmi pestrá.“

„Takže jste byli v kontaktu s tím místním obyvatelstvem…“

„Samozřejmě, byli jsme, ano. Nedělali jsme rozdíl při ošetřování jak lokálních, protože tam byli i ti civilní zaměstnanci nebo v kuchyni byli hodně ti lokálové, takže ty jsme léčili a jakékoliv zranění, ať to bylo z té srbské strany nebo té chorvatské. Někdy došlo samozřejmě, když se potkali třeba na ošetřovně nebo v té čekárně, Srbové s Chorvaty, tak to tam jiskřilo."

„Měl jste nějaké informace o té situaci před tím, než jste tam jel?"

„Měl jsem informace, zajímal jsem se o to. V dostupné… tak Google nebyl, internet nebyl. Něco jsem si přečetl samozřejmě. A tak historii celého toho Balkánu, Chorvatska, historii Jugoslávie, jak vznikala a potom jak se začala rozpadat na jednotlivé státy, což vedlo nakonec k té nenávisti a té válce mezi Chorvaty, Srby, Bosňáky. Tak, přehled jsem měl. I jsem procestoval dost velkou oblast toho Balkánu."

„Před tím, než jste tam jel nebo během mise?"

„Před tím jsem jezdíval do Jugoslávie. Potom jsem jezdíval do Chorvatska ještě a tak, no."

„Vrátil jste se tam někdy, třeba do té Slavonie od té doby?"

„Po té válce?"

„Ano."

„Když jsem ukončil misi, v devadesátém osmém. Já jsem tam byl devadesát šest až devadesát osm, dva roky. Do Chorvatska jezdím pravidelně, ale víceméně k moři, ale samozřejmě jsem si projel to vnitrozemí Bosny, Mostar atd., tam, kde jsem působil, jsem si to taky projel samozřejmě."

„Je tam vidět nějaké zlepšení od té doby?"

„Zlepšení… je výrazné, samozřejmě. Protože my jsme byli v podstatě ve válečné oblasti, např. Vukovar. Když jsme byli myslím dvacet kilometrů… naše polní nemocnice, ubytování, bylo na pomezí Osijeku, Chorvatsko, a Vukovaru, co měli ještě Srbové, tam jsme jezdívali do nemocnice. A jestli jste viděla někdy záběry z Vukovaru, tam to je neskutečně rozbombardované, zaminované, tak tam jsme jezdili velmi často. Jezdili jsme do nemocnice, když bylo potřeba něco řešit, do Vukovaru a do dobře vybavené nemocnice do Osijeku, když jsme potřebovali udělat třeba CT mozku, hlavy atd. Takže měli jsme

kontakt teda, ale přejížděli jsme přes ty checkpointy, kde si to hlídali Srbové z té strany od Vukovaru, a do Osijeku to byli zase Chorvati, tam si to hlídali."

„A měli jste nějaké problémy? Kvůli těm checkpointům, kvůli tomu, že jste lékaři, že se snažíte pomáhat té druhé straně? Bránil vám v tom někdo?"

„Byly někdy problémy to, že jsme třeba vezli těžce zraněného Srba přes tyto checkpointy, oni… my jsme moc nerespektovali nějaké zdržování, ale oni měli tendenci, Chorvati, zjišťovat na těch checkpointech, koho vlastně vezeme a někdy se stalo, že vlastně zjistili, že tam vezeme nějakého Srba, který je na listině válečných zločinců, takže z toho byli dost problémy. A i se volalo do nemocnice, nebo nás chtěli hlídat, tedy znemožnit ošetření a tak. Tyto problémy byly. To přejíždíte checkpoint srbský, potom země nikoho, a potom byli Chorvati. To bylo v té době devadesát šest, potom se to rozmělňovalo, jak se tlačilo na to, aby vešly v účinnost ty Daytonské dohody, tak samozřejmě ty checkpointy se zmírňovaly, až potom úplně zmizely."

„Jak vás brali ti místní jako Čecha, jako Slovana? Rozuměli jste si? Učil jste se srbochorvatsky?"

„Já jsem tam byl dva roky, tak jsem něco pochytil. Vyloženě, že bych se cíleně učil a snažil se komunikovat v jejich řeči… chorvatština a srbština jsou velmi podobné jazyky, jsou to slovanské jazyky, tak mnohdy si rozumíme. Ruštinu jsem ovládal celkem obstojně, takže komunikační problém v zásadě nebyl. Chovali se k nám jak ti Srbové, protože tam byli Srbové ti lokální zaměstnanci v tom celém táboře, nejenom nemocnici, jako polní nemocnici, tam byl celý kontingent rozsáhlý, tak se chovali velice slušně, žádné nepřátelství jsme neviděli. Spíš se divili tomu, jak jsme se rozdělili se Slováky, že to nepochopili vůbec, že to bylo bez jediného výstřelu, bez nenávisti. Tam byli i Slováci, kontingent, ti měli na starosti pyrotechniku, odminovávání, s nimi jsme jezdili, zabezpečovali odminovávací objekty. Byli jsme velice dobří přátelé a oni se na to dívali teda nevěřícně. Tak přátelsky, zvali nás třeba… my jsme objížděli i ty okolní vesnice, odminovávali jsme to čili oni byli rádi, že tam v podstatě jsme. Nepřátelství jsme snad žádné nezažili. Dokonce moje křestní jméno je Milan a oni říkali, že ‚to je naše, to je slovansky', takže asi tak."

„Byl nějaký rozdíl mezi tím, jak brali české lékaře a třeba Angličany, Francouze nebo tak?"

„To nedovedu takhle říct, protože oni byli víceméně ti… teď nechci říct… na té nejnižší úrovni, ti lokálové. Oni tam byli jako pomocné složky, takže byli v takové jakoby podřízenosti. Nemyslím si, že by se chovali k jiným západním příslušníkům nějak nepřátelsky, to určitě ne. A vzhledem k tomu, že chodili hodně k nám na ošetření, na kontroly, tak tam byli velice přátelští a vděční."

„Zažil jste nějaké situace, kdy jste vy nebo někdo z lékařů dostal do ohrožení?"

„Byli jsme v situaci, kdy jsme… protože mobily nebyly tenkrát… jezdili jsme někdy, když jsme potřebovali kontakt s rodinou, tak jsme jeli do Osijeku na poštu čili přes ty checkpointy. A tam se v jednom případě stalo, potom už na té srbské straně, že nás obstoupili, myslím dva tři opilí Srbové s kalašnikovem a bylo to nepříjemné, když na nás jako mířili. Tak asi takhle… co se týká těch Srbů opilých."

„Zajímal jste se nějak o vývoj té situace v Chorvatsku a v Bosně poté, co jste se vrátil do Česka? Sledoval jste třeba v médiích nějaké informace?"

„Ano, samozřejmě. Sledoval jsem potom, jak se to vyvíjí ta politická situace, jak se to uklidňuje, měl jsem zprávy i od některých, kteří tam byli, a jezdil jsem tam pak pravidelně na dovolenou, tak jsem se o to zajímal. Když jsem projížděl tím Karlovacem nebo Zagreb a tou oblastí, ty rozbořené domy, rozstřílené, tam byly samozřejmě ještě pořád, ale všechno se zlepšovalo… tak jsem se o to zajímal."

„Navázal jste tam přátelství s místními, za kterými byste se tam vracel?"

„Tam byla slovenská menšina. Teď nevím… ve východní Slavonii, blízko Dunaje, tam byla vesnice, teď si nevzpomenu na název, tak tam byla slovenská menšina a k těm jsme jezdívali. I nás zvali, pokud to vojenská situace dovolila, tak někdy i na to pohoštění, že jsme si i nějakou tu sklenku tam vypili, tak to určitě. A co se týká Srbů, tak jsme se s nimi setkávali v těch dědinách, kde jsme odminovávali, respektive my zabezpečovali odminovávání, tam vždycky musela být lékařská posádka. Tak jsme se setkávali s jejich vděkem. Nepřátelství žádné. Potom když se Chorvati snažili vrátit na to svoje území, které bylo obsazené Srby, tak se otvíraly třeba ty kostely atd., takže tam jsme taky zabezpečovali. A to napětí mezi Chorvaty a Srby bylo velice výrazné, mnohdy i došlo k odstřelování, mnohdy došlo i k výbuchům, atentátům, na tu skupinu chorvatskou, kteří šli znovu vysvětit kostely. Oni se zaměřovali, Srbové, na odstřelování věží. To byl jejich takový kolorit. Takže tam to bylo někdy dramatické a někdy úrazy i smrtelné. To promíšení těch

Chorvatů se Srby. K nám se chovali vždycky pěkně, přátelsky, kromě výjimky těch opilých Srbů.“

„Já jsem zatím mluvila jen s vojáky, kteří tam byli přímo na vojenské misi, tak mě zajímá, jestli jste vy jako lékař měl vojenský výcvik před tou misí. Byl jste tam nějak ozbrojený? Nebo jste tam byl vyloženě jen jako lékař?“

„Já jsem byl reaktivován. To znamená prodělal jsem si samozřejmě na vysoké škole tu akademii. A potom jsem vlastně s vojáky nepřišel do styku, až jsem zjistil, že je možnost se zúčastnit tady této mise, tak jsem zkontaktoval v Praze… jel jsem potom tam na zkoušky, na testy atd. Co se týká ozbrojení, tak naše nemocnice nebyla, posádka naší nemocnice neměla zbraně, my jsme byli pod ochranou Rusů a Ukrajinců, ti nás zabezpečili, ten náš tábor včetně vrtulníků atd. Čili my jsme s nimi i lítali těmi vrtulníky.“

„Potkali jsme se vlastně na tom setkání veteránů, takže se pořád vídáte s ostatními veterány…“

„Ano, setkáváme se, scházíme se. Je to vcelku příjemné, příjemní lidi to jsou. A většinou máme i stejný politický názor na některé věci a dění tady u nás, i když u některých těch starších, hodně starších veteránů, tam už je trošku někdy rozdíl v tom náhledu na politiku.“

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BELL-FIALKOFF, Andrew: *Etnické čistky: Bosna, Kypr, Karabach, Kosovo, Palestina, bývalý Sovětský svaz, Rwanda a Burundi, Srí Lanka, Transylvánie, Ulster*. Praha 2003. ISBN 8072520709.

BUREŠ, Oldřich: *Operace na udržení míru OSN*. Olomouc 2007. ISBN: 9788024418100.

DRAKULIĆ, Slavenka: *Ani mouše by neublížili: váleční zločinci u soudu v Haagu*. Praha, 2006. ISBN 8073419211.

FALÁŘ, Josef: *Vzpomínky na válku: v mírové misi UNPROFOR na území bývalé Jugoslávie vážně i nevážně*. Praha 2011. ISBN: 9788087504093.

HLADKÝ, Ladislav: *Bosenská otázka.* Brno 2005. ISBN 8021036745.

KRÁTKÝ, Petr: *Pozorovatelské mise a mírové operace OSN s účastí našich vojenských pozorovatelů*. Magisterská diplomová práce 1996. Právnická fakulta MU Brno.

MAREK, Jindřich: Čeští vojáci a jejich zahraniční partneři v Sektoru JIH mírové mise UNPROFOR 1992–1995. *Historie a vojenství 61*. 2012, č. 1, s. 67–83.

MAREK, Jindřich: *Krvavé mise OSN: modré barety v pasti mezinárodní politiky*. Praha 2010. ISBN 9788073884376.

MOSKOVIĆ, Boris: *Mezi Titem a Tuđmanem: Chorvatsko v letech 1989-1990*. Praha 2017. ISBN 9788073087111.

PATRIOT, Leon: *Čest, hrdost a statečnost: 1992–1994*. Pardubice 2004. ISBN: 802392768X.

PELIKÁN, Jan – CHROBÁK, Tomáš – RYCHLÍK, Jan – TUMIS, Stanislav – VOJTĚCHOVSKÝ, Ondřej – ŽÍLA, Ondřej: *Státy západního Balkánu v uplynulém čtvrtstoletí a perspektivy jejich vývoje*. Praha 2016. ISBN 9788073086480.

PELIKÁNOVÁ, Hana: *Poválečná reemigrace daruvarských Čechů ve světle jejich životních příběhů*. Magisterská diplomová práce 2007. Vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Uherek, CSc. Katedra obecné antropologie, Fakulta humanitních studií UK Praha.

PROCHÁZKA, Jan (ed.): *Operace SFOR: "Joint Guard": leden 1997 – červen 1998*. Praha 1998. ISBN 8086049809.

ROUŠAR, Jaroslav – PROCHÁZKA, Jan – XAVEROVÁ, Jarmila (eds.): *Na cestě integrace: 1999–2004*. Praha 2004. ISBN 8072782126.

ROUŠAR, Jaroslav (ed.): *Čeští vojáci v Bosně a Hercegovině v mírových operacích pod vedením NATO*. Praha 2002. ISBN 8072781561.

SILBER, Laura – LITTLE, Allan: *The Death of Yugoslavia*. London 1996. ISBN 9780140261684.

STOJAR, Richard: Nasazení českého kontingentu mise UNPROFOR a UNCRO na teritoriu Republiky Srbská Krajina v kontextu vývoje této entity. In: Štěpánek, Václav – Mitáček, Jiří (eds.): *Studia balkanica bohemo-slovaca VII*. Brno 2017, s. 349–374.

STOJAR, Richard: Současná bezpečnostní situace na západním Balkáně. In: Mareš, Miroslav (ed.): *Bezpečnost v oblasti západního Balkánu*. Brno 2011. ISBN 9788021055933.

STOJAROVÁ, Věra: *Současné bezpečnostní hrozby západního Balkánu: kritická analýza konceptu bezpečnosti Kodaňské školy*. Brno 2007. ISBN 9788073251345.

ŠESTÁK, Miroslav a kol.: *Dějiny jihoslovanských zemí*. Praha 2009. ISBN 9788071063759.

ŠTĚPÁNEK, Václav. Několik pohledů na nacionalismus – jeden z faktorů rozpadu Jugoslávie. In: Fatková, Gabriela: *Balkán a nacionalismus: labyrintem nacionální ideologie*. Plzeň 2012, s. 39-55. ISBN 9788090484641.

ŠTĚPÁNEK, Václav: *Kapitoly z dějin rozpadu Jugoslávie a otázka kosovská*. Disertační práce 2003. Historický ústav FF MU Brno.

The United Nations and the Situation in the Former Yugoslavia. New York, 1995.

THOMAS, Nigel – MIKULAN, Krunoslav: *Válka v Jugoslávii: Bosna, Kosovo a Makedonie 1992–2001*. Praha 2008. ISBN: 9788024723754.

THOMAS, Nigel – MIKULAN, Krunoslav: *Válka v Jugoslávii: Slovinsko a Chorvatsko 1991–95*. Praha 2009. ISBN 9788024728766.

XAVER, Gustav (ed.): *Operace IFOR*. Praha 1997. ISBN: 8086049124.

ŽÍLA, Ondřej: *„Jedna si jedina moja domovina?“: Etno-demografické proměny Bosny a Hercegoviny v letech 1945–2013*. Praha 2014. ISBN: 9788073085230.

DALŠÍ LITERATURA

BENTON, Barbara: *Soldiers for Peace: Fifty Years of United Nations peacekeeping*. New York 1996. ISBN: 0816035091.

DIENSTBIER, Jiří: *Daň z krve*. Praha 2002. ISBN 8071065854.

DIZDAREVIĆ, Raif: *Od smrti Tita do smrti Jugoslávie: svědectví*. Praha 2002. ISBN 8072361716.

DZURO, Vladimír: *Vyšetřovatel: démoni balkánské války a světská spravedlnost*. Praha 2017. ISBN 9788027105076.

HLADKÝ, Ladislav: *Bosna a Hercegovina: Historie nešťastné země*. Brno 1996. ISBN 8085765616.

HLADKÝ, Ladislav: *Jugoslávská krize a její historické souvislosti*. Jinočany 1993. ISBN 8085467151.

MICHÁLKOVÁ, Lucie: *Příslušníci české armády v mezinárodních silách KFOR od počátku do dnešních dnů*. Magisterská diplomová práce 2007. Vedoucí práce: PhDr. Václav Štěpánek, Ph.D. Ústav slavistiky FF MU Brno.

NAIMARK, Norman: *Plameny nenávisti: etnické čistky v Evropě 20. století*. Praha 2006. ISBN 8071067512.

NAVRÁTILOVÁ, Lada: *Osudy chorvatských Čechů v paměti potomků*. Bakalářská diplomová práce 2018. Vedoucí práce: PhDr. Helena Bočková. Ústav slavistiky FF MU Brno.

TESAŘ, Filip: *Etnické konflikty*. Praha 2007. ISBN 9788073670979.

The Blue Helmets: a Review of United Nations Peace-keeping. New York 1996. ISBN 9211006112.

URBANOVSKÁ, Jana: *Participace států v operacích OSN na udržení míru. Případ České republiky, Slovenska a Rakouska.* Disertační práce 2012. Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií FSS MU Brno.

INTERNETOVÉ ZDROJE

About the UN: Overview. Dostupné z: http://www.un.org/en/sections/about-un/overview/index.html.

AFOR – 6. polní nemocnice, 1999, Albánie, Turecko, 100 příslušníků. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3706.

Background Note: United Nations Peacekeeping. Dostupné z: https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/backgroundnote.pdf.

Co je NATO: Podrobněji o cílech a poslání. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/cojenato.htm.

Čeští vojáci v zahraničí 2018. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/historie-misi/2012/zahranici-2018/cesti-vojaci-v-zahranici-2018-208946/.

Čeští vojáci, kteří zahynuli při nasazení v zahraničních misích. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/historie-misi/zahynuli/prehled-smrtelne-zranenych-prislusniku-acr--100629/

Essential Harvest (TFH) – mírová operace, 2001, Makedonie, 120 příslušníků. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3705.

GAZDÍK, Jan: *Jak generál Petr Pavel osvobodil francouzské vojáky*. Český a slovenský svět. Dostupné z: https://www.czsk.net/svet/clanky/svet/pavelpetr.html.

HLADKÝ, Ladislav: *Daytonská mírová smlouva a její uvedení do života*. Středoevropské politické studie 8, 2006. Dostupné z: https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4181/6084.

https://www.frekvence1.cz/audio-video?porad=tezkej-pokondr-na-frekvenci-1&clanek=v-pondeli-prijde-k-pokondrum-plukovnik-karel-klinovsky-23145

IFOR – mírová operace, 1995–1996, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, 6 300 příslušníků (včetně SFOR). Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3708.

KFOR – mírová operace, 1999 – 2/2002, Kosovo, 980 příslušníků. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3709.

KFOR II – česko-slovenský prapor, od 2/2002, Kosovo, 2 400 příslušníků. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3711.

NATO's Role in Kosovo. Dostupné z: https://jfcnaples.nato.int/kfor/about-us/welcome-to-kfor/natos-role-in-kosovo.

Operations and Missions: Past and Present. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm.

PLESCHER, Jindřich: *Nový pomník Vítěz připomíná i české oběti občanské války v Chorvatsku*. Československá obec legionářská, 9. 9. 2018. Dostupné z: http://www.csol.cz/clanky-a-reporty/z-cinnosti-csol/aktualne/1568-novy-pomnik-vitez-pripomina-i-ceske-obeti-obcanske-valky-v-chorvatsku.

RYPEL, David: *Rozpad Bosny a Hercegoviny nebyl za posledních dvacet let nikdy tak blízko*. Security outlines, 3. 10. 2016. Dostupné z: http://www.securityoutlines.cz/roz-pad-bosny-hercegoviny-nebyl-za-poslednich-dvacet-let-nikdy-blizko/.

SFOR – mírová operace, 1996–2004, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, 6 300 příslušníků (včetně IFOR). Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3707.

Stabilization Force (SFOR) / Operace Joint Guard. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_zpravy/mise_sfor.htm.

ŠRÁMEK, Václav: *Od vzniku brigády Jana Žižky z Trocnova letos uplynulo 70 let*. Československá obec legionářská, 20. 11. 2013. Dostupné z: http://www.csol.cz/clanky-a-reporty/z-cinnosti-csol/archiv/2013/852-od-vzniku-brigady-jana-zizky-z-trocnova-letos-uplynulo-70-let.

UNCRO – mírová mise, 3/1995 – 1/1996, Chorvatsko – Krajina, 750 příslušníků; UNTAES – mírová mise, 1/1996 – 1/1998, Chorvatsko – východní Slavonie, 100 příslušníků. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3689.

UNPROFOR – mírová mise, 1992–1995, země bývalé Jugoslávie, 2 250 příslušníků. Dostupné z: http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3690.

Where we operate. Dostupné z: https://peacekeeping.un.org/en/where-we-operate.